
ŽIVOT A POSLÁNÍ KŘESŤANŮ V CÍRKVI A VE SVĚTĚ

ŽIVOT A POSLÁNÍ KŘESŤANŮ V CÍRKVI A VE SVĚTĚ

*Závěrečný dokument Plenárního sněmu
katolické církve v ČR*

KARMELITÁNSKÉ
NAKLADATELSTVÍ
KOSTELNÍ VYDRŽÍ
2007

Církevní schválení předsedy České biskupské konference,
arcibiskupa Jana Graubnera,
č. j. 250/2007 ze dne 3. května 2007

© Česká biskupská konference, Praha, 2007

ISBN 978-80-7195-162-9

Obsah

ŽIVOT A POSLÁNÍ KŘESŤANŮV CÍRKVI A VE SVĚTĚ	9
Vyznání chvály a díky	9
<i>Sněm jako událost obdarování a nového porozumění</i>	10
<i>Církev dnes</i>	12
Vnitřní život církve	16
<i>Laici v církvi</i>	16
Kněžství, jáhenství, zasvěcený život	20
<i>Kněžství</i>	20
<i>Trvalé jáhenství</i>	26
<i>Zasvěcený život</i>	28
Liturgie a svátostná pastorec	33
Pastorec	48
<i>Úvod</i>	48
<i>Zásadní otázky pastorec v nejbližší budoucnosti</i>	49
<i>Obecné otázky vykonávání a zajištění farní pastorec v různých podmínkách našich diecézí</i>	51
<i>Zásadní otázky kategoriální pastorec</i>	53
Jednotlivé oblasti kategoriální pastorec	55
<i>Rodiny</i>	55
<i>Pastorec mládeže</i>	62
<i>Vysokoškolská pastorec</i>	64
<i>Pastorec nemocných a seniorů</i>	66
<i>Další skupiny</i>	67
<i>Katecheze</i>	68
<i>Křesťanská výchova a vzdělávání věřících</i>	70
<i>Diakonický rozměr pastorec</i>	71

CÍRKEV VE SVĚTĚ	74
Laici v současné české společnosti	74
<i>Situace české společnosti a duch doby</i>	75
<i>Impulzy do budoucna: co dělat?</i>	77
<i>Svět kultury</i>	79
<i>Svět rodiny</i>	86
<i>Svět politiky</i>	89
<i>Sociální řád a svět hospodářství</i>	93
<i>Svět médií</i>	98
Misijní poslání církve	103
<i>Současná situace</i>	104
<i>Hlavní činitelé v evangelizačním a misijním úsilí církve</i>	105
<i>Naléhavost misijního poslání</i>	108
<i>Základní předpoklady účinné evangelizace</i>	111
<i>Evangelizace a svoboda</i>	115
<i>Specifika české situace</i>	116
<i>Evangelizace a ekumena</i>	118
<i>Evangelizace světa</i>	118
Závěr	119
Doslov (kardinál Miloslav Vlk)	121
Zkratky	122

9. ČERVENCE 2005
VELEHRAD

Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě

Vyznání chvály a díky

1. Stejně jako na počátku prvního zasedání, tak i na tomto druhém zasedání Plenárního sněmu katolické církve v ČR (dále jen sněmu) vzdáváme my, účastníci sněmu, na posvátném Velehradě úctu, chválu a dík Boží prozřetelnosti, která nás zde shromáždila ke slávě Otce, Syna i Ducha Svatého pro dobro celého Božího lidu a k vydání svědectví ve světě o tom, že „Ježíš Kristus je Pán“ (Flp 2,11b). Chceme se tak podobat prvotní církvi, která „předčítala, co se ve všech částech Písma vztahuje na Krista“ (srov. Lk 24,27), slavila eucharistii, v níž „představuje jeho vítězství a triumf nad smrtí“, a zároveň vzdávala díky Bohu za jeho „nevýslovný dar“ (2 Kor 9,15) ke chvále jeho božské velebnosti (Ef 1,12) a v síle Ducha Svatého.¹ Očistěme proto svá srdce, aby se v nás velká Boží příslibení naplnila a při slavení sněmu bylo zjevné, jak z nás Bůh tvoří živé společenství církve.

2. Sněmem otevíráme novou kapitolu v dějinách církve našeho národa s důvěrou, že se opět setkáme s ním, Zmrtvýchvstalým, a přijmeme Slovo, které jediné je skutečným pramenem života Božích dětí. Sněm nás učí přijímat jako dar znovuodhalení podstatného. Tím je Boží oslovení a stálé provázení, osobní a nikdy neutuchající vztah Nejsvětější Trojice ke každému z nás, Boží láska, která nás utváří k vlastnímu obrazu a podobě, a tím přivádí k věčné spáse. Vždyť zde na Velehradě dal Bůh našim předkům v požehnaném díle sv. Cyrila a Metoděje dar rozumět v mateřském jazyce Božím tajemstvím a úradkům jeho moudrosti.

¹ Srov. SC, č. 6.

3. Vžíváme přesvatou Bohorodičku a Matku jednoty, Pannu Marii, aby nám u svého Syna vyprosila milost „křesťanské snahy druhé těšit, láskyplného povzbuzení, nějakého duchovního společenství a srdečné účasti“ (Flp 2,1) tím, že budeme mít „v sobě to smýšlení, jaké měl Kristus Ježíš“ (Flp 2,5). Voláme slovy: „Pod tvou ochranu se utíkáme, svatá Boží Rodičko: Neodmítej naše prosby, když potřebujeme tvou pomoc, ale vysvobod' nás vždycky z každého nebezpečí, Panno slavná a požehnaná“.²

4. Vděčně si uvědomujeme, že sněm rozvíjí „nadpřirozený smysl pro víru celého lidu, když od biskupů až po poslední věřící laiky dává najevo svůj obecný souhlas ve věcech víry a mravů“.³ „Aby vykonával ve světě svůj prorocký úkol, musí Boží lid ustavičně rozněcovat a obnovovat život víry zvláště stále hlubšími úvahami – pod vedením Ducha Svatého – o pravdách víry a snahou obhájit jejich rozumnost vůči těm, kdo se ptají po rozumových důvodech.“⁴

5. S pocitem vděčnosti si uvědomujeme, že nás Boží prozřetelnost vede a my můžeme hlouběji pochopit přítomnou událost sněmu jako „znamení časů“ (Mt 16,3), opravdověji přijmout pravdu Boží a lépe ji předložit místní církvi i všem lidem dobré vůle.

6. „Kolegiálním duchem“⁵ naši biskupové naplňují výkon svého učitelského úřadu a svěřený úkol uchovávat, vykládat a šířit Boží slovo, jehož jsou služebníky.⁶

SNĚM JAKO UDÁLOST OBDAROVÁNÍ A NOVÉHO POROZUMĚNÍ

7. Zasedání sněmu nás znovu přivádí především k tématu nového postoje k církvi a jejímu místu ve společnosti, ke zkušenosti, kterou učinila v moderních dějinách, především v době nacismu a komunistické perzekuce, a zvláště silně pod vlivem II. vatikánského koncilu.

2 *Denní modlitba církve*, I, Praha: Česká liturgická komise, 1987, s. 413.

3 *LG*, č. 12.

4 KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, Instrukce o církevním povolání teologa *Donum veritatis*, č. 5, Olomouc: MCM, 1999.

5 „*Affectum collegialem*“, *tamtéž*, č. 19; srov. *LG*, č. 22-23.

6 Srov. *DV*, č. 10.

8. Věříme, že navazujeme na pozoruhodnou tradici všech těch, kteří se ptali před námi, když usilovali o přijetí koncilu v obdivuhodném díle liturgické reformy (od roku 1965) a o obnovenou komunikaci při novém nasazení v Díle koncilové obnovy v krátké době Pražského jara 1968. Navazujeme na program Desetiletí duchovní obnovy národa, na mnoho dalších veřejných i neveřejných aktivit vynikajících jednotlivců, společenství a skupin v disentu, laiků, kněží, řeholnic a řeholníků, které vyústily v dar svobody po roce 1989, kdy byl pád komunistického režimu pro věřící zpečetěn památnou první návštěvou papeže Jana Pavla II. v naší vlasti.

9. Dnes k nám opět zaznívají stále platná papežova slova, kterými nás na Velehradě oslovil: „Vaše pouť za svobodou musí pokračovat. Chodte jako synové světla. Svoboda pouze vnější, bez vnitřního osvobození, plodí chaos. Stůjte ve svobodě, ke které vás osvobodil Kristus. Spojení vnější a vnitřní svobody má budovat Evropu zítřka, civilizaci lásky a pravdy. Toto spojení zakládá Kristus, kámen úhelný.“⁷ Tato slova jsou naším živým dědictvím.

10. Sněm je vhodnou příležitostí k tomu, aby katolická církev v České republice, spolu s bratry a sestrami v Kristu a se svými vzácnými hosty, rozpoznávala „znamení času“, důkladně zpytovala svědomí ve světle Ducha, aby dále prožila okamžik pravdy v setkání s Kristem naplněném sjednocující silou a konečně aby zakusila okamžik naděje tak, že se nám pravda stane silou osvobozující.⁸

11. Dnes již mnohem lépe víme, jak radikální musí být naše proměna, abychom uměli ‘vytvořit prostor’ bratru tím, že poneseme břemena jeden druhého a budeme čelit sobeckému pokušení, které na nás neustále útočí a vyvolává soupeření, kariérismus, nedůvěru a žárlivost.⁹ Jedině společná modlitba a hluboké duchovní úsilí nás mohou přivést k tomu, že ideál „učinit církev domovem a školou

7 JAN PAVEL II. Homilie na Velehradě 22. 4. 1990. In *Jan Pavel II. v Československu. Projevy, promluvy, poselství*, Praha: Zvon, 1990, s. 79.

8 SROV. JAN PAVEL II., Promluva Svatého otce na ekumenické bohoslužbě k účtům svatého Vojtěcha. In *Mám vás velmi rád. Promluvy Jana Pavla II. při návštěvě ČR 25. – 27. 4. 1997*, Praha: Zvon, 1997, s. 97-98.

9 *NMI*, č. 43.

společenství¹⁰ se nestane prázdnou iluzí. Dobře víme, že zbožnost vychází z iniciativy Boží. Ne všichni lidé na tuto iniciativu dostatečně odpovídají kvůli hříchem ochromené vnímavosti, povrchnosti a neklidu doby, v níž žijeme. Nechybí ani ti, kteří si zahrávají s nebezpečnými nekřesťanskými kultury.¹¹ Přitom existují možnosti, jak navazovat na osvědčené spirituální hodnoty křesťanského východu a západu a tvůrčím způsobem je rozvíjet. Je třeba vycházet ze znalosti Písma, tradice, využívat katecheze, křesťanského svědectví, života společenství víry, liturgické praxe církevního roku, slavení svátostí i krásy umění.¹² Přičemž shledáváme, že vzkríšený Ježíš zůstává jediným učitelem a průvodcem na této cestě k Otci.

12. Sněmovní práce ukázala přes všechny nedostatky a oprávněné kritiky, že duch koncilu katolickou církev v Čechách, na Moravě a ve Slezsku neopustil. Všem účastníkům sněmovního procesu, včetně členů sněmovních kroužků, vyslovujeme uznání a vděčnost. Učíme se, dorůstáme teprve do plnosti poznání pravdy. Celou námahu, nedostatky, vítězství a prohry můžeme shrnout těmito slovy: Vyšli jsme na tuto cestu společně a nechceme putovat jinak. Kráčíme společně k tomu, „co říká Duch církevním obcím“ (Zj 2,7).

CÍRKEV DNES

13. Koncilní pojetí církve společně s řadou našich zkušeností víry a nemalých obětí v období nesvobody se stávají trvalou výzvou a šancí pro život církve v České republice. V první řadě je to poznání, že naše dějiny nejsou ani slepým osudem, ani pouhým prostorem vlády „těch mocných“, ale že jsou především společným dílem Boží svobody a svobody lidí; zároveň je důležité pokorné uznání chyb našich předků i našich vlastních vin.

14. Přemýšlení církve o svém postavení ve světě a novém pochopení svého poslání ve prospěch člověka vytváří prostor pro hledání odvážné odpovědi na problémy moderního světa a ukončení neú-

10 *Tamtéž.*

11 Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO KULTURU a PAPEŽSKÁ RADA PRO MEZINÁBOŽENSKÝ DIALOG, *Ježíš Kristus, nositel živé vody*, Praha: ČBK, 2003.

12 Srov. JAN PAVEL II., *List umělcům*, Praha: ČBK, 1999.

činného a nedospělého stahování se do ochranné ulity.¹³ Církev si totiž uvědomuje, že převládající orientace na své vnitřní problémy a zájmy vede nejen k opomíjení problémů celé společnosti, pro kterou bychom zde měli být, nýbrž také k zanedbávání samotného vztahu k Bohu.¹⁴ Církev chce proto usilovat o partnerský dialog a smíření se změněným světem při zachování pozornosti vůči „znamením času“, v nichž odhaluje skrytý plán Boží prozřetelnosti v současném vývoji lidského dění.¹⁵

15. V dnešní době ohrožené tolika závislostmi chce církev posilovat odvahu ke svobodě a k vlastní zodpovědnosti. Chce se stát přitažlivým symbolem a znamením odporu proti postupující „totalitě“ konzumu, materiálního blahobytu, zábavy a lhostejnosti. Chce být společenstvím, kde je každý přijímán takový, jaký je, a kde se mu dostává důvěry. Touží být společenstvím vzájemně sdílené víry, společných nadějí i společných úkolů, mezi které významně patří hlásání evangelia jako služby prokazované nejen křesťanskému společenství, ale i celému lidstvu.¹⁶ Mimořádnou roli v tomto směru hrají nová hnutí a spirituality vzniklé v rámci církve i angažovanost křesťanů v různých aktivitách.

16. Protože je stále mnoho lidí na okraji společnosti, kteří potřebují konkrétní pomoc pro opětné plné začlenění se do společnosti, chce být církev místem opravdové a hluboké solidarity s člověkem a jeho potřebami. Chce obnovovat „ovoce Ducha“: radost, lásku, pokoj, věrnost a dobrotu.¹⁷ Služba potřebným je službou evangeliu. Kdo hlásá evangelium, jde cestou lásky, mnohotvárného nasazení a rozhodnutí pro velkodušnost bez přestávek a bez hranic.¹⁸

13 Srov. JAN PAVEL II., *Rychlý vývoj*, Praha: ČBK, 2005.

14 Srov. PONTIFICIO CONSIGLIO DELLA GIUSTIZIA E DELLA PACE, *Compendio della Dottrina sociale della Chiesa*, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2004.

15 Mt 5,13.14 „Vy jste sůl země, jestliže však sůl pozbude chuti, čím bude osolena? ... Vy jste světlo světa, nemůže zůstat skryto město ležící na hoře.“

16 EN, č. 1.

17 Srov. Gal 5,22.

18 EIE, čl. 83-105; DCE.

17. Katolická církev v Čechách, na Moravě a ve Slezsku má od svých počátků významnou „ekumenickou“ dimenzi a poslání.¹⁹ Dějinná a duchovní zkušenost cyrilometodějské a východní křesťanské tradice, právě tak jako středověké úsilí o reformu, jí otevírá neopakovatelné možnosti k jejímu zpracování a rozvíjení podle správných ekumenických východisek.²⁰

Co křesťany vzájemně spojuje, je kající „očistění historické paměti“²¹ spojené s bolestí a lítostí, při kterém vyznáváme svá pochybení a tragické omyly ve vztahu k jiným církevním společenstvím a jejich členům a prosíme za odpuštění.

Ekumenický rozměr musí prorůstat do kázání, katecheze, výuky na všech úrovních, formace a služby kněží a v neposlední řadě do spirituality celého Božího lidu.²²

18. Především je třeba ocenit velmi dobré osobní vztahy představitelů různých církví a církevních společenství, ekumenickou spolupráci v armádě, ve věznicích, v krizové službě i v jiných oblastech a v práci smíšených komisí.²³ Velmi důležitý je i společný postup v jednáních mezi státem a církvemi.

19. Sněm povzbuzuje všechny, aby rozvíjeli a prohlubovali dosavadní ekumenické aktivity jak na úrovni představitelů, tak teologů (součinnost s Ekumenickou radou církví, Týdny modliteb za jednotu křesťanů, spolupráce teologických fakult, ekumenické rozhovory, spolupráce v kulturních a společenských aktivitách apod.), tak také na úrovni farností, sborů a jednotlivců.²⁴

20. Ekumenická spolupráce má také svou roli sociální, politickou a kulturní. Spolu s ostatními křesťany se chceme pokorně podílet na upevňování a rozvíjení lidských a mravních hodnot, zejména míru,

19 Srov. *LG*, č. 8.

20 Srov. *UR*, č. 2-4; PAPEŽSKÁ RADA PRO JEDNOTU KŘESŤANŮ, *Direktář k provádění ekumenických principů a norem*, Praha: ČBK, 1995, č. 9-40.

21 *UUS*, č. 2.

22 Srov. *tamtéž*, č. 25, 44, 45, 50, 58-69 a další.

23 Např. Symposium o životě a díle Mistra Jana Husa, které se konalo ve Vatikánu v roce 1999.

24 Srov. *tamtéž*, č. 55, 58.

spravedlnosti a svobody, spolupracovat se všemi lidmi dobré vůle na společném dobru a svědčit o naději.

21. Podobně jako ve vztahu k jiným církvím a církevním společenstvím se naše místní církve i ve vztahu k jiným náboženstvím chce nechat vést duchem a směrnicemi univerzální církve,²⁵ zvláště nauky o jedinečnosti a spásenosné univerzalitě Ježíše Krista a církve.²⁶ Globalizující se svět, informační revoluce a migrace sbližují rozličné kultury a náboženství. Na jejich vztazích a spolupráci z velké míry závisí život a mír celého světa. Jestliže „katolická církev neodmítá nic, co je v těchto náboženstvích [hinduismu a buddhismu] pravdivé a svaté,²⁷ dívá-li se „s úctou také na muslimy“²⁸ a cítí-li „duchovní spojení s Abrahámovým potomstvem“,²⁹ je tím položen základ k vzájemnému dialogu, spolupráci i sdílení duchovních hodnot. V tomto duchu chceme i my vést dialog a spolupracovat se všemi, s nimiž nás pojí společná cesta života. Stejně tak očekáváme, že příslušníci ostatních světových náboženství budou mít v úctě svobodu vyznání všech křesťanů.

25 Srov. např. *NAe*; PAPEŽSKÁ RADA PRO MEZINÁBOŽENSKÝ DIALOG A KONGREGACE PRO EVANGELIZACI NÁRODŮ, *Dialog a zvěstování* (1991); MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *Křesťanství a ostatní náboženství*, Praha: Krystal, 1999.

26 Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Deklarace Dominus Jesus*, Praha: ČBK, 2000.

27 *NAe*, č. 2.

28 *NAe*, č. 3.

29 *NAe*, č. 4.

Vnitřní život církve

LAICI V CÍRKVI

22. II. vatikánský koncil označuje církev jako Boží lid.³⁰ Všichni, kdo náleží do Kristovy církve, jsou Božím lidem a jeho většinu tvoří právě laici.³¹ Krtem a dalšími svátostmi křesťanské iniciace (biřmování, eucharistie) se laik podílí na Kristově úřadu kněze, proroka a krále.³² Tím na sebe přijímá poslání být ve společenství církve pod vedením vlastních pastýřů „prostředníkem“ mezi Bohem a vlastním lidským společenstvím, poslání nahlížet na životní situace Božím pohledem a být připraven ke službě a nasazení pro druhé. Současně je povolán, aby skrze své jedinečné poslání byl „ve světě“ spolupracovníkem Božím na celkové proměně stvoření, a tak svým nezastupitelným dílem přispěl k přiblížení „nové země a nového nebe“³³ tam, kde pracuje, kde se veřejně angažuje, kde tráví svůj volný čas.

23. Do kněžské služby laika spadá zejména účast na proměně světa prací.³⁴ Jde o to, s jakou poctivostí, věcnou správností i věrností k tomu člověk přistupuje. Prorocká služba spočívá také ve schopnosti číst znamení časů, je úkolem zvěstování Evangelia tomuto světu a nezbytným základem naděje. Rozumět Boží řeči v událostech, správně rozlišovat dobro a zlo, je úkolem laiků, kteří stojí uprostřed společenského a kulturního dění. Výrazem pastýřské služby laika je láska ve všech autentických podobách: v rodině, v manželství, ve světě kultury, ve výchově a vzdělávání, v umění, v zaměstnání, v politickém životě, v církvi atd.³⁵

30 Srov. *LG*, č. 9.

31 Srov. *LG*, č. 9-17.

32 Srov. *LG*, č. 31.

33 *Zj* 21,1.

34 Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS aj., *Instrukce k některým otázkám ohledně možnosti laiků podílet se na službách vykonávaných kněžskými*, Praha: ČBK, 2001.

35 Inspirací a bohatými podklady k hlubšímu studiu témat mohou být čtyři řady dokumentů vydávaných ČBK.

24. Platformou pro uskutečňování tohoto poslání je pro křesťana společenství, jehož kořenem je samotný způsob Božího bytí – Boží Trojice – i definitivní forma budoucí proměny celého stvoření, totiž jeho sjednocení v Kristu. Podle tradiční struktury církve je základním prostorem pro uskutečňování žitého křesťanského společenství farnost, kterou by měl charakterizovat duch otevřenosti, vstřícnosti, důvěry, úcty, upřímnosti a komunikace založené na lásce.³⁶ Dnes však často mnozí křesťané zažívají takové skutečné společenství nikoli v územně vymezené farnosti, nýbrž v rámci menších komunit či nových hnutí, tvořených mnohdy i na ekumenickém základě. V nich se křesťané, a většinou právě laici, snaží o dokonalejší duchovní život, o prohlubování lásky ke všem lidem, o šíření křesťanské víry jako radostné zvěsti, praktikují různé formy apoštolátu a chtějí tak mít podíl na obnovování života celé společnosti křesťanským duchem. Zdá se, že stále významnější roli hrají právě tzv. „malá církevní společenství“.

25. Řada laiků usiluje o otevřenost, důvěru a život společenství ve farnosti. Mezi farníky se však najdou i pasivní nebo naopak destruktivní typy. Překážky vytváření skutečných farních společenství ze strany laiků spočívají:

- v pasivitě velké části laiků
- v neschopnosti respektovat odlišnost druhých a dokázat ji pozitivně využít ke společnému dílu
- v udržování dávno nefunkčního modelu, v němž je farář považován za rozhodující autoritu ve všem, co se týká života farnosti – od stavebních prací přes hudební vystoupení až k organizování akcí pro mládež a rady manželům.

Farnost není jenom územní jednotka či „okruh lidí“ spravovaných farářem, je to společenství lidí se vzájemnými vztahy a odpovědností.

26. Významným prvkem společenství církve je slavení liturgie. Prvky aktivní účasti na liturgii a společném slavení jsou citlivým ukazatelem kvality společenství a rovněž jedním z prostředků jeho

36 Srov. CIC 1983, k. 515-518; CCEO 1990, k. 279-280.

vytváření. Laici zde mohou působit jako akolyté, lektoři, zpěváci, hudebníci.³⁷

27. Dalším okruhem činnosti laiků je martyria – svědectví prostřednictvím hlásání Božího slova katechezí a křesťanskou výukou. Teologicky vzdělaní laici pověřeni církví mohou vést nejen výuku náboženské výchovy, ale také pracovat s dalšími vzdělávacími či katechetickými skupinami.³⁸

28. V oblasti diakonie se nabízí pestrá paleta služeb: doprovázení nemocných, různé formy pomoci rodinám, pomoc při řešení místních sociálních problémů. Nezastupitelnou úlohu zde zastává Charita Česká republika, která svými projekty pomáhá potřebným doma i v zahraničí. Diecézní a farní charity jsou příležitostí pro laiky zapojit se do služby diakonie v konkrétním prostředí své farnosti. Velmi žádoucí by byla též organizace a provoz středisek či klubů mládeže, seniorů, rodičů na rodičovské dovolené apod.

29. Výsledkem účinnosti předchozích aktivit je právě vytváření společenství – koinonia, a to jak v užším slova smyslu v rámci farnosti, tak i v širším smyslu v celé obci či městě. Právě pro nevěřící bratry a sestry mohou být křesťanští laici příkladem svým životem, láskyplným přístupem, ochotou vyslechnout a pomoci i svou přípravostí k otevřenému bratrskému dialogu.

30. Při přejímání služeb, apoštolských děl a úkolů laiky, včetně ceně služby voluntariátu, je velmi prospěšné, je-li věnována mimořádná pozornost výběru těch, kteří se na pastorační činnosti církve mají podílet, když je jim poskytnuta odpovídající a přiměřená formace, jsou stanovena práva, odpovědnost, trvání a způsob hodnocení jejich činnosti a předem zřetelně vymezeny normy, určující běžný pastorační provoz, včetně jasných a průhledných finančních toků a přiměřené odměny. Těm, kteří se větší měrou podílejí na pastoraci, je třeba věnovat důkladnější a trvalou duchovní pomoc, především skrze osobní doprovázení a praxi zdravého duchovního vedení.

37 Srov. CIC 1983, k. 228 § 1, 230 a 231; CCEO 1990, k. 408 § 2, 403 § 3, 709 § 2 a 409.

38 Srov. CIC 1983, k. 225 a 229; CCEO 1990, k. 406, 401 a 404.

31. V rámci aktivní účasti věřících je potřebné vnímat rozdíly mezi muži a ženami.³⁹ Rozdělení úkolů mezi muže a ženy má být domluvou o podílu na službě. Sněm oceňuje a vítá, když muži i ženy uplatňují svá různá obdarování, protože právě tyto dary církev v současné době velmi potřebuje. Zohlednění a posílení ženského přístupu při pastoraci a evangelizaci je přínosné.⁴⁰

32. Veškerá tato společná činnost má však dva nutné předpoklady: jednak ochotu laiků vystoupit z pasivity a odstupu a převzít aktivně spoluodpovědnost, na druhé straně pak ochotu kněží zvat laiky ke spoluzodpovědnosti, vzájemně komunikovat a spolupracovat.⁴¹ Pravdivý pohled nemůže opominout, že v naší církvi problém v komunikaci a spolupráci duchovních s laiky často skutečně existuje. Bylo by ostatně s podivem, kdyby po desetiletích záměrného maření takové spolupráce nedošlo na obou stranách k vytvoření nežádoucího modelu. Jde o nalezení nového místa laiků i duchovních jak v církvi, tak ve společnosti a získání pochopení pro toto hledání. Přitom se nejedná o jedno rozhodnutí, ale o dlouhodobý živý proces. Je třeba analyzovat situaci a postupně usilovat o změny. Zvláštní důležitost při tom má ochota laiků – odborníků v různých oblastech – přispívat nezištně svými vědomostmi k práci v církvi. Tento proces posiluje zřízení pastorační a ekonomické rady farnosti, v níž se laici učí přebírat zodpovědnost.⁴²

39 Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *List biskupům katolické církve o spolupráci mužů a žen v církvi a ve světě*, Praha: ČBK, 2004.

40 Srov. AA, č. 9: „Laici konají svůj mnohostranný apoštolát jak v církvi, tak ve světě. ... Protože však v nynější době mají na celkovém společenském životě stále větší aktivní podíl ženy, je velmi důležité, aby se zvýšila jejich účast i v různých oborech církevního apoštolátu.“

MD, č. 10: „Předností vlastní ženské přirozenosti jistě nejsou menší než předností mužské, jsou jenom odlišné. Žena tedy má – jako ostatně i muž – usilovat o své uskutečnění jako osoby. Má usilovat o svou důstojnost a své povolání na základě těchto zdrojů, podle bohatství svého ženství, které obdržela v den svého stvoření a které stále dědí jako výraz Božího obrazu a podoby, jež jsou jí vlastní ...“

41 Srov. CIC 1983, k. 275 § 2; CCEO 1990, k. 381.

42 Srov. CIC 1983, k. 536 a 537; CCEO 1990, k. 295.

Kněžství, jáhenství, zasvěcený život

KNĚŽSTVÍ

33. Kněžství je svátost, skrze kterou pokračuje v církvi až do konce časů poslání, které Kristus světil svým apoštolům, je to tedy svátost apoštolské služby (KKC, 1536).

34. V církevní službě svátostného kněžství je sám Kristus přítomen ve své církvi jako hlava svého těla, pastýř svého stáda, velekněz výkupné oběti, učitel pravdy. To vyjadřuje církev, když říká, že silou svátosti kněžství kněz jedná „in persona Christi capitis“, tj. v osobě Krista – Hlavy (KKC, 1548).

35. Sněmovní proces potvrdil, že nároky, kladené věřícími na kvalitu služby kněze a na jeho osobní, intelektuální, morální, duchovní a obecně lidskou kvalitu, jsou značné. Odpovídají v tomto směru požadavkům oficiálních církevních dokumentů (koncilovým textům, Kodexu kanonického práva a Kodexu kánonů východních církví, apoštolské exhortaci *Pastores dabo vobis* atd.).

36. Život a služba diecézního kněze i dnes prochází proměnami. Pouhé přenášení starších vzorů chování není použitelné, může být dokonce i škodlivé. Současné požadavky na kněze určuje především obecně vyšší vzdělanost, kulturní a náboženská pluralita, atomizace společnosti, kritičnost a odmítání autority či konkurence kvalitní péče ve světských pomáhajících profesích.

37. Relativně nízký počet kněží v diecézi vede často k navýšení počtu farností svěřených do správy jednoho kněze. Tento fakt může být příčinou řady negativních jevů v jeho životě: přetíženosti, zanedbávání subjektivně nepříjemných aspektů služby, ohrožení vlastního zdraví, či naopak pocitu nepostradatelnosti.

38. Na klesající počet kněží v pastoraci nelze reagovat pouhým přidáváním dalších farností kněžím do správy. Jejich úkolem není pouze zajistit konání bohoslužeb, ale především formovat farní spole-

čenství.⁴³ Je nutné připravovat kněze na práci v misijním území i na spolupráci s laiky v atmosféře důvěry. Stejně potřebné je disponovat věřící k přijetí reálné pastorační situace i spoluodpovědnosti za ni. Vhodnou formou pomoci se mohou stát pastorační a ekonomické rady farnosti.

39. Spiritualita diecézního kněze je založena na svatosti ve službě a pro službu (spiritualita Zeleného čtvrtku).⁴⁴ Vědomí, že je kněz služebníkem, má být základní myšlenkou jeho úsilí. Je nezbytné, aby se nechal každodenně oslovovat zjeveným Slovem a vnímal znamení doby. Pastorační práce kněze musí být zakotvena v jeho hlubokém duchovním životě, pokoře, poslušnosti, v čistotě srdce, v intenzivním prožívání společenství s biskupem a ostatními kněžími.⁴⁵

40. V podmínkách života a služby kněze roste požadavek na jeho schopnost spolupráce v pastorační službě,⁴⁶ která byla v minulých desetiletích možná jen ojediněle. Rozvíjení této schopnosti vyžaduje efektivní a trvalou formaci kněze.

41. Pro trvalé prohlubování duchovního života diecézních kněží je důležitý výběr kněží trvale formovaných k vedení duchovních cvičení a rekolekcí, jež přinášejí bohatý zdroj duchovní i lidské stability. Sněm proto požaduje, aby se konaly formační a vzdělávací kurzy pro kněze, kteří byli biskupem vybráni ke službě exercitátorů.

42. Ze strany biskupa nebo jím pověřených zástupců (zvláště vikářů/děkanů) má být život a práce kněží pravidelně sledována, hodnocena a podporována, aby kněží vnímali zájem o svou službu.⁴⁷

43. Kněží z jiných zemí působící v našich diecézích a řeholích si zaslouží vděčné a přátelské přijetí jako uznání za svou ochotu a snahu adaptovat se na nové, mnohdy nezvyklé podmínky. Je důležité věnovat dostatečnou pozornost už jejich přípravě pro působení v naší zemi a dalšímu doprovázení, aby se mohli přizpůsobit potřebám

43 Srov. CIC 1983, k. 528-529; CCEO 1990, k. 289.

44 Srov. CIC 1983, k. 276; CCEO 1990, k. 368.

45 Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Kněz, pastýř a vůdce farního společenství*, Praha: ČBK, 2002.

46 Srov. CIC 1983, k. 275 § 1; CCEO 1990, k. 379.

47 Srov. CIC 1983, k. 555 § 1, 3°; CCEO 1990, k. 278 § 1, n. 3.

a mentalitě nového prostředí za současného rozvíjení charismat své domoviny. Pomocí může být absolvování alespoň části jejich přípravy v našem prostředí.

44. Velkou bolestí jsou kněžská selhání, která zraňují věřící a dávají pohoršení ostatním. Selhání jednoho kněze vrhá špatné světlo na množství těch, kteří poctivě vykonávají svou službu. Kněžím, kteří trpí psychickými problémy nebo kteří podléhají některé z forem závislosti, ať je zajištěna vhodná, včasná a odborná péče. Obětem kněžských selhání ať je věnována náležitá pomoc.

45. Biskupové ať s přiměřeným předstihem hovoří s kněžskými o prožívání stárnutí a stáří a vhodně přizpůsobují službu podmínkám jejich fyzického i psychického zdraví.

46. Diecézní biskupové mají dbát na dobré životní podmínky v charitních domovech pro kněze. Nové kněžské domovy pro ty, kteří nepotřebují zvláštní péči, ať se budují raději menší a ve městech, kde mohou kněží-důchodci podle svých možností ještě vypomáhat. Pozitivním přínosem je možnost prožívat i stáří ve své diecézi.

47. V souladu s výzvou Krista: „Proste Pána žně, aby poslal dělníky na svou žeň“ (Lk 10,2) je prvním prostředkem pastorační povolání modlitba věřících. Je potřebné povzbuzovat jednotlivce, rodiny i různá společenství k vytrvalým modlitbám za duchovní povolání.⁴⁸ Dobrou zkušeností se stává vzájemná modlitba bohoslovců v semináři a věřících z konkrétní farnosti v diecézi.

48. Významným prvkem pastorační povolání je svědectví života kněžských osobností. Sněm proto připomíná všem kněžským závažnou skutečnost, že svým životem ke kněžské službě zvou nebo od ní naopak odrazují. Dobrý kněz, identifikovaný s Kristem a žijící z eucharistie,⁴⁹ vytváří uvnitř církve příznivé klima pro růst a přijetí kněžského povolání. Kněží i laici si mají být vědomi osobní zodpovědnosti za své názory a postoje. Přehnaná a leckdy nespravedlivá kritika

48 Srov. CIC 1983, k. 223; CCEO 1990, k. 26.

49 Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Eucharistie, pramen svatosti v kněžské službě*, Praha: ČBK, 2004.

vůči biskupům, kněžím a životu místní církve je pro rozvoj kněžských povolání stejně nevhodná jako nepřiměřený a nekritický obdiv.

49. Plodnou půdou pro setbu povolání je především rodina, která je školou modlitby i života z víry. Protože spojení člověka s tajemstvím Krista je velkorysou obětí, je zapotřebí tento prvek stále oživovat a pěstovat. Tak se může připravovat prostor pro větší všestrannou lidskou zralost, která je předpokladem pro duchovní povolání.⁵⁰ Sněm vybízí, aby se v pastorační rodině sledovala i skutečnost, že především v rodinách vyrůstají povolání ke kněžství a k různým formám zasvěceného života.

50. Dalším důležitým faktorem pro zrod kněžského povolání je život farnosti, poněvadž společenství věřících přispívá ke vzniku a růstu kněžských povolání svou modlitbou, obětmi a svědectvím života. Je vhodné, když farnosti (vikariáty/děkanství, diecéze) konají modlitby a pouti za kněžská povolání ze svého středu.

51. Zvláštní pozornost a péče ať je ze strany kněze věnována ministrantům. Zkušenost ukazuje, že právě jejich srdce bývají připravena pro setbu povolání. V diecézích nebo v děkanátech/vikariátech ať se pořádají setkání ministrantů; dobrá je zde přítomnost bohoslovců. Představené kněžských seminářů sněm povzbuzuje, aby ministrantům a mladým mužům nabízeli akce a setkání, které jim oproti mentalitě světa předloží pozitivní pohled na kněžství (např. dny otevřených dveří, víkendové pobyty, exercicie). V jednotlivých diecézích ať jsou založena centra pro pastorační povolání.

52. Program formace budoucích kněží v teologickém konviktu a v kněžských seminářích, stejně jako program trvalé celoživotní formace diecézních kněží, je obsažen v národním *Ratio institutionis sacerdotalis*.

53. Teologický konvikt je místem úvodní duchovní a intelektuální formace budoucích seminaristů a zároveň místem dalšího rozeznání a upevnění kněžského povolání. V současné době mladí lidé dospívají fyzicky dříve než předchozí generace, ale proces osobnostního

50 Srov. *PDV*.

dozrávání je pomalejší. Místní církve ať hledají a vytvářejí programy pro dobré využití času potřebného k dozrání těch, kteří o kněžském povolání uvažují. Doba pobytu v teologickém konviktu není vždy dostačující. Proto kandidátům, kteří ještě vykazují určité nedostatky v lidské zralosti nebo nejistotu v povolání, může být doporučena účast na vhodném formačním programu nebo angažovanost ve volontariátu v délce jednoho až dvou let.

54. Kněžský seminář⁵¹ je privilegovaným a nepostradatelným nástrojem formace budoucích kněží.⁵² Je to výchovné církevní zařízení a výchovné společenství svého druhu. Zde jsou doprovázeni budoucí kněží na cestě svých povolání rozpoznáním povolání, pomocí k odpovědi na ně a přípravou na přijetí svátosti kněžství s jeho vlastními milostmi a odpovědnostmi. Těmi je kněz připodobněn Ježíši Kristu, Hlavě a Pastýři, a dostává schopnost i poslání předávat poselství spásy v církvi a ve světě.⁵³ Celý způsob života a formační práce v semináři ve svých nejrůznějších podobách slouží lidské, duchovní, intelektuální a pastorační formaci budoucích kněží, pastýřů církve. V ní je velmi důležitá přítomnost biskupa.⁵⁴ V semináři se vážněji zakládá smysl pro duchovní vedení, jehož cílem je spodobení s Kristem. Zde se prohlubuje osobní modlitba, učí se pokornému přijímání druhých, buduje se tolerance vůči rozdílným názorům a skutečné souznění s církví. Budoucí kněz se zde učí houževnatosti, pracovitosti, komunikaci a týmové práci. Vzhledem k potřebě plného lidského dozrání a nabytí schopnosti vytvářet kvalitní sociální vztahy je také třeba se zabývat vnitřními zraněními adeptů kněžství a jejich uzdravováním.⁵⁵ Dnešní seminář se musí umět vyrovnávat se setkáním tradičního křesťanství a formy života konvertitů, rozvíjet tvůrčí přístup k různým typům lidí se znalostí jejich individuálních potřeb a současným využitím růzností psychologických přístupů slučitelných s křesťanskou antropolo-

51 Srov. CIC 1983, k. 237-264; CCEO 1990, k. 331-341.

52 Srov. *OT*, č. 4; *PDV*, č. 60.

53 Srov. *PDV*, č. 61.

54 Srov. *OT*, č. 5; *PDV*, č. 66.

55 Srov. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, *Instrukce o kritériích pro rozlišování povolání u osob s homosexuálními sklony v souvislosti s jejich přijetím do semináře a připuštěním ke svátosti svěcení*, Praha: ČBK, 2006.

gii. Přítomnost biskupů nebo jejich zástupců již v procesu formace v semináři je tedy nejlepším počátkem pro budoucí spolupráci mezi kněžími a biskupy, pro budování presbyteria.⁵⁶

55. Teologická fakulta poskytuje kandidátům kněžství intelektuální přípravu, která je celistvá a shodná s církevním Magisterem, a podílí se i na jejich lidské a duchovní formaci. Významnou roli zde hraje osobní přesvědčení a příklad života vyučujících kněží. Vzhledem ke každodennímu kontaktu mají na kandidáty velký přímý i nepřímý vliv, jsou jimi vnímáni jako vzor kněžské osobnosti. Neméně důležité nároky jsou kladeny na kvalitu života pedagogů – laiků. Zvlášť pozorný výběr všech vyučujících je velmi důležitý. Ať je umožněna odborná příprava dostatečného množství kněží, kteří by mohli vyučovat na teologických fakultách.

56. Významným obdobím v přípravě na kněžskou službu je období jáhenské služby. Kandidát kněžství si během něj osvojuje zkušenosti z liturgického, pastoračního a katechetického působení, které koná z pověření církve a v síle milosti přijatého jáhenského svěcení. V tomto období se zúčastňuje formačně-vzdělávacích setkání.

57. V trvalé formaci kněžského povolání sehrává podstatnou úlohu presbyterium a v něm prožívané přátelské mezilidské vztahy. Biskupové ať podporují praxi dalšího vzdělávání a formace kněží, zvláště do pěti let po přijetí svěcení. Je žádoucí, aby toto vzdělávání probíhalo ve spolupráci s teologickými fakultami, a to jak v programech postgraduálního studia, tak v programech tzv. celoživotního vzdělávání.

58. Upřímný zájem kněží i laiků o vzájemné propojení Božího lidu a úsilí o vzájemnou pomoc jsou dalšími velmi důležitými momenty pro trvalou formaci kněží. Soulad mezi kněžími a laiky je povzbuzením pro společenství věřících a znamením pro ty, kteří stojí mimo ně. Toto soužití je třeba trpělivě budovat a posilovat.

59. Přijetím svátosti svěcení se kněží podílejí na poslání, které Kristus svěřil svým apoštolům.⁵⁷ Duchovní dar, který přijali svěcením,

56 Srov. CIC 1983, k. 259 § 2; CCEO 1990, k. 356 § 2.

57 Srov. CIC 1983, k. 1008; CCEO 1990, k. 323 § 1, 743.

nepřipravuje k nějakému omezenému a úzce ohraničenému poslání, nýbrž k nejširšímu a všeobecnému poslání spásy až na konec země, aby s odhodlanou myslí všude hlásali evangelium (srov. KKC, 1565). Sněm vybízí věřící k vytrvalé modlitbě za své kněze.

TRVALÉ JÁHENSTVÍ⁵⁸

60. Jáhenství má svůj pramen ve svěcení a v Kristově poslání. Jáhenská služba je II. vatikánským koncilem shrnuta do trojice: „služba liturgická, kazatelská a charitativní“.⁵⁹ Tímto způsobem se vyjadřuje jáhenská účast na jednom a trojitém Kristově úkolu ve svátostné službě. Jáhen „je učitelem, když hlásá a osvětluje Boží slovo, je posvětitелеm, když uděluje svátost křtu, svátost eucharistie a svátostiny, účastní se v roli ‘služebníka Krve’ slavení mše svaté, uchovává a rozděluje eucharistii; jáhen je vůdcem, když animuje společenství nebo sféry církevního života“.⁶⁰ Tak jáhen pomáhá a slouží biskupům a kněžím, kteří předsedají každé bohoslužbě, bdí nad učením a vede Boží lid.⁶¹

61. Trvalé jáhenství, které se může udělovat i ženatým mužům, je důležitým obohacením pro poslání církve. Je vskutku vhodné a užitečné, aby mužové, kteří v církvi fakticky konají jáhenskou službu, ať již v liturgii nebo v pastorači, při sociálních nebo charitativních dílech, byli posílněni a těsněji spojeni s oltářem vkládáním rukou, dochovaným už od apoštolů, aby pak plnili svou službu účinněji s pomocí svátostné milosti jáhenství.⁶²

62. Pochopení a přijetí role trvalých jáhnů se u všech stupňů církevní veřejnosti teprve vytváří. Správné pochopení jáhenství otevírá možnost účinné pomoci kněžím a možnost doplnit nebo vykonávat služ-

58 Srov. CIC 1983, k. 236, 281, 288, 1031, 1032, 1037, 1042; CCEO 1990, k. 354, 390, 758 § 1, n. 6, 759 § 1, 760, 762 § 1 n. 7-8.

59 *LG*, č. 29.

60 JAN PAVEL II., Proslav k trvalým jáhnům (16. března 1985), č. 2; *Insegnamenti*, VIII 1 (1985), str. 649; srov. *LG*, č. 29; CIC, kán. 1008.

61 Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Směrnice pro službu a život jáhnů*, Praha: ČBK, 2002, č. 22.

62 Srov. KKC, čl. 1571.

bu církve všem potřebným v oblasti liturgické, vzdělávací, sociální, výchovné, mediální, společenské a dalších. Vyváženým vykonáváním obou složek pastorační – specificky kněžské a specificky jáhenské – může církev plněji uskutečňovat své poslání.⁶³

63. Jáhni a kněží jsou jakoby dvě ruce biskupa – zcela rozdílné, a přesto a právě proto úzce spolupracující. Jáhen má naplňovat své poslání v sounáležitosti s biskupem jako jeho pomocník nebo jako jím pověřený spolupracovník kněze, aby se podílel na společném díle.⁶⁴ Zatímco kněz se podílí na plnosti služebního kněžství biskupa hlásáním Božího slova, vysluhováním svátostí a pastýřskou službou, jáhen je svěcením připodobněn Kristu, který se stal služebníkem všech. Sněm vyzývá k rozvinutí práce jáhna ve všech oblastech. Účast na konkrétních službách nijak neumenšuje jáhnův život modlitby a svátostí, prostřednictvím kterého se podílí na posvěcování světa, ale naopak jej vyžaduje.

64. Trvalý jáhen žije zpravidla v manželství. Svěcení i manželství jsou svátosti společenství. Jejich cílem je stavění mostů a navazování vztahů. Právě v institutu jáhnů žijících v manželství jsou tato charismata svátostně propojena. Manželství a rodiny jáhnů jsou velkým obohacením nejen pro jejich osobní život, ale i pro pastorační a celou církev. Důležitou a citlivou skutečností je přijetí manželky a rodiny jáhna biskupem, knězem a farním společenstvím. Sněm doporučuje nabízet a poskytovat dostatečnou duchovní péči manželkám, případně i rodinám jáhnů.

65. Je vhodné rozšířit všeobecnou znalost kritérií pro rozpoznání povolání k jáhenské službě. Důležitou roli přitom hraje farní společenství, které může vybědnout vhodného kandidáta, aby uvažoval o možnosti přijmout jáhenskou službu. Formace a vzdělávání jáhnů ať jsou zaměřeny nejen na teologii a duchovní život, ale ať podporují a posilují službu (diakonii). Kandidáti jáhenství a jáhni mají podle

63 SVOV. CONGREGAZIONE PER IL CLERO, *Direttorio per il ministero e la vita dei diaconi permanenti*, Vaticano, 1998.

64 SVOV. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, *Základní normy pro formaci trvalých jáhnů*, Praha: ČBK, 2002; KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Směrnice pro službu a život jáhnů*, Praha: ČBK, 2002.

možností využívat své předchozí nebo současné profese a naplnit je v jáhenském poslání. Důležitým vodítkem v otázkách jáhenské služby bude připravovaný Řád služby trvalých jáhnů v ČR, který konkretizuje obecné církevní směrnice týkající se přípravy k jáhenské službě i její vykonávání.

ZASVĚCENÝ ŽIVOT

66. Zasvěcený život, který má svůj základ v Kristově životě a učení, je darem Boha Otce církvi skrze Ducha Svatého. Zasvěcené osoby životem podle evangelních rad touží věrně následovat Ježíše Krista a jeho evangelium a chtějí být pokračováním přítomnosti jeho lásky mezi lidmi. Jsou povolány k úsilí o svatost a k nadšené službě a církev na jejich ryzí svědectví spoléhá a považuje jejich přítomnost za požehnání pro všechny Boží lid.

67. Sněm si je vědom, že život místní církve bude v plnosti existovat jen tehdy, když v ní bude plně integrován zasvěcený život ve všech svých rozmanitých podobách. Ať se jedná o bratry a sestry kontemplativních společenství, řeholníky a řeholnice kontemplativně aktivní, sekulární instituty a společnosti apoštolského života nebo poustevníky či zasvěcené panny.

68. Zasvěcené osoby jsou na své životní cestě zcela závislé na svém Pánu, který je povolal, a na jeho Duchu, aby moudře rozpoznávaly jeho stopy v jakékoli dějinné situaci a dobře vykládaly znamení doby. I období komunistické totality zpětně vnímají jako zvláštní Boží dar pro zasvěcený život i celou církev, ve které Pán skrze zkoušky nabídl cesty k očistění a prohloubení. Mnozí představení mužských i ženských institutů zasvěceného života moudře riskovali, zachovali kontinuitu společenství, přijímali dorost a umožnili bratřím a sestrám život v malých pružných společenstvích uprostřed světa, aby se tak stali světlem světa a solí země. Zasvěcené osoby si kladou otázku, zda s darem nové svobody tyto zkušenosti pronásledování dobře využily, nebo spíše zvolily cestu tradičního způsobu zasvěceného života před totalitou.

69. Naše společnost v dnešním světě a převládající „kultuře smrti“ volá po lidech, kteří budou svědky jiného – plného a radostného – způsobu života podle evangelních hodnot a budou působit takřka jako duchovní terapie na zla naší doby.⁶⁵

70. Společenství zasvěceného života procházejí i dnes – v době náboženské svobody – zkouškami, očišťováním a nesnázemi, které však mohou být zároveň i vhodnou příležitostí k obnově a novému začátku. Patří k nim např. úbytek členů a jejich stárnutí, nižší počet povolání, dnešku nepřizpůsobené struktury a nedostatečná formace. Zasvěcený život zná také nástrahy prostřednosti, konzumního smýšlení a nebezpečí převahy osobních aktivit a individualismu nad společným životem a plány. Tím více je povinen hledat nové podoby přítomnosti v církvi i ve světě, aby mohl srozumitelně oslovit a nadchnout mladé lidi, pomoci jim zahlédnout krásu následování života Ježíše Krista a nabídnout jim kvalitní lidskou i duchovní formaci, upřímný dialog a sdílení svého životního ideálu.

71. Důležitý úkol při hledání smyslu a kvality zasvěceného života mají představení. Sněm je vybízí, aby osobně i se svými instituty znovu začali od Krista a usilovali o přechod od formálních vztahů k bratrským a sesterským, podporovali sdílení života i víry ve vlastních institutech, aby byli vnímaví k požadavkům pastýřů a umožnili formační a apoštolskou spolupráci mezi instituty. Tak budou moci napomáhat celému Božímu lidu učit se vzájemným vztahům, důvěře a otevřenosti. Velkou příležitostí k dialogu, výměně darů i zkušeností byl i sněmovní proces a zvláště ženské instituty zasvěceného života jež takto oceňují a jsou za něj vděčné.

72. Sněm dále vyzývá představené, aby nerezignovali na své animátorské poslání, ale měli odvahu být věrně přítomni uprostřed svých společenství, inspirovat je, ukazovat směr, připomínat smysl zasvěceného života a pomáhat svěřeným osobám ke stále obnovované věrnosti k výzvam Ducha. Představení ať nepodlehnu pokušení spoléhat na početnost nebo výkonnost svých institutů, protože největším úspěchem zasvěcených osob je jejich věrnost Pánu. Ať velkodušně

65 Srov. VC.

věnují čas i nejlepší síly formaci počáteční i stálé, neboť na tom závisí kvalita jejich života a svědectví. Ať pečují o vzrůst a rozvoj svých institutů ve shodě se záměrem svých zakladatelů a hledají, jak v současném světě a ve prospěch církve a společnosti žít vlastní charisma a spiritualitu. Sněm vítá hledání rovnováhy mezi požadavky společného života a apoštolskými snahami a vyzývá představené institutů, aby s vynalézavostí, prozíravostí a ve vzájemném dialogu uvnitř institutů i mezi instituty s obdobnými aktivitami a s těmi, kteří mají v místní církvi zodpovědnost, hledali východiska pro uskutečňování apoštolských projektů.

73. Členové institutů zasvěceného života jsou si vědomi, že novou životnost a nový rozkvět naleznou jen tehdy, když uposlechnou výzvu církve „zajeď na hlubinu“ a dají duchovní život jasně na první místo. Patří sem obnovené úsilí o modlitbu a poctivé žití slibů, kterými se zasvěcené osoby připodobňují Kristu a ukazují ho světu. Panenství rozšiřuje srdce člověka podle srdce Kristova a uschopňuje milovat tak, jak on miloval. Chudoba osvobozuje jejich srdce od otroctví věcí a klamavých potřeb, ke kterým svádí dnešní konzumní společnost, a odhaluje Krista jako jediný poklad, pro který stojí za to žít. A poslušností vkládají celý život do jeho rukou, aby mohly plnit vůli Boží pro spásu světa.⁶⁶

74. Zasvěcené osoby chtějí znovu začít od Krista, s celou církví kontemplotovat jeho tvář, vrátit se ke své první lásce a odvážně začít každodenní cestu obrácení a obnovy. Díky své poctivé snaze o duchovní život se mohou a mají komunity stát pravými školami modlitby a domy přijetí a některé již nabízejí fungující duchovní centra k pořádání exercicií, duchovních obnov, formačních kurzů i k odpočinku.

75. Rozkvět zasvěceného života je závislý na nových povoláních, která je nutno přijímat s vděčným srdcem a velkorysostí. Sněm vybízí celou místní církev, biskupy, kněze, učitele náboženství a moderátory setkávání mládeže, aby povolání k zasvěcenému životu podporovali a formovali v tomto smyslu i rodiče a všechny věřící. Právě

66 Srov. CIC 1983, k. 599, 600, 601.

křesťanská rodina stojí obvykle u zrodu povolání a je podstatné, aby mladý člověk našel u svých nejbližších porozumění a pomoc.

76. Je také nutné, aby se společenství zasvěcených osob s pochopením otevřela mladým lidem a umožnila jim sdílení života, aby to byla místa, kde je milována církev a kde se v nová povolání věří.

77. Zvláště v této době jsou nejpotřebnější duchovní otcové i matky, kteří moudře rozlišují a dokáží mladé lidi povzbudit, solidně doprovázet a být jim vzory. Zasvěcené osoby ať využijí pomoci odborníků, které doporučí nebo schválí Konference vyšších řeholních představených. V seminární výchově budoucích kněží by nemělo chybět dostatečné vzdělání o zasvěceném životě.

78. Sněm si je vědom toho, že chce-li být církev věrná Božímu plánu a odpovědět na hluboké touhy světa, musí se stát i domovem a školou společenství. Zasvěcenému životu církev světila zvláštní úkol podporovat spiritualitu společenství, a to nejprve u sebe a pak i v celé církvi. Zasvěcené osoby ví, že v důsledku komunistického režimu byl právě společný život narušen a velmi utrpěl, mnoho řeholníků muselo žít individuálně a nepřivyklo ke společnému životu a dosud není schopno ho budovat. Ale společný život vždy zůstane hlavní cestou do budoucnosti a k vydávání svědectví. V něm je skryto velké bohatství a zároveň i požadavek bezpodmínečné bratrské a sesterské lásky.

79. Zasvěcené osoby si uvědomují, že nikdo, kdo se opravdu setkal s Kristem, si to nemůže nechat pro sebe, ale musí o tom hlásat druhým. Zvláště dnes je třeba nového apoštolského nadšení. Proto se chtějí znovu pustit do služby, v níž být a jednat je neodlučitelné. Tváří v tvář starým i novým formám chudoby chce zasvěcený život stát na straně potřebných lidí s novou fantazií lásky a milosrdenství.

80. Sněm povzbuzuje zasvěcené osoby, aby stály ve službě životu i pravdě a usilovaly o dialog se všemi lidmi – věřícími i nevěřícími. Protože daly celý svůj život do služby poslání církve, musí být stále připraveny nabídnout pomoc a přijetí všem, kdo se na ně s důvěrou obracují.

81. Sněm vyzývá členy institutů zasvěceného života a společnosti apoštolského života, aby si nejen připomínali svou slavnou minulost, ale vytvářeli nové slavné dějiny. Ať se s důvěrou dívají do budoucnosti, kam je Duch Svätý vysílá. Ať horoucně a bděle očekávají Ježíše Krista a zůstanou věrni jemu i církvi, svým institutům i lidem naší doby a přispívají svým nenahraditelným podílem k přeměně světa.

82. Zasvěcený život je svou povahou prorocký. Je výrazem zásadní orientace na Krista, čímž předjímá završení života. V tomto životě nachází nové cesty a povzbuzuje další lidi k následování Krista. Proto je potřebné odvážit se k novým krokům a stát na hraničních a nebezpečných místech, a také se chránit toho, aby působení zasvěcených osob, především řeholních kněží, nebylo pohlceno jinými aktivitami.

83. Sněm vyzývá všechny instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života ke sblížení a solidaritě, ke vzájemné spolupráci a pomoci, ke spolupráci s laiky a především k jednotě se svými pastýři. Ať osoby zasvěceného života dosvědčují celému Božímu lidu věrnost mysli i srdce učitelskému úřadu biskupů. Obojí, biskupové i řeholníci, ať věnují více pozornosti dokumentu 'Mutuae Relationes', neboť on upravuje jejich vzájemné vztahy. Biskup, pověřený v ČBK službou zasvěceným osobám, ať se o ně zajímá, diecézní biskupové ať ustanoví své zástupce, kteří budou zodpovědní za zasvěcený život a dialog s ním. V diecézích je dobré vytvořit komise pro zasvěcený život, které budou vzájemným vztahům napomáhat.

Liturgie a svátostná pastorec

84. Ježíš Kristus je jediným knězem Nového zákona. Je dokonalým veleknězem, který obětí svého vlastního života, přinesenou jednou provždy, získal spásu všem, kdo se k němu přidružují vírou. V liturgii církve Kristus trvale vykonává své kněžství.⁶⁷ Kristus je také jediným prostředníkem mezi Bohem a lidmi, skrze něhož se dostává člověku posvěcení.⁶⁸

85. Při slavení liturgie si tak církve nejprve připomíná veliké činy, které Bůh z lásky k člověku vykonal a které vrcholí ve velikonočních událostech Kristovy smrti, zmrtvýchvstání, nanebevstoupení a příchodem Ducha Svatého.⁶⁹ V této sestupné linii liturgie se skrze slovo a znamení uskutečňuje Boží darování se člověku, totiž jeho posvěcení.

86. Boží sebedarující láska pak silně volá po lidské odpovědi. Společenství církevní obce, které slaví liturgii, i jeho součást – každý jedinec, na Boží příklon odpovídá vírou, obrácením srdce a otevřeností pro Otcovu vůli.⁷⁰ Tento bytostný postoj církve se vyjadřuje modlitbou chvály, díky i proseb. Církve se tak připojuje ke své hlavě – Kristu a jeho dílu spásy světa, v jeho lásce, poslušnosti a odevzdanosti Otci. V této vzestupné linii liturgie církve oslavuje Boha.

87. V liturgii tedy probíhá dialog mezi Bohem a člověkem.

88. Církve slaví liturgii v síle zaslíbeného Božího Ducha⁷¹. Jen v Duchu Svatém můžeme vyznávat: „Ježíš je Pán.“⁷² Proto je třeba spolupracovat s Duchem Svatým, který v liturgii účinně působí.

89. Liturgie není soukromým úkonem, nýbrž vždy projevem církve.⁷³ Zejména eucharistická slavnost je epifanií církevního spole-

67 Srov. SC, čl. 7.

68 Srov. LG č. 8 a 10. Srov. CIC 1983, k. 834; CCEO 1990, k. 668 § 1.

69 Žid 1,1.

70 Jan 15,9.

71 Jan 15,26.

72 1 Kor 12,3.

73 SC, č. 26.

čenství.⁷⁴ Vždy ji slaví „Kristus úplně celý“: Kristus – hlava spolu se svým tělem – církví. Protože Kristovo kněžství je pramenem každého kněžství,⁷⁵ je celá církev novým kněžským lidem, kde všichni věřící jsou „královský národ a kněží Boha Otce“.⁷⁶ Liturgii tedy koná celé shromáždění, které je „liturgem“.⁷⁷

90. Služebné kněžství je ve službě všeobecného kněžství⁷⁸ a má být viděno v souvislosti se základní důstojností celého Božího lidu, neboť „být křesťanem je víc než být biskupem, třebaže římským“ (Jan Pavel II.).⁷⁹

91. Skrze posvěcené služebníky, biskupy a kněze je Kristus v církvi přítomen jako hlava svého těla, jako učitel pravdy, velekněz výkupné oběti a pastýř svého stáda. Tito služebníci proto v síle svátosti kněžství konají svou službu v osobě Krista – hlavy. Zároveň také zastupují celé shromáždění jakožto Kristovo tělo a jednájí jménem církve, když skrze Krista přednášejí Bohu modlitby.⁸⁰

92. Aby slavení liturgie bylo pravdivé, musí probíhat v atmosféře víry. Sv. Pavel píše: „Jak ho mohou vzývat, když v něho neuvěřili?“⁸¹

93. Kdyby postoj víry účastníkům chyběl, stane se bohoslužba ze strany člověka vnitřně nepravdivou – Bohem nabízené osobní setkání a obdarování nenachází lidskou odpověď, a to i navzdory znamením, která člověk vykoná.⁸²

94. Postoj víry věřících při slavení liturgie nemá být zaměřen pouze na správné konání patřičného obřadu, ale především na samotnou Boží věrnost, se kterou On pohotově a jistě odpovídá svému modlíci se lidu.⁸³ Jinak by liturgie nebyla pravdivá.

74 Srov. *MND*, čl. 19.

75 Srov. *KKC*, č. 1548.

76 *Zj* 1,6.

77 *KKC*, č. 1144.

78 *KKC*, č. 1120.

79 Srov. také *LG*, č. 10-11.

80 Srov. *KKC*, č. 1552-1553.

81 *Řím* 10,14.

82 Srov. *KKC*, č. 1127.

83 Srov. tamtéž.

95. Lidem upřímně hledajícím, mají-li v sobě vnitřní otevřenost, se naopak bohoslužba může stát místem živého poznání Boha, i když mnoha jednotlivým úkonům v obřadech nebudou rozumět a nebudou schopni si je přivlastnit. Aby však byla zachována pravdivost, nesmějí být nuceni k projevům, se kterými by se nemohli vnitřně ztotožnit. Na druhé straně jim nemohou být svěřovány liturgické služby, které předpokládají už výslovně křesťanskou víru. V této souvislosti je také důležité nezapomínat, že bohoslužba nemůže být ze své podstaty nástrojem prvotní evangelizace. Ta jí musí předcházet.

96. Liturgie je zdroj a vrchol života církve a jako taková je jedním z jejích základních projevů. Nelze ji však vidět bez souvislosti s dalšími dvěma podstatnými projevy, kterými jsou svědectví či zvěstování evangelia (martyria) a život víry, který se projevuje láskou a službou (diakonia). Hlásání víry směřuje k liturgii jako ke svému vrcholu, život víry a služba lásky v ní nacházejí nevyčerpatelný zdroj posily.

97. O skutečném stavu jednotlivé církevní obce tedy vypovídá především vyvážený poměr a hluboký vzájemný vztah všech tří základních projevů života církve: jen tam, kde se víra projevuje svědectvím i láskou, může být také věrohodně liturgicky slavena a jen společenství, které slaví liturgii, může skutečně a trvale přinášet lásku a svědectví.

98. Znamení a jejich užívání patří nezastupitelně ke slavení liturgie. V celých dějinách spásy jsou nástrojem rozhovoru mezi Bohem a člověkem a patří vlastně neodmyslitelně, zvláště v podobě slova a gesta, k jakékoliv osobní komunikaci.

99. Avšak nejhlubším důvodem, proč církev v liturgii užívá znamení, je samotná skutečnost vtělení Božího Syna, neboť Ježíš z Nazareta je „svátostí“ Otcovy lásky, je prvotním znamením, je Slovem Otcovým. V rovině znamení stojí také církev jako „svátost pro svět“, neboť její viditelná stránka je znamením přítomnosti Boží spásy ve světě.

100. Aby liturgická znamení mohla vždy opravdu účinně sloužit setkávání Boha a člověka „dnes“, musí být v konkrétním slavení

používána způsobem, jenž pravdivě zachovává jejich dvojí charakter: jsou to totiž jednak „znamení ze světa lidí“ a zároveň „znamení smlouvy s Bohem“.⁸⁴

101. Místní společenství slavením liturgie čerpá z bohatství života celé církve a přiměřeně se účastní na službě, starostech i radostech místní i univerzální církve.

102. Jsou-li tato pouta živá (samozřejmě úměrně možnostem konkrétního společenství), budou mít svoji autentickou živost i znamení, která o nich v liturgii vypovídají.

103. Na všech úrovních, od farnosti po univerzální církev, má být liturgie nesena živým společenstvím Božího lidu. To má význam pro vnitřní obnovu církve i pro její plodnou přítomnost ve světě.⁸⁵

104. Má-li se v liturgii živě „zjevovat“ církev jako Kristovo tělo, v němž všechny údy spolupůsobí k dobru celku, musí se živě usku-tečňovat rozdělení služeb.

105. „Liturgické úkony přísluší celému tělu církve, jsou projevem celého těla a na celé tělo působí“⁸⁶ a „...každý věřící má konat jenom to, ale i všechno to, co mu přísluší z povahy věci“.⁸⁷ To se týká mužů i žen. Rozdělení služeb pomáhá vytvářet vědomí spolu-zodpovědnosti všech za liturgické slavení.

106. Středem liturgického života křesťanské obce a zároveň zdrojem její jednoty je nedělní slavení eucharistie, které „důrazně projevuje svou dimenzi společenství, když vyžaduje účast ve shromáždění a navozuje zvláštní pocit slavnostnosti, protože se slaví v den, kdy Kristus přemohl smrt a nás učinil účastnými na svém nesmrtelném životě“.⁸⁸ Slavení neděle je jedním ze základních „poznávacích“ znamení křesťana. V „den Páně“⁸⁹ se církevní obec shromažďuje v Duchu Svatém kolem vzkříšeného Pána, který nás zve, a „skrze

84 KKC, č. 1146 a 1150.

85 Srov. *MND*, č. 21.

86 *SC*, č. 26.

87 *SC*, č. 28.

88 *DD*, č. 34.

89 *Zj* 1,10.

něho, s ním a v něm“ vzdává chválu a dík Otci. Neděle je dnem církve, dnem církevního společenství, dnem setkání se zmrtvýchvstalým Kristem. Je dnem Božího slova a dnem eucharistie, proto se věřící scházejí, aby jimi byli živeni. Neděle je dnem víry, památky, očekávání, modlitby, dnem odpočinku a kultu, je určujícím znamením příslušnosti k církvi. Křesťané nemohou žít, aniž by slavili den Páně.⁹⁰ Neslaví-li křesťanské společenství nedělní bohoslužbu, jedná se o vážné ohrožení existence a životaschopnosti tohoto společenství. Při slavení mše svaté není dovoleno zavádět improvizace a experimenty do eucharistické modlitby.⁹¹

107. V místech, kde se pro nedostatek kněží nemůže každou neděli slavit eucharistie, je třeba vyzývat k tomu, aby se věřící sešli ke slavení bohoslužby slova. Mohou tak prožívat naplnění Ježíšova příslibu, že kde jsou dva nebo tři shromážděni v jeho jménu, je on uprostřed nich.⁹² Je třeba je také důsledněji vést ke smýšlení, které vyjadřuje II. vatikánský koncil, že „v posvátných knihách Otec, jenž je na nebesích, s láskou vychází vstříc svým dětem a rozmlouvá s nimi“.⁹³ Mají poznat, že „slovo Boží má takovou sílu a moc, že je pro církve oporou a životem a pro její děti posilou víry, pokrmem duše, čistým a trvalým pramenem duchovního života“.⁹⁴ K tomu je nutné zajišťovat duchovní i odbornou formaci osob vhodných k vedení těchto bohoslužeb, ale také dbát na to, aby věřící dobře rozlišovali mezi touto bohoslužbou slova a slavením eucharistie.

108. K dobrému porozumění Božímu slovu je třeba konat biblické hodiny. Aby účastníci bohoslužeb dobře rozuměli liturgii, je dobré konat katecheze o liturgii a významu jejích jednotlivých prvků. Pro přípravu na nedělní liturgii je důležité přečíst si biblické texty. Je žádoucí, aby se návštěvníci bohoslužeb mohli po liturgii setkat s knězem ve vhodném prostoru.

90 *Akta mučedníků z Abitene*, In *Bibliografia Hagiographica Latina*, č. 7492.

91 Srov. KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, *Redemptionis sacramentum*, Praha: ČBK, 2005, č. 51.

92 Srov. Mt 18,20.

93 *DV*, č. 21.

94 *Tamtéž*.

109. Liturgie nezahrnuje jen samotnou mši svatou, ale také slavení ostatních svátostí, svátostin, liturgického roku a denní modlitby církve. I zde je třeba dbát na to, aby tato slavení měla skutečný charakter bohoslužby a byla chápána jako slavení křesťanské obce, ne jen jako osobní úkon zbožnosti nebo rodinná oslava.

110. Tradičně se svátosti rozdělují na svátosti uvedení do křesťanského života neboli iniciace (křest, biřmování, eucharistie), svátosti uzdravení (smíření, pomazání nemocných) a svátosti, které slouží společenství a posílání věřících (kněžství, manželství).

111. V oblasti křesťanské iniciace je důležité vyhodnotit zkušenosti s obnoveným katechumenátem a s vytvářením skupin katechumenů.⁹⁵ Je třeba dbát na to, aby pomocí vhodné přípravy katechumenů i dobře připravených a slavených liturgických prvků katechumenátu byli katechumeni vedeni jak k osobní víře, tak k plnému začlenění do života farnosti. Sněm vybízí diecéze, aby si vytvořily Řád katechumenátu, kterým se ti, kdo se na něm podílejí, řídí.

112. Při samostatné přípravě k biřmování dospívajících nebo dospělých, kteří byli pokřtěni v dětství, je třeba zdůraznit souvislost této svátosti s celou iniciací, zvláště se křtem. Rovněž je třeba se dobrou přípravou postarat o to, aby mladiství biřmovanci byli uschopněni k hledání svého životního povolání, k životu dospělých křesťanů v církvi a k evangelizaci v prostředích, kde žijí. K tomu je zpravidla třeba organizovat ve skupinách dostatečně dlouhou přípravu, která se neomezí jen na naučení věroučných pravd, ale je uvedením mladého člověka do života dospělého křesťana.

113. U křtu dětí by neměly být opomíjeny aspekty této svátosti: soteriologický, kristologický a eklesiologický. Nově pokřtěný je začleněn do univerzální církve,⁹⁶ jejím uskutečněním je místní partikulární církve, která se děje ve farnostech nebo církevních obcích. Křest tedy není soukromou záležitostí, ale slavností celé církve, zvláště však farní rodiny, kterou má rodina pokřtěného spoluvytvářet.⁹⁷

95 Srov. CIC 1983, k. 206 a 788; CCEO 1990, k. 9 § 1, 587.

96 Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Communio notio*, čl. 10.

97 Srov. CIC 1983, k. 849 a 204; CCEO 1990, k. 675 § 1, 7.

114. Pro správné slavení svátosti smíření je třeba neustálé formace v oblasti vnitřního obrácení, jehož motivem je blízkost Božího království v Kristu.⁹⁸ Kající pobožnosti, duchovní obnovy, společné slavení svátosti smíření a v neposlední řadě kvalitní duchovní a liturgické texty – to vše lze velmi plodně využívat k překonání formalismu zpovědí.

115. Dostí opomíjeno bývá pokání prožívané nikoliv jako akt osobní zbožnosti, ale jako postoj společně nesený celou obcí (např. při kajících bohoslužbách v postní době), která se spolu s Ježíšem solidarizuje s hříchem zasaženým světem a zástupně za celé lidské společenství se kajícím obrací k Otci.⁹⁹ Diecézním synodám sněm doporučuje, aby kultivování celé oblasti pokání ve farnostech i v životě jednotlivců věnovaly dostatečnou pozornost.

116. Svátost nemocných je třeba propojit s péčí o staré a nemocné lidi; praxe udílení této svátosti se má intenzivně propojit s celkovou péčí o člověka (zdravotní, duchovní i rodinnou). Nemocný a starý člověk je pro církve darem a mnohdy i příkladem svědectví víry pro celé společenství; je tedy nutno postavit se proti některým postojům, které vnímají tuto skupinu jako neužitečnou a bezcennou. Sněm povzbuzuje všechny kněze, aby věřící vybídli k vyhledávání těchto lidí a k péči o staré, opuštěné a nemocné; se zvláštní láskou ať se kněží věnují umírajícím.

117. V situaci, kdy naše země má stále více pohřbených bez jakýchkoli obřadů, je třeba věnovat větší pozornost vztahům příbuzných a sousedů s umírajícími a důstojnosti člověka i při posledním rozloučení. Pohřební obřady jsou pro nás nejčastější příležitostí k setkání s lidmi, kteří se pravidelně neúčastní bohoslužeb nebo jsou úplně nevěřící. Proto ti, kteří vedou pohřební liturgii, ať jí věnují zvýšenou péči a chápou ji jako významnou příležitost k předání poselství naděje.

118. Slavení svátosti manželství, které je samo o sobě velmi prosté, vyžaduje kvalitní lidskou i křesťanskou přípravu snoubenců, což je ale především otázka pastorační. Ať duchovní pastýři dbají, aby mla-

98 Srov. Mk 1,15.

99 Srov. Mt 3,13-17; KKC, č. 1422-1484.

dí křesťané připravující se na manželství byli pokud možno ještě před jeho uzavřením uvedeni do křesťanského života všemi svátostmi. Konkrétní ztvárnění liturgie této svátosti má v mezích liturgických norem brát ohled na stupeň víry a rodinnou situaci snoubenců.¹⁰⁰

119. Udílení svátosti svěcení ve všech třech stupních je především slavností místní církve. Při ztvárnění liturgie svěcení je třeba brát ohled jak na příslušnost svěcence k místní církvi, tak na příslušnost k farnosti, ze které vzešel, případně k té, do které je poslán.

120. Denní modlitba církve (breviář) je hlasem církve, celého tajemného Těla vzdávajícího chválu Bohu. Je to veřejná modlitba, ale také zdroj zbožnosti a živý pramen osobní modlitby. Podle dávné křesťanské tradice je sestavena tak, aby Boží chvála posvětila celý průběh dne i noci. Někteří věřící mají účast na této modlitbě uloženou jako závazek (ti kdo přijali svátost svěcení, řeholníci), všem se však velmi doporučuje. Přednost má modlitba konaná ve společenství.¹⁰¹ Jak potvrzují zkušenosti mnoha farností, vhodně volený způsob společné účasti na denní modlitbě církve je pro křesťanskou obec velkým duchovním obohacením a také plodným sjednocujícím prvkem.¹⁰²

121. Kristovo tajemství je obsáhlé a bohaté, život věřících příliš pestrý a různorodý, a proto se jednotlivé aspekty Kristova mystéria pojí s rytmem lidského života v rámci liturgického roku. Liturgický rok ve svém členění souvisí s liturgickou modlitbou, která posvěcuje jednotlivé hodiny dne, lidskou činnost a život. Vědomí adventu, postní doby a posvátného času Velikonoc se však pozvolna vytrácí. Často si i věřící uvědomují dobu adventní, postní a velikonoční jen tehdy, jsou-li v kostele, na jejich všední život posvátné doby nemá velký vliv. Proto je třeba pomoci jim odkrýt a připomenout charakter těchto liturgických dob. V liturgickém mezidobí je vhodné preferovat texty o českých svätcích, o velkých postavách evropské křesťanské tradice a mimořádných osobnostech univerzální církve.

100 Srov. CIC 1983, k. 1063-1066; CCEO 1990, k. 783.

101 Srov. SC, kap. 4.

102 Srov. CIC 1983, k. 1173-1175.

122. Je třeba podporovat liturgické slavení pro specifické skupiny, jako jsou senioři, nemocní, mládež a děti, které nenarušuje jednotu farnosti a je vždy zaměřeno ke slavení celé obce, ale zároveň legitimně umožňuje hlubší přiblížení liturgických forem konkrétní situaci účastníků. Zvláště bohoslužby pro děti, které je vždy třeba pečlivě připravit, umožňují dětem velké aktivní zapojení včetně služeb, a nenuceně je tak uvádí do symbolické struktury liturgie. Nedělní liturgie ve farnosti má být vždy liturgií pro celou obec, ne jen pro jednotlivou skupinu.

123. V souvislosti s obnovou liturgie je třeba myslet i na obnovu lidové zbožnosti, která s liturgií úzce souvisí. I když mezi ně nelze klást rovnítko, přesto obě představují oprávněné výrazové formy křesťanského uctívání Boha. Vztažným bodem však musí být liturgie, aby „touha po modlitbě a charismatickém životě“, která je v lidové zbožnosti zahrnuta, „byla duchaplně a moudře usměrňována“.¹⁰³ Sněm vybízí diecézní synody, aby revidovaly a posílily projevy lidové zbožnosti na svém území podle dokumentu ‘Lidová zbožnost a liturgie. Směrnice a zásady’.

124. Formy lidové zbožnosti (modlitba růžence, Anděl Páně, křížová cesta aj.) jsou samozřejmostí pro ty, kteří prošli dobrou náboženskou přípravou. Na mnoha místech jsou velmi oblíbené. Na jiných místech kněží podcenili lidovou zbožnost natolik, až některé projevy lidové zbožnosti zanikly. Přesto je mariánská úcta a úcta k svatým pro mnohé vhodnou cestou k obnově vztahu ke Kristu a dnes velmi charakterizuje lidový náboženský život.

125. Poutní místa, hlavně mariánská, i ta, která jsou zasvěcena svatým, zvláště národním patronům, jsou významnými duchovními centry. Poutě jsou stále na mnoha místech v oblibě, zúčastňuje se jich i množství věřících, aniž by byla potřeba zvláštní propagace. Poutní bohoslužby navštěvují i ti, kteří se jinak ve farnosti aktivně náboženského života neúčastní. Na poutních místech věřící očekávají kvalitní duchovní službu, krásnou liturgii, dobré kázání a povzbuzení ve víře. To vše dává možnost hlubokého osobního náboženského zážit-

103 Srov. KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, *Lidová zbožnost a liturgie*. Směrnice a zásady, č. 58, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

ku. Tento požadavek klade vysoké nároky na kompetenci a pastorační citlivost kněží na poutních místech. Nezastupitelná je služba zповědníků a příležitost ke svátosti smíření, vyhledávaná hlavně těmi, kteří nechodí k této svátosti pravidelně nebo chtějí nově začít.

126. Současně by měla poutní místa podle svých možností nabízet katecheze a duchovní formaci formou srozumitelných a lehce dostupných přednášek s řešením patřičného zázemí, a to tak, aby účastníci poutních aktivit mohli být i při náboženském zážitku z pouti systematicky církví formováni.

127. Jedním z důsledků promýšlení současného stavu kultury u nás může být i ochota církve dát k dispozici svou zkušenost s užíváním symbolů, gest a řeči jako pomoc lidem, kteří se sice výslovně nehlásí k některému náboženství, ale prožívají v nejrůznějších životních okolnostech hledání víry. Mnozí se sice hlásí ke křesťanství, ale nejsou aktivními členy církve. Vezmeme-li vážně tuto skutečnost, dojdeme k závěru, že velká většina spíše nemůže být oslovena naší liturgií. Přesto mohou bohoslužby oslovit i lidi nezasvěcené. Mnoho lidí je však otevřeno hlubším hodnotám života a jejich přesáženosti, i když nemají žádnou vazbu na církev. Například nemalá část studentů církevních škol, která není věřící, staří lidé bez vyznání v domovech důchodců, lidé postižení katastrofami, kterým může a má být nabídnuta duchovní pomoc, ti, kteří prožívají smutek z odloučení, rozvodu, z toho, že děti odešly z domu, ze ztráty práce, z projevů rasismu, xenofobie apod. Příkladem může být jejich návštěva kostela o štědrovečerní noci, při křtech, svatbách, pohřbech a jiných významných událostech života. Zážitek při liturgii pomáhá těmto lidem zpracovávat zármutek, umocňuje jejich radost a schopnost setkávat se s druhými i s Bohem.

128. Sakrální umění se plným právem počítá k nejvznešenějším činnostem lidského ducha, svou povahou je zaměřeno k nekonečné Boží kráse, která má nalézt alespoň nějaký výraz v lidských výtvo-rech. Církev byla vždy přítelkyní krásných umění. Vždy jí šlo o to, aby věci patřící k bohoslužbě byly skutečně důstojné, vkusné a krásné a aby byly symbolem vyšších skutečností. Nikdy si nepřisvojova-

la žádný umělecký sloh, nýbrž podle povahy a životních podmínek národů a podle požadavků různých obřadů připouští umělecké formy každého období. Během staletí tak vytvořila umělecký poklad, který je třeba s veškerou péčí uchovávat.

129. Má se dbát o ušlechtilou krásu, ne o pouhou okázalost. Výtvarníci si mají uvědomovat, že chrámové umění má věřícím pomáhat k hlubší modlitbě a zbožnosti v setkání s Bohem.¹⁰⁴ Odmítnout se mají díla, která jsou v rozporu s vírou a mravy nebo rušivě působí na zbožnost lidu, dále díla neumělá, povrchní a umělecky nekvalitní.

130. Biskupové se mají osobně nebo prostřednictvím vhodných kněží, vynikajících odbornou znalostí a láskou k umění, věnovat umělcům a uvádět je do ducha sakrálního umění a posvátné liturgie.

131. Těm, kteří mají v církvi konat službu pastýřů, se ukládá studovat dějiny a vývoj sakrálního umění a také zdravé zásady, podle nichž se má sakrální umění vytvářet. Mají být vedeni k tomu, aby si vážili církevních památek a chránili je.¹⁰⁵

132. Pro křesťany je jediným pravým chrámem především Kristus, ve kterém „bydlí plnost božství tělesně“.¹⁰⁶ Také církev, složená z jednotlivých věřících – živých kamenů, je chrámem. Kostel, ve kterém se křesťané shromažďují k bohoslužbě, musí být viděn v souvislosti s Kristem a církví. Proto exteriér kostela má být znamením společenství Krista a současného (i budoucího) lidu církve v konkrétní obci a interiér má vyjadřovat a navozovat atmosféru společenství shromážděného k bohoslužbě a modlitbě. Architektonické a umělecké řešení liturgických prostorů, ať nových nebo upravovaných, musí být vždy navrženo odborníkem, který je také dobře obeznámen s požadavky liturgie. Spolupráce s diecézní liturgickou komisí a se zástupci Památkové péče musí být samozřejmostí. Stejnou péči je nutno věnovat celému zařízení kostela, liturgickým předmětům a oděvům.

104 Srov. JAN PAVEL II., *List umělcům*, Praha: ČBK, 1999.

105 Srov. SC, č. 122-129.

106 Kol 2,9.

133. Zpěv je vlastní způsob slavení liturgie, je tedy záležitostí každého člena liturgického shromáždění, ne pouze hudbymilovných osob. I zde ovšem platí, že „každý má konat jenom to, ale i všechno to, co mu přísluší z povahy věci“.¹⁰⁷

134. Hudební vybavení bohoslužby umožňuje rozlišení liturgické závažnosti dnů (dny v týdnu, neděle, svátky, slavnosti apod.) a pomáhá vyjádřit charakter liturgické doby (advent, Vánoce, půst, Velikonoce, mezidobí) či svátků. Je třeba pečovat o liturgicko-hudební hierarchii jednotlivých zpěvů při liturgii, zvláště při mši (co zpívát vždy, např. aleluja, co může být recitováno apod.).

135. Duchovní správcové jsou odpovědní za celý průběh bohoslužby, tedy i za její hudební vybavení. Proto mají být ve stálém kontaktu s kantorem, varhaníkem, scholou. Také jim samotným se má v průběhu jejich přípravy dostat hudebního vzdělání a praxe.

136. V oblasti zpěvu s lidem je třeba plněji využít stávajícího materiálu, který poskytuje především Kancionál; z dalších forem jsou to mešní zpěvy, ordinaria a responsoriální žalmy. Na základě zkušenosti, že střední a mladší generace preferuje písně současné, textově i hudebně adekvátnější dnešnímu náboženskému a estetickému cítění, je třeba tvořit písně nové, zvláště pro dobu adventní, postní (zde chybějí písně, které vyjadřují základní obsah postní doby, kterým je metanoia a obnova křtu), velikonoční, dále písně chvály a klanění, kterých je citelný nedostatek. Je nutné uznat a vymezit i použití jiných hudebních forem v liturgické hudbě, zvláště při liturgii pro děti a mládež. Je třeba pečovat o kvalitu textů, melodií a interpretace.

137. Poslání pěveckých sborů a schol by mělo spočívat zejména v přednesu liturgických proprií a ordinarií. Sbory a scholy mají podporovat zpěv lidu a pěstovat i zpěv vhodných a hodnotných vokálních skladeb z odkazu minulosti i ze současné tvorby. Je třeba podporovat častější slavení nešpor. Zvláště ve městech a větších farnostech by se tam, kde je to možné, mělo pečovat o gregoriánský chorál. Missa mundi a zpívané latinské ordo by měly být všeobecně známé a častěji užívané.

¹⁰⁷ SC, č. 28.

138. Je velmi důležité podporovat ekumenickou spolupráci v jednotlivých farnostech. Četné zkušenosti dokládají, že ekumenické úsilí začíná osobními vztahy mezi věřícími a především mezi duchovními jednotlivých církevních společenství. Tyto osobní vztahy mohou být prohlubovány např. vzájemnou účastí na bohoslužbách jiných církví při plném respektování přetrvávajících rozdílů,¹⁰⁸ kde mohou po vzájemné dohodě posloužit mimo mši svatou např. výkladem Písma. Od těchto osobních přátelských vztahů se mohou následně odvíjet mnohé další aktivity na jednotlivých úrovních (farnost, diecéze).¹⁰⁹

139. Bezprostřední vztahy mezi našimi společenstvími nám umožňují uvědomit si svědectví, které Bohu a Kristu vydávají ostatní křesťané.¹¹⁰

140. Velkou péčí je potřeba věnovat tomu, aby konkrétní podoba slavení odpovídala kultuře a mentalitě účastníků bohoslužby, aby to opravdu byla „jejich“ znamení. Protože však liturgická znamení zároveň vypovídají o Bohu, nemohou být svévolně přetvářena k podobě poplatné pouze člověku – se stejnou pečlivostí je nutné se starat o to, aby mohla vždy odkazovat na tajemství Boha, který člověka přesahuje. Celé uspořádání liturgického prostoru, užívání postojů, gest, zpěvu a přírodních prvků má tomu napomáhat.

141. Pro živé slavení bohoslužby a její hlubší prožívání je velmi důležitá trvalá formace, tedy neustálé prohlubování poznání liturgie.

142. První oblastí formace je studium na teologických fakultách, a to jak kandidátů kněžství, tak budoucích trvalých jáhnů i laiků činných jakýmkoliv způsobem v pastoraci. Nauka o liturgii musí být chápána jako disciplína, která patří mezi hlavní teologické obory.¹¹¹

143. Druhou oblastí je stálá liturgická formace kněží a jáhnů působících v pastorační službě.

108 Srov. *EDE*, č. 44.

109 Srov. *EDE*, č. 45.

110 *UUS*, č. 48.

111 *SC*, č. 16.

144. Stálá formace věřících by měla být ve farnostech zajišťována aktivitou nejen kněze, ale celého pastoračního týmu (farář, jáhen, katecheté, kantor, akolyté, leктоři, schola). Především leктоři a akolyté mají být nejen sami formováni, ale mají být zároveň aktivními pracovníky na formaci druhých (ministranti, scholy). Podíl všech zmíněných služebníků na přípravě nedělní bohoslužby a jiných slavností je třeba všemožně podporovat.

145. Je zřejmé, že na liturgické formaci se významně podílejí také rodiče při rodinné výchově.

146. Je potřebné zkoumat, které mimoliturgické projevy naší víry jsou ještě nosné a které už nikoliv, a současně hledat, které možnosti a výzvy současné kultury zůstávají spíše nevyužité. Může to přispět ke vzájemnému sblížení mezi lidmi věřícími i lidmi víru nepraktikujícími (např. navázání na vše, v čem se dnešní společnost stále ještě setkává s křesťanskými svátky: adventní dobročinné koncerty v kostelích, vánoční hry, zpívání koled v domovech důchodců, tříkrálové koledování, účast na oslavách příchodu nového občanského roku, masopustní slavnosti, postní setkání s umělci, pašijové hry, veřejná modlitba na hřbitově o „dušičkách“, na venkově někde ještě živé lidové zvyky spojené s liturgickými dobami a svátky). Toto je úkolem především pro diecézní synody, které mohou nejlépe posoudit využitelnost místních obyčejů a nových možností.

147. V Katolické církvi v ČR je zastoupen kromě latinského obřadu i byzantsko-slovanský obřad. Specifickými liturgickými otázkami tohoto obřadu se sněm nezabýval. Avšak velká většina projednávaných liturgických témat obecného charakteru, o kterých sněm jednal, se dá aplikovat i na byzantský obřad, což i jemu poskytuje účinnou pomoc. Je užitečné, aby se obřady vzájemně poznávaly, a tím se i věřící obohacovali.

148. Sněm předkládá diecézním synodám následující náměty:

- a) Vytvořit pastorační pokyny pro kněze, kteří spravují více farností.
- b) Uvést do života pastorační směrnice pro bohoslužby bez přítomnosti kněze, zvláště v neděli.

-
- c) Zpracovat metodicko-pastorační pokyny pro udílení svátostí.
 - d) Zvážit vhodnost diecézního vzdělávacího a formačního plánu pro slavení liturgie

Sněm žádá ČBK:

- a) aby věnovala při překladech a revizi liturgických textů pozornost jazyku liturgie tak, aby byl srozumitelný současnému člověku,
- b) aby dbala na revizi liturgických mešních textů podle 3. vzorového vydání Římského misálu,
- c) aby co nejdříve revidovala dosavadní závazné pokyny pro postoje a gesta lidu při mši svaté v souladu s ustanoveními v 3. latinském vzorovém vydání Římského misálu uveřejněném v r. 2002.

Pastorace

ÚVOD

148. Zásadní orientaci pro úvahy o pastoraci v současné době přijímáme z dokumentů II. vatikánského koncilu. Chtěli bychom si přisvojit a aplikovat zejména dvě hlediska koncilu, která čteme v pastorální konstituci *Gaudium et spes*:

149. „Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je i radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdci odezvu.“¹¹²

150. „Církev není vedena žádným pozemským zájmem, ale snaží se jen o jedno: pod vedením Ducha utěšitele pokračuje v díle Krista, jenž přišel na svět, aby vydal svědectví pravdě, aby spasil, ne soudil, aby sloužil, ne aby si nechal sloužit. Aby církev splnila tento úkol, musí neustále zkoumat znamení doby a vykládat je ve světle evangelia, aby mohla způsobem každé generaci přiměřeným odpovídat na věčné otázky, které si lidé kladou.“¹¹³

151. Jakkoliv jsou tato a další slova koncilu stále platná, jsme si vědomi, že svět, ve kterém žijeme a v němž se pastorace koná a bude konat, se neobyčejně rychle a prudce změnil a nadále se rychle mění. „Měníme svět a společnost. Jeden svět ustupuje a druhý se začíná objevovat, aniž by existoval jakýkoli předem stanovený model pro jeho budování.“¹¹⁴ Tato skutečnost klade naší práci určité hranice: uvažujeme o pastoraci ve světě dneška, který v celé šíři nemůžeme plně reflektovat, a zítřka, který zcela neznáme. Musíme se ale vyhnout pokušení řešit pastorační otázky způsobem, který před-

112 GS, č. 1.

113 GS, č. 3-4.

114 FRANCOUZSKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE, *Pozvat současnou společnost k životu z víry. Dopis francouzským katolíkům*. Kostelní Vydí: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 21.

pokládá, že existuje svět včerejška, v němž se naše pastorační práce bude odehrávat.

152. Zdůrazněme, že pastorační práce, jak jí rozumí koncil, je širší činnost než jen svátostná pastorační práce uvnitř farnosti. Zahrnuje péči o svět Bohem stvořený a nejdůležitějším projevem této péče je evangelizace. Evangelizací rozumíme budování cest k plnějšímu životu z evangelia u těch, kteří už víru přijali a vědomě ji žijí v církvi, a otevírání cest k přijetí evangelia těm, kteří ho ještě neznají. Toto úsilí směřuje k plnému životu z víry, kde vrcholem a pramenem jsou svátosti církve, zvláště eucharistie.¹¹⁵ V tomto pojetí není evangelizace ani „akcí“, ani občasným přídatkem k životu církve, ale realizací jejího vlastního poslání, které jí světil Kristus: „Jděte tedy, získejte za učedníky všechny národy, křtíte je ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého a učte je zachovávat všechno, co jsem vám přikázal.“¹¹⁶ Musíme tedy lidi kolem sebe zvat k přijetí nabízené víry a stále přihlížet k individuálním a skupinovým rozdílům.

ZÁSADNÍ OTÁZKY PASTORACE V NEJBLIŽŠÍ BUDOUCNOSTI

153. Při všech úvahách o pastorační práci musíme vycházet ze stávající situace: společenské podmínky, ve kterých se pastorační práce v naší zemi odehrává, jsou na celém území státu zhruba stejné; ale rozdílná je religiozita v jednotlivých oblastech a různá je také ekonomická a sociální úroveň. Musíme mít také na zřeteli mezigenerační rozdíly – odlišné životní zkušenosti a poněkud jiná mentalita nejmladší generace jsou nepominutelné aspekty. Tyto rozdíly mezi generacemi se také týkají míry identifikace s vlastním národem a vlastí.

154. V dlouhém období komunistické totality byla veřejná pastorační práce striktně omezena pouze na kostely a na činnost duchovních s tzv. státním souhlasem k výkonu duchovenské činnosti, a stala se tak nutně převážně pastorační svátostnou. Tento zúžený styl pastorační práce v nemalé části církve v naší zemi doposud přežívá. Překážky, které stály za totality kladl veřejně působícím kněžím a řeholím, nepůsobily jen negativně. Vyvolaly také řadu nových řešení, která vedla

¹¹⁵ Srov. *EDE*, č. 1-3.

¹¹⁶ Mt 28,19.

k tomu, že se na pastoraci neoficiálně, ale účinně podíleli více či méně připravení laici. Také práce tajně vysvěcených kněží přinesla cenné zkušenosti, především v oblasti pastorace zaměřené na konkrétní kategorie věřících. Tyto zkušenosti byly po sametové revoluci dále jen částečně rozvíjeny. Bylo by žádoucí v rozvoji a prohlubování (ne konzervování!) dále pokračovat. Nelze v nich totiž vidět jen nouzová řešení, ale především legitimní uplatnění obecného kněžství věřících při zachování součinnosti komunitárního a hierarchického principu života farností a jiných církevních společenství. Podstatné ovšem není co největší početní uplatnění věřících ve farní pastoraci, ale co nejlepší využití obdarování, která jednotliví lidé mají, pokud mohou posloužit růstu konkrétní komunity.

155. Z nynějších statistik a kvalifikovaného odhadu pro nejbližších deset let vyplývá, že je možné počítat s mírným poklesem počtu aktivních věřících i s mírným poklesem počtu ordinovaných služebníků církve. Nelze zatím odhadnout demografické změny vlivem migrace – dosud se neprojevují nijak dramaticky. Z tohoto lze usuzovat, že se v nejbližších deseti letech zřejmě podstatně nezhorší poměr počtu aktivních věřících na jednoho kněze. Problémem je spíše skutečnost, že rostou požadavky na kněze pro kategoriální pastoraci a skutečnost, že poměrně malý počet věřících připadajících na jednoho kněze je mnohde rozptýlen na poměrně velkém území, kde tyto „osamělí věřící“ netvoří a nemohou tvořit de facto farní obce. Tento problém neodstraní ani potřebné a někde už probíhající slučování farností. Je spíš výzvou k intenzivnímu hledání a zavádění takových forem pastorace, které těmto věřícím prospějí a budou realizovatelné lidskými a finančními zdroji, které jsou a budou k dispozici. Pro diecézního biskupa se tak na dlouho otevírá otázka, zda víc sil a prostředků věnuje snahám o plošné zajištění pastorace, nebo snahám o kvalitní profilovanou pastoraci, která bude do jisté míry preferovat některé oblasti kategoriální pastorace.

156. V této souvislosti je ještě třeba připomenout, že širší spolupráce s laiky a nutnost spravovat jedním knězem rozsáhlá území s relativně malým počtem věřících klade větší nároky na ty, kteří jsou ke kněžské službě vybíráni. Žádá se od nich velká schopnost spoluprá-

ce (týmová práce) a také velká odolnost a schopnost snášet psychickou zátěž. To klade nové nároky na způsob a obsah jejich formace. Rovněž bude třeba nacházet takové formy života kněží, jáhnů a laiků činných v pastoraci a takový způsob péče o jejich odborný růst i regeneraci sil, který jim umožní naznačený typ zátěže bez újmy dlouhodobě snášet.

OBECNÉ OTÁZKY VYKONÁVÁNÍ A ZAJIŠTĚNÍ FARNÍ PASTORACE V RŮZNÝCH PODMÍNKÁCH NAŠICH DIECÉZÍ

157. Život církve se odehrává v konkrétních uskupeních. Diecéze, děkanát (vikariát) a farnost jsou základními organizačními jednotkami církve. Tím ale není řečeno, že se život jednotlivců a společenství odehrává pouze v nich. Nezasupitelné místo v pastoraci mají pastorační zařízení jednotlivých diecézí, řeholní instituty a společnosti apoštolského života se svými domy a vlastními zařízeními a nová církevní hnutí. Je především úlohou diecézního biskupa, aby harmonizoval plány i práci všech institucí a skupin, které se na pastoraci podílejí.

158. Farnosti tvoří páteř organizační struktury církve a jsou pro většinu katolíků základními jednotkami života církve u nás. Farnosti sněm rozumí společenství věřících s farářem jako vlastním pastýřem, které žije svátostným životem, kde se děje katecheze dětí, mládeže a dospělých a vykonává se diakonická služba. Toto společenství je schopno misijního působení a má přiměřený organizační i ekonomický potenciál pro svůj život.

159. Zatím jen v malé míře proběhla restrukturalizace farností, která by odpovídala dnešní demografické situaci. A tak mnohé venkovské farnosti dnes pro malý počet obyvatel a ještě menší počet věřících netvoří společenství osob, které by bylo schopno role farnosti naplňovat. Na druhé straně jsou některé městské farnosti neúměrně velké, případně nová sídliště nemají kostel ani faru. Další restrukturalizace farní duchovní správy podle demografických a ekonomických hledisek a také podle dostupnosti je bezpochyby nutná. Představa o zachování relativně stejně „komfortní“ duchovní péče, rovnoměr-

ně rozdělené po celém území, jak tomu bylo po josefínské reformě, je neudržitelná. Naproti tomu budování středisek intenzivnějšího života a podpora malých živých společenství schopných misijního vyzařování do okolí se jeví jako žádoucí cesta, jako je tomu v jiných evropských zemích.

160. Jak bylo výše řečeno, je úroveň religiozity v různých částech našich diecézí velmi rozdílná. Rozdílné jsou i charakteristiky venkova a zvláštní kapitolou jsou velká města. Na venkově lze jako základní dělení vidět obce co do počtu obyvatel dlouhodobě stabilizované a lidsky konsolidované, obce, které se dlouhodobě vylidňují, a konečně „obce bez paměti“ v oblastech, kde po 2. světové válce proběhlo vysídlení obyvatelstva a nové dosídlování. Sněm samozřejmě nemůže detailně řešit specifické problémy výše naznačených jednotlivých typů obcí s různou religiozitou. Vyzývá ale k pečlivému zkoumání specifických podmínek i potřeb takto rozrůzněných farností a k hledání optimálních pastoračních řešení, což v důsledku znamená, že i na území jedné diecéze bude mnohdy třeba souběžně rozvíjet několik způsobů pastorace („pastoračních stylů“) odpovídajících místním podmínkám, aby vhodná pastorace podporovala budování farností i místní církve (diecéze). Toto zkoumání a hledání odpovědí by se mělo konat zejména na diecézních synodách, jejichž periodické konání sněm velmi doporučuje. Pro zajištění pastorační péče a evangelizačního působení v chudých farnostech (oblastech) je třeba dále budovat mechanismy vnitrodiecézní i mezidiecézní solidarity, která se nebude ani tak zabývat zajištěním prostředků na opravy, ale především bude získávat prostředky na dlouhodobé vzdělávání osob činných v pastoraci a na pastorační projekty.

161. Zvláštní pozornost si zaslouží území, kde proběhlo vysídlení velké části nebo téměř všeho obyvatelstva. Jsou to oblasti, kde část obyvatelstva bývá ještě stále málo zakořeněna, nemá generacemi vybudovaný vztah ani k přírodě, ani k architektonickému dědictví, mezilidské a rodinné vztahy jsou mnohde hluboko pod průměrnou úrovní naší země a léta svobody se v těchto územích téměř neprojevila nebo projevila negativně – vzrostla nezaměstnanost a také společenská dezorientace. V neposlední řadě zde hraje zřejmě roli

i množství nesmířených křivd na původních obyvatelích a nereflexovaných strachů obyvatel nových. Pastorage je v těchto územích extrémně obtížná. Sněm vyzývá k dalšímu hledání cest k pokání a smíření na lokální úrovni, které by měly být součástí pastorage. Tyto oblasti potřebují skutečné duchovní uzdravení, ne pouze materiální obnovu.

162. Různost ekonomických podmínek v jednotlivých farnostech i potřeba zajištění některých oblastí pastorační péče na nadfarnostní (celodiecézní i naddiecézní) úrovni zvyšuje nároky na finanční zabezpečení této pastorační činnosti. Sněm konstatuje, že je třeba důsledně stavět na patřičné místo finanční zajištění pastorační činnosti, vzdělávání pastorujících i pastorovaných a odměňování pastoračních pracovníků – laiků, tedy nejméně tak vysoko, jako je chápána potřeba finančního zajištění oprav a výstavby objektů. Doporučuje jednotlivým diecézím zřízení samostatných finančních fondů pro pastorační činnost, a to s podobnou důsledností, s jakou jsou organizovány a naplňovány svépomocné stavební fondy.

ZÁSADNÍ OTÁZKY KATEGORIÁLNÍ PASTORACE

163. Více než čtyři desetiletí byla církev u nás ve své veřejné činnosti omezena jen na okleštěnou farní pastorační péči. Tak se stala farní pastorage ve vědomí většiny katolíků nejen privilegovaným, ale často jediným modelem pastoračního působení. K této situaci také přispěla skutečnost, že v životě kléru i laiků chybí – kvůli znemožnění řádného života řeholí v minulosti – zkušenost se specifikou jejich působení a s jejich přínosem pro život církve. Z těchto důvodů se v době nesvobody kategoriální pastorage uskutečňovala jen neveřejně díky neoficiálním aktivitám a nemohla být součástí veřejně konané pastorage. Její obnovení v plné šíři proto stále naráží na mnohá nepochopení. Sněm tedy vybízí k novému pohledu na tyto skutečnosti, aby kategoriální pastorage byla chápána jako nedílná složka života církve, ve svém významu a důležitosti rovnocenná farní pastorační. To také znamená uznat nároky na její personální a finanční zajištění, které jsou mnohdy větší než u farní pastorage.

164. Koncil říká: „Církev je totiž v Kristu jakoby svátost neboli znamení a nástroj vnitřního spojení s Bohem a jednoty celého lidstva.“¹¹⁷ Úvahy o kategoriální pastoraci mají být těmito slovy nesený. Kategoriální pastorační skupiny tedy nemůže být jen realizací partikulárního zájmu některých skupin v církvi, ani jen věcí partikulárního zájmu o některé skupiny v církvi, ale nástrojem realizace vlastního poslání církve: být účinným znamením ve smyslu výše citovaných slov. Některé skupiny osob (např. vojáci, lidé v ústavech, vězni) žijí ve zvláštních podmínkách a pastorační skupiny jim musí být přizpůsobena. Jiní mají specifické požadavky dané věkem nebo sociální situací (mládež, vysokoškoláci, ale také senioři, matky v domácnosti, rodiny s malými dětmi), na něž musí brát pastorační skupiny ohled. A konečně pro některé aktivity je třeba sdružit finanční nebo personální síly na úrovni vikariátu/děkanátu, diecéze nebo i celé republiky, jinak nejsou proveditelné. Vzniká zde mnohdy napětí mezi těmito speciálními skupinami kategoriální pastorační skupiny a mezi farnostmi, která je stále základní, i když ne jedinou „pastorační jednotkou“, v níž lidé zpravidla realizují svůj život v církvi. Jakkoliv může být prospěšné věnovat se v určitém směru některé skupině křesťanů zvláštním způsobem, je nutné uvážit, že právě nehomogenita farnosti (věková, vzdělanostní, sociální) je realistickým obrazem a vyjádřením katolické, tedy všem otevřené církve. Sněm vyzývá všechny k velkorysosti a k zodpovědnosti. Velkorysosti je třeba proto, aby byly jednotlivým skupinám dopřány podmínky k rozvoji a plodnému životu. Zodpovědnost je potřebná k tomu, aby všichni v přiměřené míře chápali a nesli zodpovědnost za celé tělo církve.

117 LG, č. 1.

Jednotlivé oblasti kategoriální pastorace

165. V jednotlivých oblastech kategoriální pastorace bylo po roce 1989 v některých případech možno navázat na neveřejné činnosti z doby nesvobody (mládež, rodiny, nemocní), jinde se budovala kategoriální pastorace zcela od začátku (armáda, vězení). Sněm s uznáním konstatuje velké množství úspěšné práce, která byla od sametové revoluce na tomto poli vykonána. Zároveň se ukazuje, že je řada dalších oblastí, které na rozvoj kategoriální pastorace čekají. Jsou to například neúplné rodiny, lidé s odlišnou sexuální orientací, národnostní menšiny (zejména Rómové a Vietnamci). I když nebude ani z personálních ani z ekonomických důvodů nikdy možné zajistit vše, co by jednotlivé skupiny potřebovaly (k dispozici jsou vždy jen limitované zdroje), je třeba opouštět představu celoplošné pastorace jako základního požadavku, kdy teprve po jeho splnění lze uvažovat o splnění nároků kategoriální pastorace. Je také třeba respektovat specifické nároky kategoriální pastorace. Vyžaduje zpravidla náležitou odbornost v určité oblasti, nevyžaduje ale pro všechny své pastorační úlohy pouze kněze. Podobně je vhodné vycházet vstřícně požadavkům sdružení, jako jsou např. Junák, Orel nebo Kolpingovo dílo, na zajištění duchovní asistence.

166. Aniž by chtěl sněm podcenit jednotlivé oblasti kategoriální pastorace, pojedná zde jen o těch, kde považuje své vyjádření za zvláště důležité.

RODINY

167. Manželský svazek,¹¹⁸ kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejnuitnější společenství celého života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na plození a výchovu dětí, je mezi pokřtěnými povýšen Ježíšem Kristem na svátost¹¹⁹ a přináší prospěch celé lidské společnosti. Pastorační péče o rodiny je velmi důležitá a má specifický evangelizační potenciál. Probíhá v době,

118 Srov. KKC, 1638-1651.

119 Srov. KKC, 1601.

kteřá zásadně změnila vzájemné postavení žen a mužů ve společnosti, změnila názory na rodinu, postoje a praxi odpovědného rodičovství, změnila chování rodin vůči zdravotním a sociálním rizikům a vystavila rodiny drtivým tlakům ekonomickým a mediálními. Je naším úkolem ukázat, že tyto změny nejen že nezpochybňují křesťanské principy manželského soužití, ale naopak mohou být novou výzvou i pro ty, kterým některé nové tendence ke zpochybňování rodiny připadají bezvýhodné.

168. Rodina má být „domácí církví“,¹²⁰ kde rodiče slovem i příkladem hlásají svým dětem víru a kde vyrůstají vlastní životní povolání. V rámci tohoto úsilí vedou rodiče své děti i k odpovědným občanským postojům. K dosažení těchto cílů považuje katolická církev i společnost shodně za nejlepší takový model manželství a rodiny, který usiluje o rozvíjení kvality vztahu mezi manželi, žádá stabilitu tohoto vztahu a chce vytvořit optimální prostředí pro výchovu dětí.¹²¹ Zdůvodnění priorit tohoto modelu a cest k jeho realizaci jsou sice mezi oběma přístupy zásadně odlišná, vědomí společného směřování se však z diskuse nesmí vytratit, protože je konkrétním výrazem odpovědnosti církve za společnost a respektu společnosti k církvi.¹²²

169. Proto je třeba usilovat o nalezení společného jazyka církve a většinové společnosti, jehož principem není obsahový kompromis, ale alternativní křesťanský obsah pojmů, popisujících nové skutečnosti, a který bude použitelný i k výchově dětí včetně vhodné výchovy sexuální.¹²³

170. Zvláštní pastorační citlivost vyžadují konfesně smíšené rodiny,¹²⁴ kterých je u nás nezanedbatelný počet. Pastýřskou péčí o tyto rodiny by měl provázet pozorný respekt k víře těch členů rodiny, kteří nepatří do katolické církve, ale jsou s ní spojeni poutem sva-

120 Srov. KKC, 1655-1658; FC, č. 21.

121 Srov. EV.

122 Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Vademecum pro zpovědníky v některých otázkách manželské morálky*, Praha: ČBK, 1997.

123 Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Lidská sexualita: pravda a význam*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000.

124 Srov. KKC, 1633-1637.

tého křtu, a zároveň snaha, aby rodina srůstala v duchovní jednotu ve svazku Kristova pokoje. Je samozřejmé, že pastýřská péče o tyto rodiny se bude konat v součinnosti s duchovními či pastoračními pracovníky druhé církve.¹²⁵

171. Ve většinové společnosti pozorujeme stále více váhání, s jakým se k uskutečnění veřejného manželského slibu přistupuje. Důvodem je nejen nárůst individualismu a přeceňování osobní svobody na úkor zodpovědnosti k partnerovi, ale i vysoký ideál, jehož naplnění se od manželství očekává a jehož uskutečnění se mylně hledá pouze ve výběru partnera. Úsilí o budování kvality vztahu s jednou zvoleným partnerem se všeobecně podceňuje.¹²⁶ Rychle se rozvíjející praxe mladých lidí žít s partnerem bez sňatku je tedy většinou považována za způsob ověřování kvality budoucího trvalého vztahu. Téměř všem uzavřeným sňatkům civilním a mnoha církevním sňatkům nesezdané soužití předchází.¹²⁷ K nechuti dnešních lidí uzavírat sňatky přispívají také mnohá nepříkladná manželství starších generací. Katolický model řešení je obtížnější, pro některé zdánlivě neuskutečnitelný, nabízí však prokazatelně větší naději na život v lepším vztahu a lepší rodině. Aniž by podceňoval důležitost vhodné volby partnera, klade totiž spíše důraz na stálé obnovování vztahu, vzájemné odpouštění, pochopení odpovědnosti, smyslu oběti, krásu povolání k čistotě před manželstvím i v něm a vnitřní jednotu tělesného a duchovního života v člověku.¹²⁸ Sexualita je zapojena do vztahu osoby k osobě ve vzájemném, naprostém a časově neomezeném sebedarování muže a ženy v manželství.

172. Ohrožení rodiny je též výsledkem tlaků, které současná společnost nechťně i záměrně vytváří.¹²⁹ Přednostně odměňuje disponibilní jedince rezignující v zájmu profese na trvalé vztahy a rodinu.

125 Sfov. SEKRETARIÁT ČBK, *Společenství ve svátostech s křesťany jiných církví*, Praha: ČBK, 2002.

126 Sfov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *List biskupům katolické církve o spolupráci mužů a žen v církvi a ve světě*, Praha: ČBK, 2004.

127 Sfov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Rodina, manželství a „fakticky existující soužití“*, Praha: ČBK, 2001.

128 Sfov. FC.

129 Sfov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Úvaha ohledně návrhu právního uznání svazků mezi homosexuály*, Praha: ČBK, 2003.

Obraz společenského úspěchu je vyjádřen takřka výlučně stoupající mírou nadstandardního konzumu. I vzdělání je v područí ekonomiky a jeho celoživotní charakter často koliduje s rodinným životem, vpád informačních technologií do rodiny okupuje prostor primárně určený ke kultivaci vztahů. V posledních desetiletích se objevuje i záměrný protirodinný tlak některých feministických a homosexuálních organizací. Ve většině rozvinutých států vznikly strategie, jak těmto tlakům čelit. Naše církve se musí pečlivě zorientovat v těchto zkušenostech a podílet se jak na vytváření a ovlivňování státní rodinné politiky, tak na vytváření prorodinného klimatu v regionech a obcích. Musí však i sama nabízet akce, které rodiny potřebují.

173. Prostředky pastorační rodin by měly vždy vycházet z nabídky prožitku, že pokus mladého člověka o vybudování dobrého a trvalého vztahu a dobré rodiny má naději na úspěch. Takovýto zážitek nejednodušeji vznikne při příležitosti setkávání mladých lidí a rodin, eventuálně při setkávání kombinovaném se vzděláváním.¹³⁰ Více než desetileté budování diecézních center pro rodinu již prokázalo schopnost vytvářet pestrou nabídku programů pro rodiny a schopnost výrazně zlepšovat podmínky pro pastorační rodiny. Vznikly i další prorodinné organizace, jejichž činnost lze vysoce pozitivně hodnotit.

174. Pastorační rodiny budou úspěšné, jestliže se mladí lidé budou na manželství zodpovědněji a dlouhodoběji připravovat, když budou od počátku budovat vztah založený na rovnoprávném dialogu, najdou způsoby, jak vztah rozvíjet a prohlubovat, a budou stále připraveni nutně přicházející problémy řešit, nikoli považovat za výsledek špatné volby. Zcela nově je třeba mladým lidem zprostředkovat i pochopení nutnosti autority v rodině, která však již není výsledkem předem dané a společensky vymáhané role, ale projevem lásky a výsledkem dobré, stále obnovované domluvy.¹³¹

175. Všechny rodiny jsou základními buňkami, kde se rodí a rostou nové generace, a jsou nadějí společnosti a mnohdy v obtížných situa-

130 Srov. MD; CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Direttorio di pastorale familiare*, Roma: CEI, 1993.

131 Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO RODINU, *Příprava na svátost manželství*, Praha: ČBK, 2001.

cích potřebují institucionalizovanou odbornou pomoc. Proto je třeba podporovat dobrou funkci diecézních manželských a rodinných poraden, poraden pro přirozené plánování rodičovství, nabídky doprovázení rodin, aktivity na ochranu nenarozeného života, možnosti azylových pobytů pro oběti domácího násilí a další.

176. Ani odborná pomoc však nezbavuje členy farnosti úkolu citlivě vnímat potřeby rodin v obtížných situacích, zvláště rodin se zdravotně postiženým dítětem nebo dospělým. Nutná odborná pomoc má být doplňována citlivou spoluúčastí a lidskou vstřícností vůči těm, kdo mají život zatížený zvládáním náročné rodinné situace.

177. Ačkoliv se absolutní počet potratů v naší zemi snižuje, a to nejen lepší osvětou, ale i vlivem důkladnější a dostupnější antikoncepce, je tolerance celé společnosti vůči nim veliká, citlivost pro jejich následky poměrně nízká.¹³² Potratová kultura je zvláště silně rozvinutá v kruzích odmítajících nauku církve o důstojnosti lidského života. Iniciativy, které chtějí potratům bránit, se v naší církvi projevují třemi způsoby: vzděláváním a osvětou již v čase dospívání, pomocí nastávajícím matkám v tísní a snahou o změnu legislativy. Sněm žádá kněze o jasnou a vlídnou komunikaci s ženami, které podstoupily potrat a přicházejí pro radu či hledají cestu ke smíření, přičemž je třeba mít na paměti, že tyto ženy často nenesou hlavní podíl viny na rozhodnutí o potratu.

178. Používání antikoncepčních prostředků se v posledním desetiletí zdatně rozšířilo. V naší církvi se tomuto trendu čelí výukou a výchovou k přirozenému plánování rodičovství se snahou podávat tyto informace na solidní odborné úrovni, neodděleně od integrální duchovní formace a křesťanské výchovy. Nemálo věřících pocituje negativně zjednodušující prezentaci přirozeného plánování rodičovství a nedostatek variabilních pedagogických přístupů zohledňujících různá osobní východiska manželů. Kněžím se doporučuje přizvat si k rozhovorům o intimních otázkách manželského života osvědčené a zkušené praktikující manžele.

132 Srov. *EV*.

179. V naší zemi vzrůstá podíl manželství, která jsou ze zdravotních důvodů trvale neplodná. V pastorační práci naší církve nebyla tato skutečnost, znamenající pro řadu lidí velké trápení, zatím téměř nijak reflektována. Přijetí dětí do pěstounské péče nebo osvojení je přijatelnou pomocí jen pro některé bezdětné páry. Pomoc asistovanou reprodukcí je relativně dostupná, řada křesťanů ji akceptuje i přes její morální nepřijatelnost. Argumentace pro odmítnutí asistované reprodukce je pak neplodným párům těžko pochopitelná a přijatelná. V této oblasti je potřeba ještě hlubší a širší informovanost jak u kléru, tak u věřících. Je také třeba, aby asistovaná reprodukce byla věnována stejná pozornost jako potratům a antikoncepci.

180. Rozvody se vyskytují v nezanedbatelné míře i mezi katolíky platně církevně sezdánými. Pro ženy a muže, kteří se dostali po rozvodu do obtížné situace pro své osamění, případně osaměli s dětmi, existují zatím jen v některých diecézích speciální programy, které jsou velmi užitečné. Je třeba důsledně aplikovat postoje, které jsou doporučeny dokumentem *Familiaris consortio*,¹³³ a nezaměňovat odpor k rozvodu s odporem k rozvedeným. Církev se zatím nijak neujímá těch manželů, mužů nebo žen, kteří jsou soudy po rozvodu zkracováni ve svých rodičovských právech.

181. Rozvedení a znovu (civilně) sezdání katolíci nejsou ve farnostech výjimkou. Zřejmě jich ještě více žije mimo společenství farnosti, z něhož se cítili být po rozvodu a novém sňatku vyloučeni. Proto je nutné další rozšiřování znalosti stanoviska dokumentu *Familiaris consortio*, který ukládá jak pastýřům, tak ostatním křesťanům, aby se nejen o rozvedené a osamělé, ale i o rozvedené a znovu sezdané starali a dávali jim zažívat jejich přináležitost do církve.¹³⁴

182. Jako účinná prevence proti rozpadu manželství se osvědčuje především soustavný duchovní život všech členů rodiny,¹³⁵ v níž budoucí manžel nebo manželka vyrůstá, prorodinné prvky výchovy v rodině, škole i křesťanských společenstvích, solidní příprava na manželství a možnost kvalifikovaného poradenství v církvi i v obdo-

133 *FC*, č. 83.

134 *FC*, č. 84.

135 *Srov. KKC*, 1652-1654.

bí známosti. Krize v manželství pomáhají překonávat společenství manželů, církví zřizované manželské poradny a v neposlední řadě dobře organizované programy pro manžele, které podporují jejich vzájemnou komunikaci a prohloubení duchovního života. Podpora těchto programů se jeví jako účinnější prostředek pro dobrou funkci manželství a rodiny než pouhé moralizující odsuzování rozvodů.

183. V nastávající době se bude prohlubovat závažnost problému kvality života seniorů. Péče o seniory v rodině, která jim umožňuje prožívat závěr života, případně nemoc a nemohoucnost doma, a ne v ústavu, je mnohdy limitována bytovou i finanční situací jejich potomků. Soužití tří generací je ve městech, zejména v bytech v panelové zástavbě, velmi obtížné, nebo i nemožné. I na venkově se stává méně běžným. Mezigenerační dialog má svá typická úskalí. Ta jsou v posledních desetiletích mimo jiné ještě zosťována rychlým rozvojem techniky, zejména informačních technologií, který způsobuje, že se starší generace do jisté míry neorientuje ve světě, který je pro mladší ročníky samozřejmý. Kromě toho ve společnosti, která vytěšňuje ze svého zorného pole smrt a rozvíjí kult mládí, není člověk ve svém stáří atraktivní a není zpravidla ceněn pro svou lidskou zralost. Mezigenerační dialog není ani v církvi snadný a samozřejmý a je zřejmě třeba podporovat vše, co ho rozvíjí.¹³⁶ Vícegenerační dialog může mít nepřehlédnutelnou hodnotu v předávání víry a zvyšování kvality života.¹³⁷

184. Sněm doporučuje diecézním synodám projednat následující podněty:

- a) zařazovat pastorační manželů a rodin jako nedílnou součást pastoračních plánů diecézí;
- b) hledat cesty k zajištění dalšího vzdělávání kněží, jáhnů i laiků v oblasti pastorace rodin;
- c) rozvíjet různé formy pastorace manželů a rodin (rodinná společenství, pastorace rodin ve farnosti, pastorace rodin ve zvlášť-

¹³⁶ Srov. JAN PAVEL II., *List starým lidem*, Praha: ČBK, 1999. Dále celá řada dopisů římského biskupa adresovaná nemocným lidem zvláště k příležitosti Světového dne nemocných (11. 2.)

¹³⁷ Srov. RC.

ních životních situacích, pastorage rozvedených a znovu civilně sezdáných katolíků).

PASTORACE MLÁDEŽE

185. Základní charakteristikou dospívání a mládí je rozhodování se a životní volba. V této době dozrávají definitivní rozhodnutí, která ovlivňují celý život. Pastorage mládeže může pomoci mladým lidem nalézt autentické křesťanské povolání a přijmout do svého hledání i evangelní motivy. Vede je k přijetí a ocenění darů, které dostali, a k nabídce sebe sama k zodpovědné službě v církvi a ve společnosti z hlediska Božího království. Mládež není jen objektem pastorage, ale i jejím aktivním subjektem. Je nutný oboustranný dialog s mládeží, ale i s jinými pastoračně oslovitelnými skupinami.

186. Situace mládeže se u nás od roku 1989 zásadně změnila, a to především v oblasti demografické, sociální, kulturní a náboženské. Známé sociální trendy, např. nárůst násilných trestných činů, páchaných dětmi a dospívajícími, jsou pro církev velkou pastorační výzvou.

187. Pouze nevelká část mladých lidí je oslovena pastoračními aktivitami církve. Tvoří ji mladí lidé v církvi plně socializovaní a k ní loajální, dále ti, kdo své místo v církvi teprve začínají nacházet, i ti, kdo využívají služeb církve bez ohledu na vlastní náboženské přesvědčení. Kritičtí mladí křesťané mají mnohdy řadu výhrad vůči praxi nebo nauce církve. Tuto kritičnost, i když je někdy podána provokativní formou, nelze jen odmítat, je ji třeba také chápat jako příležitost k dialogu a k zamýšlení se nad naší pastorační praxí. To klade nároky na schopnost kněží, jáhnů i dalších pastoračních pracovníků partnersky doprovázet a moudře poradit, lidsky a pravdivě přiblížit evangelium.

188. Mladí lidé kladou na ty, kdo se jim v církvi věnují, velké nároky časové a morální. Upřímný dialog lze s nimi udržovat jen tehdy, neztratí-li ke svým partnerům v dialogu důvěru. To předpokládá, že pastorační pracovníci jsou opravdovými svědky víry a jsou ochot-

ni a schopni mít přímou účast na zápasech mladých o víru a osobní autenticitu.

189. Aby církve byla schopna reagovat na potřeby mladých lidí, musí podporovat autentickou křesťanskou spiritualitu postavenou na solidních teologických základech, zprostředkovanou dialogickou formou, a nelpět pouze na zvykovém vykonávání aktuálních i překonaných prvků křesťanského života. S otevřeností může nabídnout domov, aniž by uspíšila proces konverze. Proto mají být mladí lidé přijímáni ve farních společenstvích s porozuměním, podporování ve svých dobrých snahách, k jejichž realizaci nejsou dost silní, a přitom konfrontováni s jednoznačnými postoji v oblasti víry i morálky, které nejsou podávány moralizujícím nebo odsuzujícím způsobem. Zkušenosti získané v diecézních centrech mládeže, v diecézních centrech života mládeže a při diecézních i světových setkáních tyto žádoucí postoje potvrzují a podporují. Přínos Světových dnů mládeže je všeobecně poznáván a je vhodné i v budoucnu této iniciativy využívat.

190. V pastoraci je třeba spojovat cíle evangelizační, výchovné a diakonické tak, aby pastorační pomáhala mladým lidem dosahovat lidské a křesťanské zralosti. Přitom je třeba mít důvěru k jejich kritickému myšlení a k vytváření vlastního systému hodnot mladých lidí. Je také třeba stále hledat způsoby komunikace nejen s mládeží dospívající, ale také dospělou a zejména s mládeží žijící v rizikových skupinách, jejichž počet narůstá. Významným prostorem pro tuto pastoraci jsou společenství mládeže.

191. K úspěšnému naplňování cílů pastorační mládeže je třeba vytvářet nezbytné podmínky. Je to kvalitní řízení a financování pastorační mládeže zejména na úrovni diecézí, péče o základní a další vzdělávání pastoračních pracovníků a podporování snah o personální zajištění této pastorační práce dobře připravenými kněžími, jáhny a laiky.¹³⁸ Přínosné může být i rozvinutí a využití služby dobrovolníků, pokud budou ke svým úkolům dostatečně připraveni.

138 Viz např. Studijně-formační kurz Sekce pro mládež ČBK.

http://sfk.signaly.cz/download/SFK_provadeci-pokyny_2006.pdf

192. Trvalým úkolem je hledání optimálního vztahu mezi pastorcí mladých lidí ve farnostech a pastorcí nadfarnostní, tedy na oblastní, děkanátní (vikariátní), diecézní a mezinárodní úrovni. Je přitom třeba mít na mysli oprávněný požadavek budování farnosti i situaci těch mladých lidí, kteří jsou ve své farnosti osamoceni nebo se zatím nedokáží do farního života plně zapojit.¹³⁹

193. Sekce pro mládež České biskupské konference má naplňovat ty koordinační, formační a komunikační úkoly, které nelze realizovat na úrovni diecéze, farnosti nebo děkanátu (vikariátu). Ve své činnosti se Sekce pro mládež řídí Pastoračním plánem Sekce pro mládež ČBK. Diecézní centra pro mládež, diecézní centra života mládeže, salesiánská centra pro práci s mládeží i aktivity jednotlivých řeholních rodin a církevních hnutí a občanských sdružení jsou důležitými prostředky pastorece mládeže. Tvoří spolu s farní pastorcí určitou pestrost nabídek. Diecézní centrum pro mládež, pracující v intencích diecézního biskupa, má podporovat spolupráci všech, kdo se podílejí v diecézi na pastorcí mládeže, tak, aby se zasáhlo co nejširší spektrum mladých lidí, aby se lépe dařila formace ke kultuře křesťanského humanismu, aby se rozvíjela diakonická pastorece mladých a péče o nastupující generaci křesťanů měla evangelizační efekt a byla také službou ostatní společnosti.

Sněm doporučuje diecézním synodám:

- I. určit v diecézi priority v pastorcí mládeže;
- II. přizvat mladé lidi k aktivní spolupráci;
- III. využívat diecézní fóra mládeže;
- IV. podporovat DCM a DCŽM ve stávajících aktivitách a při hledání nových vhodných cest k evangelizaci světa mladých.

VYSOKOŠKOLSKÁ PASTORACE

194. Inteligence, zejména příslušníci akademické obce, představují velmi důležitou a vlivnou část společnosti, která má významnou úlohu při utváření kultury společnosti a ovlivňování její hodnotové orientace. Posláním církve na tomto poli je jednak pastorační

¹³⁹ *ChL*, č. 26.

péče o věřící studenty a pedagogy vysokých škol, jednak nejrůznější formy dialogu s otevřenými a duchovně hledajícími lidmi v různých vědecko-pedagogických institucích. Církev oceňuje úsilí rozumu o dosažení cílů, jež činí lidský život důstojnějším a pozvedají lidského ducha k nazírání pravdy. Setkání rozumu a víry je cestou k dosažení plné pravdy o sobě samém.¹⁴⁰

195. Hlavní těžiště této práce spočívá v akademických duchovních centrech zaměřených na práci s pedagogy a studenty vysokých škol. Vysokoškolská pastorec klade vysoké nároky na osobnost kněze, zejména na jeho všestranné vzdělání, osobní kulturu, kreativitu a schopnost komunikace včetně dialogu s nevěřícími. Je nutné, aby byli kněží pro tuto práci připravováni a vyčleněni. Mnohdy může být výhodou, když kněží působící v akademické pastoraaci jsou sami členové akademické obce a mají vlastní zkušenosti s vědecko-pedagogickým působením. Je třeba, aby akademická duchovní centra úzce spolupracovala s teologickými fakultami, Vysokoškolským katolickým hnutím a křesťanskými akademiemi. Vysokoškolská pastorec v univerzitních městech vyžaduje větší specifickou podporu diecézí, a to jak personální, tak finanční.

196. Rozvoj vysokoškolské pastorec patří svým významem bezpochyby k důležitým úkolům církve nyní i v budoucnosti. Pastorec by měla směřovat k tomu, aby se nejen dostalo kvalitní duchovní péče věřícím studentům, ale aby se pastorační a evangelizační činnost církve přesunula více na akademickou půdu a mohla tak oslovit i ty studenty a pedagogy, kteří ji z vlastní iniciativy nevyhledávají v církevním prostředí.

197. Vzhledem ke specifickým vysokoškolské pastorec i výše vytčené představě o jejím širším záběru není vhodné nahrazovat ji obecnou pastoraaci mládeže a směřovat ji s ní.. Je ale třeba mladým lidem z akademického prostředí, které je specifické, usnadňovat kontakt s ostatními skupinami mládeže i skupinami jiných věkových či zájmových kategorií, aby nerealizovaly jen svou výlučnost, ale byly uváděny do bohatství, které představuje katolicita církve. Proto je

140 Srov. *FR*.

žádoucí spolupráce mezi protagonisty pastorační mládeže a vysokoskolské pastorační.

PASTORACE NEMOCNÝCH A SENIORŮ

198. Nemocní různého věku a staří lidé tvoří význačný poklad církve. Jejich trpělivost v těžkostech je mnohdy neokázalým a hrdinským svědectvím víry, jejich modlitby a oběti jsou nenahraditelným podhoubím činného života církve.¹⁴¹ V pastorační nemocných a seniorů může církev osvědčit nezištnost služby i eschatologickou naději, kterou hlásá. Smyslem pastorační nemocných a seniorů je vnášení křesťanského pohledu na nemoc a stáří, lidská a křesťanská pomoc v péči o zdraví a v boji s nemocí a umožnění aktivního a smysluplného prožití stáří.

199. Pastorační nemocných a seniorů je organickou součástí farní pastorační, nezřídka vyrůstá i z mimořádných charismat uzdravování nebo z prostého přijetí zvláštních milostí Ducha Svatého, které uschopňují jednotlivé členy církve i některá společenství křesťanů více prospívat potřebným a nemocným. Pastorační vize nesmí opomenout nemocné a seniory coby podstatnou součást pastoračního úsilí církve. Slabí musí být součástí společenství silných, aby toto nebylo samo slabé. Pastorační seniorů a nemocných není přítom totéž. Senioři jsou často nejaktivnějšími členy farních společenství. Jejich víra prověřená těžkostmi života, mnohdy bohatá na osobní zkušenost, může být zdrojem svědectví i nástrojem k evangelizaci.¹⁴² Pro své vrstevníky a lidi vyššího středního věku mohou být těmi nejlepšími evangelizátory.

200. Církvi se podařilo vybudovat dobrou strukturu zařízení Charity Česká republika. Počáteční nadšení pro církevní zdravotnictví střídá dnes realismus: církev není schopná zajistit ekonomicky náročné fungování zařízení s akutní péčí. Na druhé straně roste poptávka stárnoucí společnosti po zařízeních s geriatrickou a paliativní péčí

141 Srov. *SD*.

142 Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO PASTORACI VE ZDRAVOTNICTVÍ, *Charta pracovníků ve zdravotnictví*, Praha: Zvon, 1996.

a s duchovní službou. Vybudování a provozování několika hospiců a domů pokojného stáří je vynikající církevní vizitkou, která však stojí velké oběti. Přesto sněm vyzývá k pokračování na této cestě.

201. Sněm vybízí diecézní synody i vzdělávací instituce, aby zvážily, jak nejlépe vyjít vstříc stárnoucí české populaci. Je třeba připravit kněze a jáhny pro speciální práci v nemocnicích a formovat značné množství pastoračních pomocníků pro časově náročné úkoly služby nemocným ve farnostech, zdravotnických a sociálních zařízeních. Tato služba nemocným, seniorům a zdravotnímu personálu potřebuje promyšlený systém supervize spojený s duchovním doprovázením.

DALŠÍ SKUPINY

202. Zvláštní skupinu tvoří oblasti, kde se prolíná charitativní péče s pastorcí. Jsou to zejména lidé bez domova, drogově závislí, tělesně i mentálně handicapovaní. Sněm vyzývá především farnosti k větší citlivosti vůči těmto lidem a ke spolupráci se státními instituty sociální péče i s občanskými sdruženími v místě farnosti, pokud o ně pečují.

203. Naši pozornost rozhodně vyžadují také běženci a migranti.¹⁴³ Zde jsou naše možnosti v mnohém limitované státními zákony. Péče, pokud je možná, přichází v úvahu spíš na diecézní nebo celostátní úrovni. Úkolem církve je ale v každém případě zvyšování senzibility pro problémy těchto skupin a vytrvalá snaha korigovat xenofobní nálady ve společnosti. Jako dlouhodobý úkol zde sněm vnímá pomoc Rómům, Vietnamcům a Ukrajincům, pokud u nás pobývají nebo se zde usadí.

204. Za naše krajany v zahraničí má naše církve také určitou odpovědnost. Mnohdy představují část intelektuálního a morálního bohatství národa, které nemá být ztraceno. I když je pro většinu Čechů v zahraničí charakteristické, že se při trvalém usazení spíš snaží splynout s novým prostředím než tvořit národnostní enklávu, je třeba

¹⁴³ STOV. PAPEŽSKÁ RADA PRO PASTORACI MIGRANTŮ A LIDÍ NA CESTÁCH, *Erga migrantes caritas Christi*, Praha: ČBK, 2006.

ba o skupiny krajanů, pokud stále v zahraničí jsou, dále pečovat, i když už se nejedná o vynucenou emigraci. Rovněž je nutné pečovat o naše občany, kteří jsou v zahraničí jen na určitou dobu (studenti, au-pair, jiní pracovníci a pracovnice). Sněm vyzývá v této věci ke spolupráci s církví na Slovensku, protože jazyková bariéra zde není a u mladých lidí se většinou nevyskytuje určitá národnostní přecitlivělost, která by byla překážkou.

205. Vzhledem k odtažitému vztahu řady našich křesťanů ke světu veřejné správy a zejména politiky je třeba zdůraznit, že církev má také povinnost starat se účinně o ty, kdo mají svou křesťanskou víru žít a rozvíjet ve světě politiky a veřejných funkcí a vnášet do oblasti svého působení křesťanské hodnoty.¹⁴⁴ Ačkoliv katolická církev jasně deklaruje svou nezávislost na jednotlivých politických stranách, má o křesťany činné v těchto stranách a ve veřejných funkcích pečovat tak, aby se ve svých dobrých snahách mohli osvědčit a aby se necítili být církví opuštěni, ale posílení její duchovní péčí. Je třeba podporovat aktivity některých hnutí v této oblasti.

KATECHEZE¹⁴⁵

206. Katecheze je organické a systematické předávání křesťanské pravdy těm, kteří uvěřili v Ježíše Krista. Katecheze jako součást přípravy na křest a ve stálé formaci křesťana po křtu staví a odkazuje jak na okamžik obrácení, tak na přijaté „kerygma“ a zkušenost života s Bohem a církví. Na těchto základech spočívá síla a účinnost katecheze. Jejím cílem je celistvá a systematická formace za účelem výchovy víry dětí, mládeže i dospělých ke křesťanské zralosti.¹⁴⁶ Vnitřně je úzce spojená s liturgií a odpovědnou činností církve a křesťanů ve světě.¹⁴⁷ V současnosti tvoří katechetická činnost jeden ze sloupů pastoračních a misijních aktivit církve. Je třeba hledat a užívat účinné strategie ke zlepšování formace dospě-

144 Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Instrukce k některým otázkám ohledně působení a chování katolíků v politickém životě*, Praha: ČBK, 2003.

145 Srov. CIC 1983, k. 773-780; CCEO 1990, k. 617, 626.

146 Srov. CT, č. 18-20; KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Všeobecné katechetické direktorium*, č. 67-71, Praha: ČBK, 1998.

147 Srov. CT, č. 23-24.

lých křesťanů, zvláště v souladu s uváděním do křesťanského života dospělých. Pro naši situaci je zásadní svědectví slova i života věřících laiků o kráse křesťanského života a katolické víry a příslušnost ke Kristu a k církvi.¹⁴⁸

207. Je také důležité odlišovat katechezi od pouhého seznámení s naukou v příslušném předmětu v prostředí škol. Společnost je silně sekularizovaná a prostředí škol se navíc vyznačuje nezřídká postkomunistickou mentalitou. Proto je zapotřebí na všech školách aktivně nabízet možnost fundovaného seznámení s křesťanským náboženstvím a s církví.

208. Systematická první evangelizace dospělých, která přivádí k rozhodnutí pro Krista, přechází v katechumenát. U dětí je důležité uvedení do života ze svátostí, které završuje křestní iniciaci. Tato katecheze si žádá podporu celé farnosti a předpokládá i aktivní spoluúčast rodičů a kmotrů.

209. Katecheze má zcela pastorační ráz a jejím výsadním místem je farní společenství, které nemůže nahradit nic jiného, ani výuka ve škole nebo katecheze spojené s udílením svátostí. Do katecheze jsou zapojeny i jiné formy služby slova: kázání, ministrantské schůzky, scházení schol, prázdninové pobyty, výlety, duchovní cvičení. Jednotlivé prvky jsou vzájemně propojené a doplňují se. Zapojují tak hodnověrně děti a mládež do života církve. Klíčová role katecheze při předávání a prohlubování víry vyžaduje, aby pro ni byl v našich farnostech vytvořen dostatečný prostor. Systematická katecheze ve farnostech včetně katecheze dospělých se má stát jednou ze základních složek farní pastorace. Nezbytná je v této oblasti také péče o katechizaci konvertitů včetně vypracování metodiky jejich katecheze.

210. Žádoucí proměna katecheze je také spojena se změnou stylu a metod pastorace. Katecheze bude účinná tehdy, jestliže bude předcházena a provázena zkušeností společenství žijícího z víry. Jejím cílem je, aby člověk dokázal trvale žít podle evangelia.

148 Sfov. KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Všeobecné katechetické direktorium*, Praha: ČBK, 1994, č. 129-130. KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Všeobecné direktorium pro katechizaci*.

211. Do katechetické služby jsou dnes, více než kdy jindy, aktivně zapojováni laičtí pracovníci. Je třeba, aby byli pro toto zodpovědně posláni církve kvalitně připraveni. Je třeba podpořit jejich vzdělávání spoluprací s teologickými fakultami i systematickou vzdělávací prací na diecézní úrovni. Stejně důležitá je jejich duchovní formace a péče o kvalitní duchovní doprovázení.

212. Posláním Katechetické sekce ČBK je také trvalá péče o další formaci pracovníků a pracovníků diecézních katechetických center a řízení těch činností, které se týkají celonárodní úrovně. Tomu musí odpovídat také jeho personální obsazení. Sněm doporučuje diecézním biskupům, aby věnovali pozornost jak základnímu teologickému, tak postgraduálnímu studiu zejména těch, kteří jsou za katechetickou práci v diecézích zodpovědní. Také doporučuje vypracování národního katechetického direktoria.

KŘESŤANSKÁ VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ VĚŘÍCÍCH

213. Křesťanská výchova je činnost církve s výraznou katechetickou dimenzí. Je zaměřena především na mládež a uskutečňuje se přednostně v prostředí věřící rodiny a katolické školy ve spolupráci s dalšími institucemi a mládežnickými hnutími, jako je například společenství farnosti či společenství mladých.¹⁴⁹

214. Mnozí z pokřtěných rodičů nejsou následkem nedostatečné výchovy z dětství a chybějící katecheze dospělých schopni křesťanské výchovy svých dětí. Křesťanská výchova chápána důsledně jako proces charakteristický svědectvím radostně či alespoň ochotně prožívaného života z víry a trpělivým dialogem – sdílení zkušeností života z víry – v mnoha rodinách místní církve vyhasíná, nebo dokonce vůbec nezačala. Katolickou církví zřízené církevní školy většinou jen velmi těžce hledají své vlastní poslání v procesu křesťanské výchovy. Inspirací zde jsou příslušné církevní dokumenty.¹⁵⁰

149 KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, *Katolická škola na prahu třetího tisíciletí*, Praha: ČBK, 1998, č. 3 a č. 12.

150 GE; KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, *Náboženský rozměr výchovy v katolické škole*, Praha: ČBK, 1994. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, *Svědectví*

215. Je nanejvýš potřebná systematická duchovní formace pedagogů i ostatních laických zaměstnanců církevních škol. Podobně je naléhavým úkolem zajistit systematickou duchovní péči o pastorační asistenty a asistentky, katechety a katechetky. Růst v křesťanské zralosti a odložení naivních přístupů k dnešní mládeži je prvořadým požadavkem všech, kdo se na její výchově podílejí. Skutečný kvalifikační a profesní růst všech, kdo pracují při výchově mládeže, může být spojen jen s intenzivním vytvářením sítě externích odborných spolupracovníků a jejich dalším vzděláváním a integrální formací.

216. Biblická studia zůstávají stále východiskem a základem katecheze, vzdělávání dospělých a studia teologie. Poznání Písma je nutnou součástí trvalého a systematického vzdělávání všech věřících. Sněm proto vyzývá k formaci nových odborníků všech biblických vědeckých disciplín. Ve smyslu prohlubování víry je třeba ještě více podporovat vzdělávací instituce církve v oblasti biblických studií. S tím je spojen požadavek dostatečné znalosti Písma svatého všech těch, kteří působí v pastoraci, především kněží, jáhnů a katechetů.

217. Obnova a rozvoj potřebného vzdělávání dospělých v církvi jsou spojeny s velkodušným uvolněním vhodných kněží pro práci na teologických fakultách a s podporou formovaných laiků ve vzdělávacích a formačních institucích při uplatnění jejich dosaženého teologického vzdělání. Je také potřebné posílat vhodné osoby do zahraničí k postgraduálnímu studiu základních teologických disciplín i potřebných specializací na základě koordinace mezi diecézemi a skutečnými budoucími potřebami místní církve tak, aby se česká církev stala samostatnou ve vzdělávání a formaci těch, kteří budou pracovat v oblasti křesťanské výchovy.

DIAKONICKÝ ROZMĚR PASTORACE

218. Láska (*caritas*/*diakonia*) k bližnímu zakořeněná v lásce k Bohu je především úkolem pro jednotlivého věřícího, ale je také úlo-

katolického laika ve škole o víře, Praha: ČBK, 2003. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, *Katolická škola*, Praha: ČBK, 1994.

hou pro celou církevní komunitu.¹⁵¹ „Diakonie“ je základní postoj a způsob jednání každého Kristova učedníka. Je velmi důležité, aby si udržela celý svůj jas a nerozmělnila se do podoby společensky obecně prospěšné organizace.¹⁵² Diakonická složka života církve je spolu s hlásáním evangelia a udělováním svátostí podstatnou a neoddělitelnou součástí jejího poslání jak vůči potřebným členům církve, tak vůči okolnímu světu. Je „pátým evangeliem“, které zvěstuje milosrdenství a lásku Boží, která se zjevila v Ježíši Kristu a konkrétně se vtěluje a uskutečňuje v církvi a skrze její působení slouží dnes a tady. Nelze ji považovat za pouhou zájmovou činnost nebo za církevní období státem organizované sociální péče. Je projevem života církve, praktickým uskutečněním lásky k bližním, která pomáhá z křesťanských motivů potřebným, ať už jsou nebo nejsou křesťany. V partikulárních církvích nesou odpovědnost za naplňování programu obsaženého ve Skutcích apoštolů (srov. 2,42-44) biskupové jako nástupci apoštolů. Již v průběhu svěcení slibují, že budou také ve jménu Páně pohostinní a milosrdní vůči chudým a že budou pomáhat všem potřebným a posilovat je.¹⁵³ Uplatňování lásky (caritas/diakonia) je úkonem církve jako takové a patří k podstatě jejího původního poslání. K pozornosti vybízíme zvláště u dvou základních směrů diakonie: pomáhající a takzvané politické.

219. Pomáhající diakonie (Charita) může být organizována na místní nebo vyšší úrovni (diecézní, farní, oblastní). Diecézní charitu, jako veřejnou církevní právnickou osobu, zřizuje podle příslušných právních předpisů diecézní biskup jako institucionální pomoc všem lidem bez rozdílu, kteří se ocitají v hmotné, sociální a duševní nouzi. Pomáhající diakonie se koná ovšem také neorganizovaně „od člověka k člověku“. Tato blížeňská láska je charitativní či poradenská. Jako projev lásky a výraz autenticity křesťanské víry je sama o sobě určitým druhem apoštolátu, nemůže být však chápána jako účelově používaný nástroj pro získávání potřebných a na

151 DCE, č. 20.

152 DCE, č. 31.

153 Srov. *Lettera Circolare del Cardinale Segretario di Stato*, z 9. září 2002; DCE, č. 32.

pomoci závislých lidí pro víru. To nic nemění na skutečnosti, že lidé mají právo setkat se ve službě pracovníků Charity nějakým způsobem s Bohem. I když se diakonický rozměr pastorace setkává s velkým množstvím legislativních a finančních problémů, jejichž řešení není v kompetenci sněmu, přesto dlouhodobým úkolem zůstává snaha o výchovu personálu pro charitní zařízení a služby. Je zřejmé, že křesťanské kvality charitního pracovníka jsou nutné, ale samy nemohou suplovat eventuální nedostatky v jeho odborné způsobilosti. Charitativní činnost ovšem nemůže být vykonávána jen profesionály. Nutná je i služba dobrovolníků, kteří musí být na svou činnost odpovědně připravováni a ve své službě odborně doprovázeni.

220. Takzvaná politická diakonie je vyjádřením zodpovědné péče o osoby, politické uspořádání a struktury, které slouží občanské společnosti a také církvím. Jde především o odpovědnou správu veřejných záležitostí. K tomuto úkolu jsou povoláni především věřící laici. Víra křesťany zavazuje, aby plnili, každý podle svého povolání, své povinnosti. Církev se neidentifikuje s žádnou politickou stranou, ale má povinnost oceňovat a podporovat to, co je konáno v evangelním duchu a poukazovat na nedostatky. V širokém slova smyslu se nazývá politikou vše, co se týká vykonávání veřejné moci. V tomto smyslu neexistují apolitické postoje, a proto má církev konat také výše objasněnou politickou diakonii.

221. Sněm tedy vyzývá všechny členy církve, aby podporovali, rozvíjeli a angažovali se v ní pomáhající i politickou diakonickou službou, a to jak ve farnostech, tak v necírkevních zařízeních sociální sféry a ve veřejné správě. Je také důležité, aby jednotliví křesťané vstupovali podle odborností i do necírkevních zařízení a organizací v sociální sféře, a tak přispívali zevnitř k jejich „oduševňování“. Diakonická služba církve není omezena jen na její samotný vnitřní prostor.

CÍRKEV VE SVĚTĚ

Laici v současné české společnosti

222. Laici, čili křesťané, kteří nepřijali svátost svěcení, žijí ve světě a jejich existence a křesťanská zodpovědnost jsou určeny jejich přirozeným začleněním do života a dramatu světa. Jsou to ti členové Božího lidu, kteří jsou v první řadě poslání, aby uprostřed lidské společnosti celým svým životem zpřítomňovali vzkříšeného Pána. Katoličtí laici reprezentují církev ve světě. Svě povolání mají chápat jako poslání a práci jako službu druhým. Měli by však zvažovat své schopnosti a dělat jen to, k čemu mají předpoklady.

223. Laici „přijímají aktivní, vědomou a odpovědnou roli v poslání církve v tomto velikém dějinném okamžiku.“¹⁵⁴ Do veškeré činnosti vnášejí ducha evangelia a do současného tržního prostředí zásady sociální nauky církve.¹⁵⁵ V živé církvi Boží jsme všichni pozváni k tomu, aby v nás rostla připravenost spolupracovat, naslouchat a učit se od druhých, sdílet naše duchovní a apoštolské dědictví.

224. „Znamením času“ se stává schopnost celé církve podpořit laiky v jejich apoštolském poslání, což se vyjadřuje mnoha různými způsoby; ať už vykonávají poslání z výslovného pověření církve, nebo se nasazují v síle svého křtu způsobem neformálním či nepřímým. Tak se tam, kde žijí, modlí se a pracují, stávají platnými členy církve především svým zápasem o víru, životem svatosti, úsilím o spravedlnost a péčí o chudé.

¹⁵⁴ *ChL*, č. 31.

¹⁵⁵ *Stov. PONTIFICIO CONSIGLIO DELLA GIUSTIZIA E DELLA PACE, Compendio della Dottrina sociale della Chiesa*, Città del Vaticano: Libreria editrice Vaticana, 2004.

225. V naší společnosti sice zjevně zdomácněl konzumní přístup k životu, ale současně lze za ním rozpoznat hlad po duchovním životě a někdy i opravdový duchovní život, zejména u mladých lidí touhu po skutečných hodnotách (přátelství, práce pro druhé, ochrana přírody ap.). Zároveň je patrná neschopnost tyto hodnoty reálně naplňovat a podléhání různým závislostem. Poptávka po duchovnu se často mívá s nabídkou tradičních spiritualit.

226. Výrazná většina lidí touží po kvalitní, pevné rodině,¹⁵⁶ přitom však narůstá počet manželství a rodin, které ztroskotávají, nezřídka v důsledku pracovní přetíženosti jednoho nebo obou partnerů, ale také chybějící podporou hodnoty manželství. Partnerská promiskuita a volné soužití se prezentují jako něco normálního a společností žité hodnoty nepodporují manželství. Porodnost je u nás druhá nejnižší v Evropě,¹⁵⁷ naše společnost tak nezadržitelně stárne.

227. Mnoha lidem se otevřela možnost studovat a žít se tím, co opravdu dobře umějí a chtějí dělat; mnohonásobně vzrostla výměna informací, technologií i výrobků. Zmizela mnohá politicky motivovaná omezení a nekvalifikované zásahy do každodenního života lidí a do volby profesní dráhy, na druhé straně prudce vzrostl tlak na výkon, který nutně staví většinu lidí před dilema „rodina, nebo práce“. Současně se však objevil problém nezaměstnanosti, zneužívání sociálních dávek a vyhýbání se práci. Významné skupiny lidí jsou společensko-ekonomicky znevýhodněné (zemědělci, pracovníci v řadě tradičních průmyslových odvětví, ženy, Rómové ap.), narůstá počet studentů, kteří nemohou uplatnit svoji kvalifikaci.

228. V některých oborech jsme schopni úspěšně soutěžit s nejvyššími státy světa, na druhé straně je celkově naše hospodářství kapitálově nedostatečně zabezpečeno – v důsledku 40 let nefunkčního státem řízené ekonomiky, transformačních ztrát plynoucích z „české

¹⁵⁶ Minimálně 85% podle všech výzkumů z posledního desetiletí u nás – viz např. Evropský výzkum hodnot SC&C 1999.

¹⁵⁷ V letech 1997–2002 mezi 1,13-1,17 dítěte na ženu v reprodukčním věku (podle dat ČSÚ).

cesty“ privatizace a „tunelování“ podniků a bank – a svůj podíl mají také nehošpodárnosti ve státní a veřejné správě. Celá řada klíčových oblastí zejména neziskového sektoru je dlouhodobě zanedbaná a na jejich rozvoj nejsou potřebné prostředky: školství, zdravotnictví, doprava, rozvoj vědy, kultura, ochrana přírody.

229. Byly vytvořeny strukturální a právní předpoklady demokracie, avšak její reálná úroveň je velmi nízká: převládá nedůvěra k politikům i k politickým nástrojům (stranám, institucím), velmi nízká je důvěra vůči soudům, nedaří se boj s korupcí a šedou ekonomikou.

230. Svoboda slova je v široké míře deklarovaná, vychází spousta zajímavých knížek i odborných časopisů, avšak reálný vliv pozitivních kulturních a osobnost rozvíjejících hodnot je omezen několika silnými médii, která zcela ovládají veřejný prostor a jsou – bez nadsázky řečeno – skutečnými vetřelci do soukromí. Světonázorové postoje prezentované těmito médii jsou vesměs shodné a jednostranně podporují konzumní orientaci občanů státu; v důsledku toho chybí skutečná účinná názorová pluralita.

231. Existuje velké množství různých společenských aktivit a dobrovolnických pomáhajících institucí, včetně těch, které vycházejí z křesťanské orientace a významně se uplatňují mj. v krizových momentech (povodně). Fakt, že jim chybí ekonomická i společenská podpora, jaké se těší takové instituce v rozvinutých demokraciích, ukazuje na to, že skutečná občanská společnost je u nás ve stádiu zrodu. V běžném životě však stále převládá vliv státních institucí zděděných z reálného socialismu i tam, kde to není optimální (sociální systém, zdravotnictví).

232. Vstoupili jsme do Evropské unie a to je velká šance. Postoj většiny společnosti k této dějinné události je však krátkozrace utilitaristický a spočívá především v očekávání finančních a materiálních výhod. V tom spočívá nebezpečí, že nedokážeme tvořivě uplatnit to, čím bychom mohli Evropě sami prospět, a účinně využít možností, které evropský prostor kulturně, společensky a ekonomicky nabízí.

233. Jako členská země NATO jsme konfrontováni s konflikty v mezinárodních vztazích, a to nejen v Evropě. I zde se od nás čeká odpovědný postoj, k němuž principy křesťanské etiky poskytují vodítko. Ve jménu ochrany „národních zájmů“ se však i u nás setkáváme se snahami o uzavřenost, která není ani v rámci Evropy, ani v širším mezinárodním měřítku reálná, natož odpovědná.

234. Výše popsané problémy jsou doznívající reakcí na prázdnotu totalitní ideologie minulého režimu. Většina lidí se rozhoduje podle bezprostřední užitečnosti z hlediska svého osobního zájmu či zájmu své skupiny, což ale neumožňuje řešení náročných mravních situací. Do kategorie ideologií, k nimž převládá celkově nedůvěra, je mnoha lidmi zařazováno (byť chybně) i křesťanství. Církev je pak vnímána jen jako jedna ze zájmových skupin, případně jako jeden z konkurentů v boji o „získání duší.“

235. Současně ale už působí vlivy nové, vyrostlé za polistopadové éry. V prvé řadě chybí dostatečně institucionálně zakotvená a přitom otevřená základna pro veřejnou diskusi o základních lidských i společenských tématech. V tomto smyslu jsme teprve na cestě k demokratické společnosti, musíme se všichni učit odpovědnému občanství v otevřené společnosti.

236. Vše pak navíc probíhá za současného nástupu tzv. třetí vlny v celé západní civilizaci, charakterizované dominujícím vlivem informačních technologií a s tím spojeným přesunem moci. Ústřední roli v naplňování náboženské potřeby lidí si v této situaci úspěšně snaží uzurpovat média, zatímco všechny tradiční instituce (rodina, škola, církev, odbory atd.) prudce ztrácejí svou autoritu.¹⁵⁸

IMPULZY DO BUDOUCNA: CO DĚLAT?

237. Ochota investovat do dlouhodobých cílů „společného dobra“ v české společnosti je dosud slabá. Jasně převažují dílčí zájmy různých skupin a krátkodobý horizont politických volebních cyklů. Proto podporujeme ze všech sil snahu právě o tyto dlouhodobé inves-

¹⁵⁸ Srov. CEEM, *O významu mediální práce v církvi*, str. 113-116. In *Dokumenty o sdělovacích prostředcích*, Praha: ČBK, 1996.

tice s pozitivním dopadem na rodiny, děti, mládež, výchovu a vzdělávání, ochranu přírody.

238. Máme šanci, abychom nabídli celkový nový životní styl zahrnující spiritualitu, kvalitní hodnotovou orientaci, metodu účinné výchovy a hodnotné trávení volného času. Nejprve je však třeba znovu získat důvěru většího počtu občanů. A k tomu může pomoci sebe-reflexe minulých let a stanovení priorit: šance na přijetí má jen církev chudá a sloužící.

239. Angažujme se ve vytváření tlaku na změnu disproporce ve veřejné sféře, v níž jasně dominují politické strany a média, a prostřednictvím jiných komunikačních bází oslabujeme monopol několika málo médií. Budme iniciátory sdružování „slabých“. Podporujeme křesťanské vzdělávací organizace.

240. Využijme toho, že církev je celosvětová instituce, která má přátele všude; můžeme navazovat na zahraniční zkušenosti i pomoci.

241. Církev má šanci iniciovat sdružování lidí do různých společenství (farních, výchovných, vzdělávacích apod.), v nichž mají možnost se setkávat a trávit volný čas. Pokud se církvi podaří nově interpretovat tradici (nejen svou, ale i českou), může tak vzniknout účinný potenciál pozvání k víře.

242. Aby tato šance byla využita a přijata i společností jako možné východisko z její krize, je nutné systematické vedení a stálá formace laiků, a to nejen k vnitřnímu osobnímu životu z víry, ale i k aktivnímu křesťanskému životu v oblasti jejich profesní a občanské působnosti. K tomuto cíli je třeba začít již u výchovy a stálé formace kněží, aby si byli vědomi této odpovědnosti křesťanů – laiků za náš svět. Komunikační dovednost a umění vést dialog, znalosti a dovednosti řízení – managementu, to jsou již jen potřebné nástroje k praktickému naplnění onoho základního cíle. K tomu mohou napomoci i nové formy soužití kněží s farním či jiným společenstvím, kde se mohou lépe seznamovat s problémy, jimž lidé čelí. Profesionálně angažovaní křesťané jsou s to nabízet setkávání a propojování lidí, jimž jde pořád ještě o dobro společnosti.

243. Je též nezbytné prohlubovat ekumenickou spolupráci s křesťany nekatolických církví i s ostatními věřícími lidmi na všech úrovních, kde je to možné.

244. Musíme důsledně dbát, abychom se nedali pasivně vláčet vším, co světská společnost pokládá za „normální“, a současně musíme tvořivě promýšlet výzvy doby, např. myšlenku skromného životního stylu jako životní hodnoty, která souvisí s hledáním podmínek k trvale udržitelnému rozvoji.

245. Vyšší nároky uplatňujeme především u sebe, a to v teorii i v praxi, a dávejme najevo vlastní pojetí života, ale ne ostentativně ani povýšeně, ale s tichostí a uctivostí. Buďme připraveni v pluralitní společnosti toto pojetí života hájit, a to způsobem srozumitelným pro okolí.¹⁵⁹

246. Tento přístup, vycházející vstřícné demokratické pluralitní mentalitě, většinou nevyžaduje uznání a zachovávání křesťanských, resp. katolických norem od jiných, od celé společnosti, a nevynucuje si to cestou zákonů. To je možné jen tam, kde je dost široká společenská shoda – anebo teprve poté, až se nám tuto společnou podporu podaří získat.

SVĚT KULTURY

247. Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* kulturou míní všechno, čím člověk zušlechťuje a rozvíjí své duševní i tělesné vlohy, ovládá zemi, zlidšťuje společenský život a sděluje své duchovní zážitky a touhy. Jejími nejmocnějšími projevy jsou v současnosti věda a vzdělání, umění, různé formy společenské komunikace („masmédiá“), mravnost a životní styl. Kultura je to, čím se člověk stává více člověkem.¹⁶⁰

248. Kultura má obecně lidský charakter. Proto je třeba, aby si křesťané osvojovali vědecké metody a poznatky jako podněty k přesnější-

¹⁵⁹ Srov. 1 Petr 3,15-16.

¹⁶⁰ Srov. JAN PAVEL II., *Discorso all' UNESCO* (2. června 1980), AAS 72 (1980) 739.

mu a hlubšímu chápání víry a aby i pastorační čerpala z podnětů soudobé kultury. Literatura a umění mají zvláště důležitou úlohu, neboť rozvíjejí jak citovou výbavu člověka, tak svým specifickým způsobem (podobně jako mystika) odkrývají netušené hlubiny poznání, nedosažitelné jiným způsobem. Umění i moderní formy společenských komunikací zásadním způsobem utvářejí mravní vědomí lidí i životní styl, který mu odpovídá. Církev patří mezi nositele největšího kulturního dědictví a bohatství ve společnosti. Proto je potřebná formace jak duchovních, tak také laiků ke kulturnímu životu. Dnešní technický svět vede k uzavřenosti člověka do sebe a právě kultura může být pro křesťany vhodným nástrojem, jak lidem připomínat důležitost společenství, sounáležitosti a poznávání kultury ostatních. Naše vlastní křesťanská kultura se tak může při správném pochopení stát nástrojem evangelizace.¹⁶¹

249. Církev uznává svobodu bádání a myšlení a zároveň povzbuzuje věřící, aby pokorně a statečně projevovali své názory a v oblastech, ve kterých jsou odborníky, aby odvážně vstupovali do tvůrčích dialogů. Díky vědeckému poznání již v některých oborech získal člověk takovou moc, že ji může použít i proti přírodě a lidstvu. Od věřících lze právem očekávat zvláštní citlivost pro etické aspekty vědy, zvláště biologie a medicíny, které proti faustovskému pokušení vlády nad životem staví střízlivou vizi kultury života.

250. Rozkvět vědy a umění vede k jejich velké obsáhlosti a rozrůzněnosti, takže se stávají pro jednotlivce neobsáhnutelné. To staví člověka do situace, kdy svět jako výsledek kulturního vývoje se mu odcizuje, namísto toho, aby ho podpíral a obohacoval. Potřeba syntézy je stále zřejmější, ale současně si uvědomujeme, jak je syntéza obtížná a snad i nereálná. Koncil střízlivě přijal současnou neschopnost sjednocení vědění a umění do celkové „teorie všeho“ a vyzval všechny lidi k tomu, aby si uchovali „pojem celistvosti lidské osoby, ve které vynikají hodnoty rozumu, vůle, svědomí a bratrství.“¹⁶²

161 Ad limina 2005. Setkání zástupců ČBK s kard. Poupardem, 16. 11. 2005. <http://tisk.cirkev.cz/z-vatikanu/ceska-biskupska-konference-pokracuje-v-nav-teve-ad-limina-apostolorum.html> (5. 1. 2007)

162 GS, č. 61.

Nad tím a za tím nám zůstává naděje, že Bůh Otec sjednotí „v Kristu vše, co je na nebi i na zemi.“¹⁶³

251. Věda, umění i prostředky hromadných společenských komunikací se dostaly na křižovatku, kdy se dávají do služeb kultury života nebo kultury smrti. Církev stojí při tomto osudovém rozhodování na straně kultury života, otevírá své dveře vědcům, umělcům i pracovníkům médií, aby ve svobodě slova a činu rozvíjeli hodnoty přírody a ducha. Vyzývá všechny věřící, aby nestáli stranou tohoto dění, ale aby žili v nejtěsnějším spojení s ostatními lidmi své doby a snažili se dokonale obeznámit s jejich způsoby myšlení a citění, které se vyjadřují kulturou.¹⁶⁴

252. Mezi všemi typy aktivit, které jsou nedílnou součástí života současné západní společnosti, zauímají velmi význačné místo výchova a vzdělávání. Výchova je totiž klíčem k tomu, aby lidé vstupující do této společnosti ji byli schopni aktivně utvářet, rozumět jí a v posledku v ní vůbec žít. Čím dále tím zřetelněji se ukazuje, že otevřená společnost nutně vyžaduje lidi, kteří chápou nedílnost svobody a odpovědnosti, jsou schopni unést nároky, které z toho pro ně plynou, a ještě v tom všem dokážou svým dílem přispívat k rozvoji vlastní osoby i celku společnosti.

253. Obhajoba jedinečnosti a nenahraditelnosti katolické výchovy a vzdělávání pro naši společnost je součástí úkolu, který stojí před každým křesťanem. Laici ve veřejném životě mají povinnost starat se podle svých možností o takovou podobu našeho školství, která by byla v souladu s tímto pohledem nebo ho aspoň nepotlačovala. Ideálem je školní vzdělání – včetně vysokoškolského – dostupné všem, kdo k němu mají předpoklady, bez ohledu na majetkové poměry rodičů.

163 Ef 1,10.

164 „Ať uvádějí v soulad s křesťanskou mravností a s křesťanským myšlením, poznatky nových věd a nauk i nejnovějších objevů aby náboženský život a mravní poctivost šly u nich ruku v ruce s vědeckým poznáním a s nepřetržitým rozvojem techniky; tím pak budou schopni posuzovat a vykládat všechny věci v plně křesťanském smyslu“ (GS, č. 62).

254. Křesťanští učitelé a vychovatelé, kteří působí ve veřejných (necírkevních) školách, by měli být zprostředkovateli kultury a svědky jejích hodnot,¹⁶⁵ měli by brát svoji profesi jako poslání, s kterým je spojeno plné nasazení. Jejich křesťanská inspirace se má projevovat v přístupu ke kolegům i žákům či studentům, v respektování jejich důstojnosti i jejich odlišných názorů (často jde o „nevěřící“), ve schopnosti podněcovat dialog a vést ke kritickému myšlení.

255. Od začátku novověku začalo narůstat odcizení mezi křesťanstvím a významnými oblastmi kultury (zejména vědou) a nejpozději od poloviny 19. století vznikl mezi kulturou a církví rychle se prohlubující příkop. V právě skončeném 20. století se jen výjimečně kultura a církevní křesťanství v naší západní civilizaci přátelsky potkávaly. Většinou šlo o více méně nechápavé míjení, občas střídané církvím nepřátelským „kulturním bojem“. Nejvýrazněji se to projevilo v oblasti nových masových komunikačních forem – filmu, rozhlasu, televize a internetu. Je příznačné, že většina umělců či lidí kulturně angažovaných ve prospěch křesťanství se v prostoru vlastních církví netěšila velké důvěře, mnohdy musela marně obhajovat vlastní „pravověrnost“ a mezi „svými“ nezřídka končila jako cizinci. Po II. vatikánském koncilu se ze strany církve učinilo mnohé, aby se tento oboustranně nepříznivý stav změnil.

256. V našich českých poměrech pak toto odcizení násobí další faktory:

- a) historická traumata z dlouhodobě neřešených konfliktů mezi národní (českou) a církevní (římskokatolickou) identitou,
- b) vyhnání významné části křesťanské, především katolické kulturní elity do exilu po 2. světové válce či její násilná likvidace,
- c) hluboká náboženská i duchovní nevzdělanost velké většiny současných obyvatel naší země (do značné míry to platí i o příslušnících tradičních církví).

257. Odpovědí na výše uvedené napětí mezi východisky a naší skutečností není a nemůže být nic menšího než snaha o vytvoření život-

¹⁶⁵ Viz materiál KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU (W. kard. Baum), *Svědectví katolického laika ve škole o víře*, Praha: Sekretariát ČBK, 2003.

ního stylu neseného kulturou křesťanského humanismu přiměřeného počátku 21. století v poměrech západní civilizace. Takový životní styl musí samozřejmě zahrnovat všechny důležité roviny reálného života člověka dnešní doby: manželství a sexualitu, rodinu i výchovu dětí, přátelství a sousedství, vztahy k práci, k majetku, k umění, k prožívání neděle a volného času, angažovanost v záležitostech veřejného zájmu, solidaritu s menšinami, se slabými, chudými a nemocnými, službu pravdě atd. A musí být nadto nesen určitým ústředním „duchem“, který z něj právě vytváří celistvou lidskou existenci, a to existenci křesťanskou. Podle koncilu „je třeba vzdělávat ducha tak, aby se v něm rozvíjela schopnost údivu, chápání, nazírání i osobního úsudku a aby se vypěstoval náboženský, mravní a sociální smysl.“¹⁶⁶

258. Významným kulturním úkolem dnešní generace je obnova rovnováhy v přírodě, šetrné hospodaření s přírodními zdroji a obroda lidského citu pro přírodní a životní prostředí. Tento obecně lidský úkol by věřící měli chápat jako projev své úcty a odpovědnosti ke stvoření, jehož jsou součástí a které pomáhají dotvořit a vykoupit.

259. Kromě rozvíjení vědeckého poznání přírody a osvojování si získaných poznatků je třeba vlastním životem prosazovat to, co je perspektivní z hlediska „trvalé udržitelnosti“, tedy takové postoje i jednání, které je dobrovolně sebeomezující, šetrné k lidem, přírodě i celé planetě Zemi a bere ohled na ty, kteří přijdou po nás. Je nesenou spiritualitou, která byla charakteristická pro Františka z Assisi.

260. Co můžeme jako křesťané v oblasti ochrany životního prostředí nabídnout? Při veškeré dokonalosti budou technologie budoucnosti představovat trvalé řešení jen tehdy, uplatní-li společnost nějakou formu respektu k principům dobrovolné skromnosti. Vynucená omezení asi fungovat nebudou. Křesťanská hodnota chudoby je realizovatelná jako životní postoj v širším měřítku pouze výchovou od dětství, a to výchovou k odpovědnosti za prožitý život, nikoli výchovou k realizaci co největšího rozsahu svých možností, a tedy k bohatství zážitků. Omezení osobní spotřeby umožní přesun zdrojů

166 GS, č. 59.

ve prospěch spotřeby veřejné v podpoře infrastruktury, vzdělávání, ekologie, vědy a kultury a umožní rozsáhlejší pomoc rozvojovým zemím. Koncilní otcové neváhali vyhlásit, že pro rozvoj ducha je nezbytná vnější i vnitřní svoboda člověka. Za zdroj plné vnitřní svobody prohlašuje již evangelium poznání pravdy a život podle ní.¹⁶⁷ Církev uznává, že svoboda má jediné hranice: nezadatelná práva druhého člověka nebo společenství a zájem na všeobecném dobru. Omezování svobody – vnitřní i vnější, vlastní i druhých – slouží v posledku kultuře smrti jak ve fyzickém, tak i v duchovním smyslu. Typické sociálně-patologické jevy naší společnosti – od ekonomické kriminality přes všechny možné typy závislostí až ke kultu násilí – mají dva hlavní kořeny: ztrátu vnitřní svobody a ztrátu skutečné odpovědnosti.

261. Zvláště naléhavé je v dnešní době bránit svobodu dospívajících v souvislosti s jejím ohrožením různými typy závislostí (drogy včetně alkoholu, nikotinu a marihuany, hrací automaty, počítačové hry, sexuální závislost, sekty a destruktivní kultury). Ve spojení se všemi, kterým leží na srdci zdravý rozvoj mladých lidí, musíme podporovat zejména primární prevenci, jejíž těžiště není v poučování, ale ve vytváření celkového příznivého prostředí pro lidské zrání dospívajících – prostředí dostatečně bohatého na pevné vztahy, inspirujícího k rozvoji vlastní osobnosti i tvořivé spolupráci s ostatními lidmi, zvláště vrstevníky.

262. Jako křesťané si pak musíme být vědomi toho, že v kořeni těchto různých typů závislostí je nenaplněná touha po pravém Bohu, na němž jediném může člověk záviset, aniž by to vedlo ke znehodnocení jeho svobody, neboť tvůrčí láska Boží je dokonce nutnou podmínkou této svobody i možností jejího uplatňování. Na tom, že se touha po svobodě dnešních mladých lidí tak často mívá s Boží nabídkou být jejich svobodě nutnou oporou, máme vinu i my, křesťané, tím, jak sami svými životy i vyjadřováním zastíráme pravou svobodu dětí Božích. To, jak tuto svobodu prezentujeme svými slovy, činy i celkovým stylem jednání, nezřídka bývá oprávněným zdrojem pohoršení pro naše bližní. Stáváme se nepřehlédnutelnou příči-

167 Jan 8,31-32.

nou toho, že tito bližní pak hledají naplnění své svobody na falešných cestách, včetně těch, na nichž svou svobodu nakonec zcela pozbudou.

263. Nezbytným požadavkem křesťanského životního stylu a hodnověrnosti naší svobody je tedy aktivní působení k rozvoji a ochraně svobody vnější i vnitřní. V prvé řadě to musí samozřejmě platit o našich vlastních společenstvích – rodinách, farnostech, komunitách, církvi. Dále pak na nás musí být patrné, že opravdu žijeme svůj život v odpovědnosti vůči absolutní Boží autoritě, vůči níž není nic, co by bylo skryté. Musíme mít odvahu k tomu, abychom uznali svou slabost, ba hříšnost – a dali tak svým bližním šanci, aby nám mohli odpouštět.

264. Křesťanský životní styl v oblasti mravního života samozřejmě nemůže spočívat jen v dodržování příkazů a zákazů, ale především v tvořivém přístupu k životu a v uvážlivém řešení jednotlivých životních situací, a to na základě porozumění tomu, co je opravdu důležité a zásadní a co naopak druhotné a vedlejší. Snaha co nejlépe porozumět morálnímu učení církve a žít v souladu s ním musí jít ruku v ruce s uvědomělou péčí o rozvoj vlastního svědomí.

265. Důraz na soulad jednání, poznání a svědomí nás může velmi dobře spojovat se všemi lidmi „dobré vůle“ a je nám výzvou k trvalému dialogu mezi křesťanskou vírou a kulturami. Všechny výzkumy o smýšlení Evropanů¹⁶⁸ potvrzují, že základní potíž jejich mravního života není v tom, že by byli obzvláště „zkažení“, nýbrž že mají většinou velmi zanedbané ty duševní dispozice i tělesnou zdatnost, které jsou potřebné pro naplňování toho, co by si sami přáli uskutečňovat. Chybí jim pak i odvaha o to usilovat a naděje, že – navzdory zklamáním ze sebe samých – mají šanci. Tady je mimořádně velký prostor pro naši spoluúčasť, zejména pokud jde o dospívající a mladé lidi.

168 Viz zejména *Výzkum evropských hodnot*. K lepšímu porozumění tématu viz ZULEHNER P. M., *Církev: přístřeší duše*, Praha: Portál, 1997.

266. Západní civilizace neprožívá nikde tak očividným způsobem svou rozpolcenost, jako ve svých postojích vůči rodině. Na jedné straně označuje sama sebe jako rozvíjející se společnost vzdělání a respektu k humánním ideálům, na druhé straně není schopna zajistit svoji vlastní reprodukci jinak než odčerpáváním lidských zdrojů z jiných civilizačních oblastí a není schopna účinněji přispět k naplnění jedné z hlavních hodnot většiny svých členů, tedy hodnoty žít ve šťastné rodině.¹⁶⁹

267. Na vzniku a udržování tohoto stavu se jednak podílejí samy zákonitosti svobodného ekonomického trhu. Ty vedle tvrdého tlaku k výkonu a přehnanému materiálnímu konzumu především odměňují nezávislou a pružnou pracovní sílu do té míry, že omezují nebo dokonce blokují její schopnost reprodukce.¹⁷⁰ Souběžně působí mediálně zesílené ideologické tlaky, které divácky a čtenářsky vděčným způsobem šíří skeptické postoje k celé křesťanské etice a k rodinnému životu obzvláště.

268. Zvláštní kapitolu tvoří současně probíhající vzrůst nároků na rodinu, na kvalitu žitých vztahů, na vysokou míru často pouze prestižního konzumu i na časovou, pozornostní a finanční náročnost výchovy dětí. Mnozí se zaleknou již předem a rodinu vůbec nezažijí.¹⁷¹ Mnozí vzdávají rodinný život na základě zklamání z jeho reálné a svým způsobem vystupňované náročnosti. Rezignaci většinou zdůvodňují nízkou kvalitou partnerského vztahu.¹⁷² Nezanedbatelnou roli při neochotě vstupovat do manželství hrají i tzv. náklady

169 Prokazuje to řada výzkumů, obzvláště ceněná je European Value Study – jsou k dispozici opakovaná měření po deseti letech ve více jak deseti zemích včetně ČR.

170 BECK U., *Riziková společnost*, Praha: Sociologické nakladatelství, 2004.

171 Vzrůst počtu trvale svobodných a dobrovolně bezdětných. Akceptované expertní odhady (blíže Rabušic 2001) předpokládají, že ve vyspělých státech bude 20% populace dobrovolně bezdětných.

172 Velké procento rozvádějících se nepovažuje opuštěné manželství za špatné, ale mají pocit, že jsou schopni vytvořit lepší. Je to jeden z důsledků vysokých nároků na kvalitu manželského vztahu a rozšířené mylné domněnky, že úspěch vztahu záleží téměř zcela na úspěšné volbě partnera.

ušlých příležitostí,¹⁷³ které samozřejmě významně narůstají s úrovní vzdělání především u žen.

269. Vzrůstající počet konkurenčních možností k rodinnému životu¹⁷⁴ má společný rys v individualismu,¹⁷⁵ tj. v preferenci úspěchů jedince před úspěšností společenství, případně před prospíváním a trvalostí vztahů. Ty jsou totiž chápány více jako prostředek k obohacení individua, nikoli jako příležitost k obohacení druhých. Dokonce i rodičovství je někdy chápáno (zvláště v rodinách plánovaně tvořených jedním rodičem – zpravidla ženou) jako příležitost „jak se zažít jako rodič,“ nikoli jako příležitost darovat život a své síly dítěti. Pod pojmem kvalita života¹⁷⁶ nevidí výsledek, ale atraktivnost průběhu.

270. V rámci rodinného života může však i nevěřící člověk nalézt zkušenost, že existují cíle, do jejichž dosažení se vyplatí investovat. Obětavá výchova dětí zvýší pravděpodobnost jejich životní spokojenosti, empatické investování do vztahu zvýší pravděpodobnost jeho prosperity a jeho vydatnosti pro vzájemnou pomoc. Více dětí snižuje pravděpodobnost pozdějšího života v osamělosti.

271. Tyto a další individuální cíle realizovatelné ve fungující a stabilní rodině¹⁷⁷ jsou jednoznačně přijatelné pro sekulární společnost.¹⁷⁸ Ta je však neumí nabídnout a jejich naplňování podpořit. Nemá na základě čeho říci, proč je něco lepší, aniž by k tomu použila ekonomická kritéria finančně vyčíslitelného zisku. Budoucnost rodiny vidíme v tom, že dokáže v zájmu kvality společného života jednat

173 Tato klasická teorie poklesu fertility G. Beckera (*Treatise on the Family*. Harvard University Press, 1991) je sice ze strany kritiků považována za neprokazatelnou, ale v praxi se s úvahami v tomto duchu významně často setkáváme.

174 Různé alternativy nezávazných vztahů – tzv. faktická manželství (nesezdaná soužití), LAT (Living Apart Together), časově omezená věrnost – tzv. sukcesivní monogamie atd.

175 Viz např. SULLEROTOVÁ E., *Krise rodiny*, Praha: Karolinum, 1998.

176 Dokladem jsou návrhy na měření kvality života viz např. POTUČEK M. a kol., *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*, Praha: Gutenberg, 2002.

177 Výchova v jiných než úplných rodinách je úspěšná jen potud, pokud prostředí vztahově fungujících rodin úspěšně imituje. Dokladem jsou výzkumy „chybějících otců“. Přehled viz např.: FOLGEN VON VATERENTBEHRUNG. BUNDESMINISTERIUM FÜR SOZIALE SICHERHEIT, *Generationen und Konsumentenschutz*, Wien, 2003.

178 Výzkum hodnot EVS – Demografická deficitnost alternativních forem soužití.

svobodněji nejen vůči všem ohrožujícím společenským tlakům, ale i vůči tradičním zvykostem,¹⁷⁹ a že dokáže na základě pružnější dělby rodičovských povinností lépe spolupracovat.

272. Svobodu v hledání optimální formy soužití je mladá rodina schopna jen zčásti uskutečňovat na základě vlastního úsilí. Potřebuje i podporu širšího společenství, a to již dávno před tím, než vůbec vznikne. Budoucí matky musí být pečlivěji vychovávány k odvaze nést odpovědnost a ohleduplně prosazovat též svoje představy o soužití, rodině a profesním životě, budoucí otcové musí mít více odvahy mít vztah s manželkou a rodinu na prvním místě nejen postojem, ale i praktickými dovednostmi, věnovaným časem a ochotou k rovnoprávné komunikaci.¹⁸⁰ Společné autorství životního stylu osobního společenství a rodiny povede k různým volbám a větší pluralitě manželských a rodinných forem,¹⁸¹ a sníží počet ztroskotaných vztahů, rozvodů, strach z potomků a riziko života v partnerské lhostejnosti. Vytvoří prostor pro ty, kteří obtížné rodinné problémy řešit chtějí. Přinese více odpovědnosti, jejímž důležitým projevem může být vědomí potřebnosti Boží milosti pro manželský a rodinný život a větší touha po duchovním zakotvení. Tento posun v myšlení mladých lidí se již děje a je nutné jej účinně podpořit.

273. V centru naší pozornosti by měly být tři oblasti angažovanosti. První je oblast aktivní pomoci rodinám prostřednictvím profesionální či dobrovolné práce v prarodinných organizacích, které nabízejí

179 Nově existující skutečnosti podstatně ovlivňující manželské soužití je např. obvyklost ekonomické nezávislosti partnerů před sňatkem, stejné vzdělání mužů a žen a jejich teoreticky stejná schopnost ekonomicky zabezpečovat rodinu v důsledku změněného charakteru práce (ubývání manipulací s předměty, přibývání manipulací se symboly), zásadní změna paradigmatu výchovy dítěte, prodloužený lidský věk a další.

180 Převážná většina mužů dnes rovnoprávně komunikovat s ženami a zvláště s manželkami neumí. Výrazný posun musí nastat i v představě, že hlavním posláním otce je zabezpečit rodinu finančně.

181 Na rozdíl od liberálního obsahu tohoto pojmu jej coby křesťaně chápeme jako pluralitu životních stylů založených na manželství a směřujících k rodině s dětmi. Lze očekávat např. více možností domácího výkonu profese, což umožní lepší slučitelnost rodičovské a profesní role, více možností ve zkracování pracovního času, vzrůst možností vzájemné zastupitelnosti stejně vzdělaných manželů a další. V důsledku toho bude přibývat netradičních rozdělení rolí v rodině a zvýší se jejich proměnlivost.

rodinám široký rozsah potřebných služeb a dalších forem pomoci a podpory. Druhou je oblast politiky a státní správy od úrovně komunální až po vrcholnou. Velká většina projektů a rozhodnutí se nějak dotýká rodiny a prospěch rodiny je v této sféře nutné mít na mysli podstatně více než dosud. Přitom se ukazuje, že dlouhodobě účinnější nástroje k podpoře dobré funkce rodiny jsou spíše nefinanční povahy. Vedle dostupnosti širokého spektra služeb to jsou v podstatě nástroje morálně podporující a společensky oceňující rodinu. Nesnižuje se tím význam i spravedlivého finančního ocenění výkonů rodin, je však již zřejmé, že i velké finanční injekce mají jen dočasný efekt, který je v podobě „populační vlny“¹⁸² spíše kontraproduktivní. Konečně třetí oblastí naší angažovanosti je oblast vědy, výzkumu a vzdělání, kde je stále velmi malá pozornost věnovaná výzkumu, hodnocení a popularizaci poznatků o důležitosti rodiny a podmínkách jejího fungování. Rodina je zdrojem a nositelkou mnoha pozitivních hodnot a sama je vysokou hodnotou. Předkládejme pozitivní manželské a rodinné příklady, často opravdu hrdinské, které mohou být pomocí ve směřování pastorace k ozdravení rodiny podle nauky církve.

SVĚT POLITIKY

274. Katolická sociální nauka zavazuje křesťany-laiky, aby občanskou a politickou sféru nevytěsňovali ze své odpovědnosti za tento svět. V minulosti se křesťané v mnoha zemích, včetně naší, vinou své nepoučenosti, občanské pasivity či dokonce aktivní volbou stran neslučitelných s otevřenou společností tragicky spolupodíleli na tom, že moc získaly totalitní ideologie a nedemokratické režimy. To, že křesťané v minulosti selhali, nemůže a nesmí být důvodem pro naši pasivitu. Také se nelze vymlouvat na „špinavost“ politiky.

182 Typická populační vlna vznikla u nás v důsledku kombinace razantních propopulačních opatření na začátku sedmdesátých let. Několik silných populačních ročníků mělo permanentní potíže s nedostatkem míst ve školách, později v umístění na pracovním trhu a v hledání životních partnerů. Blíže viz např. VEČERNÍK J. (ed.), *Zpráva o vývoji české společnosti 1989–1998*, Praha: Academia, 1998.

275. Právě proto, že tendence rezignovat i na legitimní formy boje o získání podílu na politické moci přetrvávají jako jakási trestuhodná nepoučitelnost a společenská neodpovědnost nás křesťanů-laiků, vydala Kongregace pro nauku víry v listopadu roku 2002 Instrukce k některým otázkám ohledně působení a chování katolíků v politickém životě, která nám poskytuje v dosti sevřené formě vyjádření základních východisek pro orientaci katolického křesťana v oblasti politiky. Instrukce klade důraz na angažovanost křesťanů v politice, která je základem budování společného blaha, přičemž klíčové role připadá křesťanskému svědomí a spolupráci s ostatními občany. Současně vyzvedá kritérium, které tvoří osu celého politického života – totiž správné pochopení lidské osoby a z něj plynoucí úcty k člověku, ochrany jeho důstojnosti i jeho osobních práv.¹⁸³

276. Současné stanovisko učitelského úřadu katolické církve k politickému životu se snaží hledat vyváženou pozici, která na jedné straně respektuje primát mravních hodnot společných celému lidskému životu včetně politického, na druhé straně uznává nezbytnost odborné kompetence, potřeby spolupráce s ostatními, ač nejsou křesťané, a existenci řady konkrétních problémů, na něž neexistuje „jediné správné“ křesťanské řešení.

277. Každý katolický křesťan – přiměřeně svému vzdělání i postavení – by se měl seznámit jak se základními zásadami katolického sociálního učení, tak se zajímat o to, jak jsou tyto zásady respektovány v programech našich politických stran a v jejich skutečné politické praxi. Neodpovídá totiž pravdě, že ve všech politických stranách je stejná míra korupce, ani že mezi nimi z hlediska zásad, o nichž je řeč, není žádný podstatný rozdíl. Je naopak nesmírně důležité naučit se tyto rozdíly rozlišovat a podle nich se zodpovědně rozhodovat při vlastním politickém jednání. I když při tom nemožno dnešní katolíci očekávat, že by dostávali od svých duchovních směrnic k politickému rozhodování, je pochopitelné, že mnozí se v tom budou opírat i o radu těch svých sester a bratří, k nimž mají důvěru jak pro jejich lidské, tak odborné kvality.

¹⁸³ KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Instrukce k některým otázkám ohledně působení a chování katolíků v politickém životě*, Praha: ČBK, 2003, č. 1.

278. Potřeba vnášet křesťanský přístup i obsah do časného řádu věcí se týká mnoha stránek života i naší společnosti: tvorby zákonů, kultury politiky a veřejné správy, roviny hospodářské a sféry sociální. Podpora obecného blaha a podpora takových statků, jako je řád a pořádek, svoboda a rovnost, úcta k lidskému životu, spravedlnost a solidarita, starost o životní prostředí, jsou hodnoty srozumitelné všem lidem dobré vůle a poctivou snahou o jejich prosazování se může i praktická politika stát předpokladem pro novou evangelizaci.

279. Věřící laici jsou konkrétně zavazováni k plnění všeobecných politických povinností od těch nejzákladnějších, jakými je účast na volbách, až po různé formy, stupně a funkce politické odpovědnosti, každý podle svých svěřených hřiven. Proto patří upřímný dík těm křesťanům, kteří měli odvahu na sebe převzít konkrétní politickou odpovědnost – ať už v politice komunální nebo na celostátní úrovni. Zaslouží si naši podporu a ne jenom kritiku. Musí být zřejmé, že nezájem o věci veřejné – tedy o *politiku* – je hlubokým proviněním proti lásce k bližnímu i proti sobě samotnému. Vždyť všechny důležité otázky dneška (týkající se rodiny, výchovy, vzdělání, životního prostředí, sociální spravedlnosti, kultury, bezpečí atd.) se podstatně rozhodují také v rovině politické. Ignorací této skutečnosti se přímo podílíme na tom, že právní, společenské i mravní prostředí v naší zemi je nepříznivé těm hodnotám, ke kterým se jako křesťané hlásíme. I tam, kde se volba zdá být obtížná, je vždy možno se rozhodnout podle principu „*volit menší zlo*“, přičemž rezignace a dezertace z politického života je zpravidla zlem větším.

280. Křesťané-laici angažovaní v politice, a tím spíše členové politických stran, které se hlásí ke křesťanství již svým názvem, se nesmějí uchýlovat k takovým kompromisům, které by znamenaly zřeknutí se svědectví křesťanské víry a ztrátu jejich vnitřní morální integrity. V prvé řadě jde o všechna rozhodnutí, která se týkají důstojnosti lidské osoby. Klíčovou věcí v politice je odlišení „aggiornamenta“, hlavního poselství II. vatikánského koncilu, od „přizpůsobování se tomuto světu“ v krátkozrakých politických kalkulacích. Svědectví živé víry tady a dnes je cestou k získání respektu a veřejné autority, zatímco přizpůsobování se pokleslým hodnotám by znamenalo, že

společnosti nemáme co nabídnout, a zákonitě tak ztrácíme důvěryhodnost a vážnost.

281. Demokracii nevytvářejí pouze „demokratické instituce“ a „demokratické zákony“, nýbrž především lidé, kteří demokracii přijali jako životní postoj a také ji svým životem uskutečňují: demokracie je názor na život, spočívá v důvěře v lidi, v lidskost a lidství, a není důvěry bez lásky, není lásky bez důvěry.

282. V české společnosti se po pádu totalitního komunistického režimu rychle vytvořila výrazná nedůvěra k politickým stranám i k politikům a značná část lidí dnes nepovažuje současný režim za lepší, než byl onen totalitní,¹⁸⁴ což je vážným důvodem ke hledání cest vedoucích k nápravě. Rozhodně by jí však nebyla rezignace na systém parlamentní demokracie, poohlížení se po návratu k systému jedné politické strany či hledání východiska v nějakém autoritativním režimu „osvětěného diktátora“. Instrukce Kongregace pro nauku víry z listopadu roku 2002 nám dává docela přesné vodítko, kde hledat klíč k nápravě, když konstatuje: „Církev si je vědoma toho, že cesta demokracie na jedné straně umožňuje nejlépe přímou účast občanů na politických rozhodnutích, že je však na druhé straně možná jen do té míry, pokud je jejím základem správné pochopení lidské osoby.“¹⁸⁵ Ústřední chyba našeho politického polistopadového vývoje není v metodě demokracie, ale právě v chybném pochopení lidské osoby.

283. Českou politickou realitu je třeba vidět velmi střízlivě: česká společnost je hluboce rozpolcená, významně jsou preferovány ty politické strany, které jsou pro jinou velkou skupinu společnosti naprosto nepřijatelné, a křesťané tvoří menšinu, která má dosud malý přímý politický vliv. Proto přihlášení se k aktivní politické odpovědnosti za náš stát a politika ve službě obecnému dobru jsou důležitým svědec-

184 V posledních letech jako lepší hodnotí polistopadový režim cca 40 % občanů, 40 % jej hodnotí jako stejný a 20 % považuje předlistopadový za lepší; např. CVVM, červenec 2002. Podle CVVM červen 2003 si myslí 68 až 86 % občanů, že nejdůležitější ovlivňují chování politiků úplatky a korupce, dále pak snaha získat kontakty, pozice či funkce.

185 KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Instrukce k některým otázkám ohledně působení a chování katolíků v politickém životě*, č. 3.

tví naší víry. V rámci své pastorační činnosti bude církev nabízet trvalou formaci pro místní, regionální i celostátní křesťanské zastupitele a politiky. Zásady evangelia platné pro jejich osobní i veřejný život je nutno doplňovat o tvůrčí uplatnění principů sociální nauky církve: bez toho nelze řešit zásadní problémy naší společnosti.

284. Dlouhodobě je naším ústředním úkolem ve veřejné sféře být aktivními činiteli pro vytváření občanské společnosti a získávat spojení mezi hodnotově spřízněnými lidmi i institucemi. Mezi neziskovými organizacemi s výchovným, kulturním, ekologickým, charitativním či vzdělávacím posláním máme totiž mnoho potencionálních spojenců, kteří usilují o spravedlnost, právo, výchovu, vzdělání a zdravotní a sociální pomoc těm, kdo ji potřebují. Jde hlavně o to ukázat se jako schopný a ke spolupráci vstřícný partner, který skrze aktivitu ve veřejném prostoru nechce v prvé řadě uplatňovat svoje zájmy, nýbrž pracovat ku prospěchu co nejširšího společenství.

SOCIÁLNÍ ŘÁD A SVĚT HOSPODÁŘSTVÍ

285. Katolická církev se snaží zaujímat vlastní stanovisko k naléhavé sociální a s ní spojené hospodářské otázce. Zvláště inspirativní jsou myšlenky z poslední sociální encykliky Jana Pavla II. *Centesimus annus* z roku 1991, v níž papež již reflektuje zhroutilí tzv. světové socialistické soustavy po roce 1990: „Člověk tíhne k dobru, je však schopen i zlého; může se povznést nad svůj bezprostřední zájem, přesto jím však zůstává vázán. Společenské zřízení bude tím stabilnější, čím více bude k této skutečnosti přihlížet a nebude osobní zájem stavět proti zájmu celé společnosti, nýbrž bude, pokud možno, usilovat o plodnou spolupráci. Nikdy však nebude možno zaměňovat nějakou politickou společnost, která má svou samostatnost a své vlastní zákony, s královstvím nebeským.“¹⁸⁶

286. „Církev uznává oprávněnou funkci zisku jako indikátoru prosperity podniku. Zisk však není jedinou známkou stavu podniku. Hospodářská bilance může být v pořádku, ale lidé, kteří představují nejcennější jmění podniku, jsou pokořováni a jejich důstojnost je zra-

186 CA, č. 25.

ňována. Účelem podniku není jen vytvářet zisk, ale i uskutečňovat společenství lidí, kteří se různými způsoby snaží uspokojovat své základní potřeby a zároveň tvoří zvláštní skupinu sloužící celé společnosti.¹⁸⁷

287. „Je třeba zajistit pro všechny, jednotlivce i národy, základní podmínky účasti na rozvoji. Špatný není požadavek lepšího života, nýbrž životní styl, který předstírá, že je lepší, když se zaměřuje na vlastnění a ne na bytí. Člověk chce mít více ne proto, aby více byl, nýbrž proto, aby samolibě konzumoval život. Je tedy nutné usilovat o rozvoj životních způsobů, v nichž by určujícími prvky při rozhodování o spotřebě, šetření a investicích bylo hledání pravdy, krásy, dobra a spojení s ostatními v zájmu společného růstu.“¹⁸⁸

288. Katolická sociální nauka vyjádřená v dílech papežů, počínaje encyklikou Lva XIII. *Rerum novarum* z roku 1891, klade tedy důraz na celistvé pojetí člověka i lidské společnosti, uznává vhodnost působení svobodného trhu pro rozvoj společnosti i člověka, současně ale stanovuje jako nezbytnou podmínku pro toto působení respektování mravní základny včetně všeobecně přijímaného „společného dobra“ a fungující právní rámec, jemuž musí být působení trhu podřízeno.

289. Přejít od komunistického modelu státního socialismu k otevřené společnosti s tržní ekonomickou základnou se ukázal ve všech zemích bývalého sovětského bloku jako úkol nadmíru obtížný – a zpětně nahlíženo – provázený řadou zásadních chyb. U nás se již během roku 1990 zrodila koncepce, která rozhodujícím způsobem určila tvář naší společenské a ekonomické transformace. Zejména v první polovině 90. let se tato cesta těšila výrazné podpoře nejen společnosti, ale především médií i podstatné části kulturních elit. Kritika této koncepce byla spíše výjimkou a nedostávalo se jí žádného pozitivního přijetí, naopak byla ztotožňována s odmítnutím celého polistopadového vývoje. Chybou této „české cesty“ bylo nepochopení, že samotná „formální instituce vlastnictví“ – bez patřičného a ve vyspělých zemích běžného étosu poctivosti a odpověd-

187 CA, č. 35.

188 CA, č. 36.

nosti – bývá společensky ničivá. Tato ideologie se zdála osvobozovat vládnoucí politické garnitury od otázek morálky a spravedlnosti až k přesvědčení, že např. není v silách žádné vlády čelit „nespravedlnostem“ privatizace, ale že to ani není nutné.

290. Souhrnně se dá říci, že v procesu české transformace – při přechodu od jednoho typu hospodářského řádu ke druhému – došlo k narušení řádu transformace samotné. Došlo k tomu proto, že v jeho základu leželo podcenění vztahu mezi etikou a racionalitou. Převládlo přesvědčení, že etika je spojena s dodatečnými vícenáklady, které si alespoň prozatím nemůžeme dovolit. List k sociálním otázkám v České republice k veřejné diskusi „Pokoj a dobro“ připravený ekumenickým týmem při České křesťanské akademii a vydaný roku 2000 ČBK, kromě kritiky „trhu bez přívlastků“, nabídl i alternativu vycházející z křesťanského sociálního učení. Veřejnou diskusi, kterou list vyvolal do roku 2002, pak shrnuje „Žeň veřejné diskuse k listu Pokoj a dobro“.

291. Ekonomické a společenské změny, pro něž zdomácněl termín „transformace“, přišly také do historické fáze charakterizované krizí sociálního státu. Po několik desetiletí se zdálo, že sociální tržní hospodářství praktikované po 2. světové válce ve Spolkové republice Německo, v Rakousku, ale i na celém evropském Západu sociální otázku vyřešilo, protože zajistilo blahobyt nejširším vrstvám obyvatelstva. Sekularizace, která započala už v 18. století, se koncem století 20. stala určujícím společenským jevem ve všech rozvinutých evropských zemích, i v těch tradičně katolických, včetně našich jižních a západních sousedů. Namísto ofenzivního obrácení se ke světu a zapojení se do zpřítomňování Božího království v celé společnosti – což byla ambice II. vatikánského koncilu – je katolická církev v Evropě (obdobně i církve protestantské) v defenzivě a v žádné oblasti veřejného života dnes nehraje významnější roli. Někteří dokonce ztrácejí důvěru v nosnost samotné katolické sociální nauky. Sami podléhají ekonomismu a ztrácejí víru, že můžeme společnosti nabídnout něco, co jí žádná jiná společenská koncepce nabídnout nemůže.

292. Důvodem pro tuto ztrátu vize a víry je paradoxně úspěšnost katolické sociální nauky po 2. světové válce. Sociální tržní hospodářství vyrostlé na katolické sociální nauce je v krizi především pro blahobyt, ke kterému tak výrazně přispělo. Pán nevstoupil do našich dějin proto, abychom všichni zbohatli v materiálním slova smyslu, takže ani křesťané v politice by neměli svým voličům slibovat to, co nevede ke smyslu života a ke štěstí v křesťanském slova smyslu.

293. Průvodním jevem uvedeného historického vývoje v Evropě je vysoká míra nezaměstnanosti, přičemž katolická sociální nauka považuje nezaměstnanost – zejména nezaměstnanost nedobrovolnou a dlouhodobou – jednoznačně za sociální zlo. Také stálý pokles porodnosti a stárnutí obyvatelstva vedou ke krizi sociálních a důchodových systémů. V těchto obecných civilizačních krizových projevech jen následujeme vyspělejší evropské sousedy.

294. Reakcí na krizi sociálního státu jsou nedávné dokumenty křesťanů v Německu¹⁸⁹ a v Rakousku.¹⁹⁰ Ačkoli naše země prošla po 2. světové válce docela odlišným vývojem a směřování našeho „reálného socialismu“ se sociálním tržním hospodářstvím západoevropského typu je hrubou systémovou chybou, rozbujelost státu jako poskytovatele sociálního přerozdělování služeb je negativním dědictvím, z něhož se můžeme poučit i my v naší situaci. Sociální stát často nakonec přiděloval více silnějším než slabším, zcela v rozporu s deklarovaným principem „sociálního vyrovnání“.

295. K těm slabším v posledních desetiletích nutno počítat rodiny s více dětmi. Bez dětí však není budoucnost, bez trvalého přírůstku obyvatel nemůže fungovat hospodářství a od něho odvozené sociální systémy, bez dětí nelze zajistit pojištění ve stáří. Katolická sociální nauka nikdy nehájila koncepci státu jako jakési univerzální pojišťovny, která by byla s to poskytovat všeobecné zaopatření na vysoké úrovni, a nikdy neslibovala „ráj na zemi“, natož bez převzetí vlastní odpovědnosti.

189 Sekretariat der Deutschen Bishopskonferenz (ed.), Die Deutschen Bischöfe, Kommission für gesellschaftliche und soziale Fragen, *Das Soziale neu Denken*, Bonn, 2003.

190 *Sozialwort*, 2003.

296. Společenská nezodpovědnost zjevně postihuje právě rodinu, zvláště ochotu partnerů přijímat děti. Stát proto musí hledat cesty, jak ocenit přínos rodin s dětmi pro společnost, a v sociální politice musí dávat více prostoru jednotlivci a společenským silám. Přitom je nutné nově vést hranice mezi solidárně zajištěným a jasně zaručeným rámcem pro všechny a naši vlastní odpovědností. Politické elity mají usilovat o vytvoření reálných materiálních a právních předpokladů pro život všech lidí ve svobodě, odpovědnosti a důstojnosti. Subsidiární sociální stát a odpovědně chápaná svoboda se nevyklučují, ale vzájemně podmiňují a doplňují stejně tak jako individualita a ochota k solidární pomoci. Hodnoty svobody a individuality se nesmějí stát jen privilegiem silných a bohatých.

297. Pro naprostou většinu lidí postižených nezaměstnaností i pro jejich okolí je však taková situace zdrojem utrpení a ponížení. Proto na základě svého přesvědčení máme podporovat působení odborů i jiné formy solidarity, které se snaží účinně čelit sociálnímu vyloučení v důsledku nezaměstnanosti. Katolická sociální nauka nesmí vystavit působení odborů „bianko šek“, ale musí je poměřovat odpovědností za společné dobro.

298. Jako křesťané musíme mnohem účinněji usilovat o sociální spravedlnost umožňující každému podíl na společném dobru. Jejím předpokladem je respektování lidské důstojnosti, která nemůže být závislá na pohlaví, rase nebo národnosti, ani na výkonnosti či na tělesném nebo duševním postižení. Musíme se zasazovat o reálné řešení konfliktu mezi mateřskou rolí ženy a jejím pracovním uplatněním. I když jsme přesvědčeni, že pro většinu žen je jejich mateřská role tím nejcennějším, co mohou svým životem naplnit, je nutné brát jako svoji povinnost i to, aby se vytvářely odpovídající pracovní příležitosti také pro ty, kdo pečují o děti.

299. Neřešení problémů spojených s financováním života církve a z nich plynoucího klimatu nedůvěry až nepřátelství mezi většinou společností a církvemi, zvláště římskokatolickou, výrazně ztěžuje církvi její vlastní evangelizační poslání. Česká společnost má navíc pocit, že katolická církev je „bohatá“ a že s bohatými dosud

drží. Tento stav, který určitým skupinám v naší společnosti vyhovuje, nevyvolává ani u většiny věřících-laiků odpovídající patřičný pocit odpovědnosti za církev. To se projevuje nízkou finanční podporou církve z jejich strany.

300. Významnou roli přitom jistě hraje také to, že v církvích a jejich strukturách s právní subjektivitou zatím není naprostou samozřejmostí – na rozdíl od mnoha obdobných institucí s neziskovým hospodařením – vydávat přehlednou výroční zprávu s dostatečně podrobnou a průkaznou hospodářskou částí.

301. Naše šance je přímo úměrná naší důvěře v reálné působení Boha v dějinách a naší schopnosti spolupracovat se všemi, kteří rovněž považují za podstatné čelit sociálním a ekonomickým poměrům, které ponižují důstojnost člověka, vysmívají se účinné solidaritě, nerespektují naši zodpovědnost za budoucí generace, odvozuji hodnotu všeho jen z výkonu a zisku a nadřazují soukromé zájmy společnému dobru. Pokud ostatní poznají, že nám nejde v prvé řadě o nás samotné, nýbrž o prospěch a zájem mnohem širšího společenství, věřme, že se na nás naši spoluobčané obrátí s očekáváním a důvěrou. Katolická sociální nauka je dosud opomíjenou hřívnou a odvaha k jejímu užití v realitě politiky a ekonomiky je jednou z možných cest k oživení a růstu Božího království – i v naší zemi. Její praktická aplikace potřebuje dovedení až ke konkrétním cílovým skupinám, jako jsou podnikatelé, manažeři a vedoucí na všech úrovních, odboráři a zaměstnanci; pokud to nedokážeme, zůstane poklad sociální nauky církve „zakopanou hřívnou“, za jejíž nevyužití budeme odpovídat.

SVĚT MÉDIÍ¹⁹¹

302. Prostředky veřejné komunikace (stručně a poněkud nepřesně nazývané masmédiá) mají v dnešním světě zcela mimořádné postavení. V jistém smyslu jsou – poprvé v dějinách lidstva – schopny simulovat jakousi „Boží všudypřítomnost“. Pronikají celou lidskou

191 Srov. CIC 1983, k. 822-832; CCEO 1990, k. 651-666.

civilizací a pomáhají z ní vytvářet globální vesnici; jejich obrovská, s ničím nesrovnatelná moc je zjevně dvojznačná.

303. Mohou být zdrojem mimořádně účinné pomoci k prosazování dobra. Díky svobodné výměně informací přispívají k erozi totalitních a autoritativních režimů a upevňují říši svobody. Rozšiřují možnosti účinné – a to i mezinárodní – solidarity (viz podpora strádajících ve světě, bez médií nepředstavitelná), podporují vzdělanost ve světě a nabízejí lidem některé užitečné způsoby prožívání volného času.

304. Na druhé straně ohromná moc těch, kdo je ovládají, je i velmi snadno zneužitelná.¹⁹² Prostřednictvím médií je možno zásadně manipulovat s veřejným míněním, média vstupují brutálně do soukromí lidí a činí je předmětem neúčastné zábavy, zjevně oslabují tvořivý přístup k životu, který nahrazují konzumním přístupem k volbě nabízených hotových řešení. Poměrně úzké skupiny lidí, mající v médiích rozhodující vliv výběrem témat a jejich jednostranným pojetím, vytvářejí specifickou kulturu, která hrozí setřít dosavadní rozdíly v kulturní identitě národů. Propojením zpravodajství, publicistiky, vzdělání, umění a zábavy s reklamou prosazují životní styl posilující závislost na dalších „dávkách“ mediálně namíchané fikce. Regulace audiovizuálního vysílání a reklamy těmto negativním stránkám čelí jen nedostatečně, svoboda tvorby a projevu se prosazuje i na úkor práva na soukromí, na důstojný život a na svobodnou výchovu dětí.

305. Po listopadu 1989 nově získaná politická svoboda vytvořila sice prostor i pro svobodu médií, ale veřejnost ani média na ni nebyly připraveny. Z období totalitního režimu jsme měli zkušenost s jejich služebností, tendenčností, cenzurou určenou politickými zájmy vládnoucí skupiny. Mnozí příliš naivně očekávali, že média ve společnosti osvobozené od tohoto politického diktátu budou opakem nesvobodných: že budou nezávislá, objektivní, vedená zájmem o mravní hodnoty, především o pravdivost. Záhy se ukázalo, že ekonomický tlak může být podobným ohrožením svobody médií jako

192 Viz například RAMONET I., *Tyranie médií*, Praha: MF, 2003.

politický diktát. Trh nutí hledět si úspěšnosti (odbytu, sledovanosti), neboť ta je podmínkou jejich přežití. Proto média kladou na první místo atraktivnost, o jejíž podobě rozhoduje „většinový divák“ (čtenář, posluchač), jeho kulturní úroveň i jeho odolnost vůči manipulaci. Směrodatným je v tomto ohledu nejmasovější médium, jímž je televize, zejména komerční, udávající pak tón ostatním.

306. Média představují z křesťanského hlediska šanci i ohrožení. Mohou být skutečnými „prostředky společenské komunikace“ – tedy významným nástrojem k utváření „communia“ – společenství. Ale mohou působit také zcela opačně – uzavírat člověka do pseudoreality mediálně vytvářených obrazů světa, a tak ho stále více izolovat od skutečných vztahů s ostatními. Tato dvojznačná role médií nás tedy vyzývá ke zvýšené ostražitosti, abychom nepropásli ohromné možnosti, které se nám jejich prostřednictvím otevírají, a současně abychom účinně čelili hrozbám jejich zneužití. Tam, kde prostor v médiích máme, je třeba jej více užívat k informování a apoštolátu sice nevěřících, ale sympatizujících spoluobčanů, než k sebechvále či přesvědčování přesvědčených.

307. Nelze tedy zamřknout nepřipravenost věřících, církve i jejich představitelů na komunikaci nejen se sekularizovaným okolím, ale dokonce i na komunikaci vzájemnou. Je to sice také důsledek čtyřicetiletého pronásledování, ale důvody jsou i na straně církve a její teologické reflexe. Klíčová úloha médií pro moderní společnost byla v církvi dlouho nedoceněna. Na křesťanské straně převládá ve vztahu k médiím strach, neporozumění a nezodpovědnost. Podstatně to souvisí s absencí účinného veřejného mínění v církvi, které důrazně požadují už koncilní dokumenty *Inter mirifica* a zejména pastorální instrukce *Communio et progressio*.¹⁹³

308. To je vážný handicap tváří v tvář tomu, že úloha médií v životě společnosti i jednotlivých lidí bude ještě dále narůstat. Možnosti, které už dnes nabízí internet, dávají tušit, že vize globálního lidstva dostává reálnou, technicky uskutečnitelnou komunikační bázi. Je tedy nezbytné posílit naši schopnost k jejich správnému užívání.

193 *IM*, č. 4; PAPEŽSKÁ RADA PRO SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY, pastorál. instrukce *Communio et progressio*, č. 114-125, Praha: ČBK, 1996.

V prvé řadě to znamená přijmout, že porozumění médiím je nezbytnou podmínkou schopnosti orientovat se v dnešním světě, být v něm úspěšným z hlediska naplnění poslání, které máme každý zvlášť i lidstvo jako celek. Bezprostředním důsledkem musí být promítnutí tohoto východiska do výchovy a vzdělání – především v rodinách a ve škole. Křesťané podporují úsilí, aby mediální výchova byla standardní součástí povinné školní docházky. Současně si uvědomují svoji vlastní povinnost stále lépe chápat působení médií, aby s jejich pomocí svou svobodu rozšiřovali a ne naopak o ni přicházeli.

309. Zodpovědnost za kvalitu médií musí dále vést k péči o silné veřejnoprávní sdělovací prostředky nezávislé na politických a ekonomických tlacích.¹⁹⁴ K tomu je třeba přiměřené financování nejen z koncesionářských poplatků a omezení stranicko-politických vlivů na činnost orgánů kontrolujících média. Ze strany veřejnosti – a tady je pole pro křesťany-laiky – je potřeba vytvářet systematictější tlak na média veřejné služby prostřednictvím různých zpětnovazebních nástrojů jako jsou dopisový a telefonický ohlas, odborné kritiky a recenze, vytvoření institucí hájících zájmy zvlášť citlivých skupin diváků – dětí, národních a kulturních menšin, handicapovaných atd.

310. Nesmíme přehlížet možnosti, které se nám nabízejí zejména v regionálním tisku či regionálních elektronických médiích. Další nezanedbatelnou skupinu tvoří diecézní i farní věstníky a internetové stránky diecézí, farností a sdružení. Zde je mnohdy velká příležitost oslovit právě ty lidi, se kterými pak lze navázat i osobní kontakty.

311. Konečně jde o uhájení prostoru pro média „menšinového“ charakteru, tedy především různé odborněji zaměřené časopisy, hodnotné knihy, rozhlasová a televizní studia. Mezi ně pochopitelně patří média se zjevně křesťanským zaměřením (tištěná i elektronická,¹⁹⁵ nebo např. Rádio Proglas). Cestou k tomu je trvalá finanční podpora těchto kvalitních médií a rozvíjení ducha dialogu a kom-

194 Stov. PAPEŽSKÁ RADA PRO SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY, *Etika ve sdělovacích prostředcích*, Praha: ČBK, 2000.

195 Stov. PAPEŽSKÁ RADA PRO SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY, *Církev a internet. Etika na internetu*, Praha: ČBK, 2002.

petence. Toto všechno zatím my, čeští křesťané, své společnosti spíš dlužíme, než abychom ji inspirovali vlastním příkladem. Je to tedy pro nás výzva i závazek.

312. Fakt, že jsme my křesťané menšinou v české společnosti, nás nemá zbavovat odvahy. Bude-li na nás patrná životní radost z víry, máme šanci být kvasem a solí země a naši nynější krizi můžeme proměnit v šanci nové evangelizace a obnovy k Boží slávě a k posvěcení nás, věřících-laiků.

Misijní poslání církve¹⁹⁶

313. Naše misijní a evangelizační poslání vychází z úkolů, které dal Kristus svým apoštolům a církvi. Tak to zdůraznil i II. vatikánský koncil, když označil církev za univerzální svátost spásy a jednoty v tomto světě.¹⁹⁷ Toto poslání je aktuální i na počátku třetího tisíciletí.

314. Obsahem evangelizace je vždy osoba Ježíše Krista, jeho život, jeho nauka, náš osobní vztah k němu jako k Bohočlověku. „Základem, středem a zároveň i vrcholem evangelizace a jejího úsilí zůstane vždy jasné vyznání, že v Ježíši Kristu, Božím Synu, který se stal člověkem, zemřel a vstal z mrtvých, se poskytuje každému člověku možnost spásy jako dar Boží milosti a dobrotivosti.“¹⁹⁸ Přijetí Ježíše Krista jako jediného Vykupitele a vyznání této víry předpokládá konverzi. Bez ní není možný osobní růst ani uvádění do života společenství. Obrácení je výsostně individuální událostí, i když proběhne současně u více členů společenství. Místem pro růst těchto postojů, inspirovaných vírou, je církev.

315. Evangelizovat znamená přinášet radostnou zvěst jednotlivcům i všem společenským skupinám. Cílem evangelizace je především zevnitř přetvářet lidi samotné a vytvářet z nich nové lidstvo. Mezi její stěžejní úkoly patří právě dosažení této vnitřní proměny. „Církev evangelizuje, když působením pouhé božské síly poselství, které hlásá, přeměňuje osobní i kolektivní vědomí lidí, jejich činnosti i jejich vlastní život a prostředí.“¹⁹⁹

316. Hlásat Boha znamená uvést do vztahu s Bohem, tedy i uvádět do modlitby a učit se jí. Pouze zakoušením života s Bohem se objevuje zřejmost jeho existence. Proto jsou tak důležité školy modlitby a modlitební komunity. V životě člověka se navzájem doplňují liturgická modlitba, společná i osobní modlitba a lidová zbožnost.

196 Srov. CIC 1983, k. 781-792; CCEO 1990, k. 584-594.

197 Srov. *LG*, č. 1.

198 *EN*, č. 27.

199 *EN*, č. 18.

Mluvení o Bohu musí jít ruku v ruce s mluvením s Bohem. Dříve než evangelizující bude hovořit s někým o Bohu, je třeba „hovořit s Bohem o něm“. Proto liturgie a svátosti jsou primárním prvkem při kázání živého Boha a při realizaci našeho společenství s ním.

317. Při hlásání obrácení musíme také nabídnout společenství života, společný prostor pro nový životní styl. Je potřeba evangelizovat nejenom jednotlivce, ale v jeho důsledku i prostředí a vnášet zásady evangelia i do života společnosti a jejích institucí.

SOUČASNÁ SITUACE

318. Rozbory náboženské situace ve stále více se globalizujícím světě jsou nepříliš povzbuzující. Většina členů církvi zůstává pasivní. Roste nezájem o tradiční formy náboženství, ale zájem opadá i o ateismus. Můžeme konstatovat, že od časů papežské encykliky *Redemptoris missio*²⁰⁰ se situace ještě více vyostřila²⁰¹ a tyto trendy jsou citelné i v naší zemi. Presentování tzv. „návratu k posvátnu“ se nedá ještě považovat za přiblížení se ke křesťanství, ale spíše je to zrod nové „oslabené“ či „křehké“ religiozity bez souvislosti s osobním Bohem. Je to spíše něco emocionálního, co rozleptává krunýř materialismu, než obrácení a přijetí Krista a vrůstání v něj skrze katechezi církve. Jsme svědky odosobňování Boha a bezbřehosti duchovna. Tato nová religiozita souvisí s návratem ke křesťanské víře okrajově. Je spíše šancí, pomocníkem v rozleptání pouze materialistického názoru a také skutečnou výzvou pro křesťanství.²⁰² Není na místě podceňovat vznik a šíření rozmanitých sekt.

200 „Dnes se nacházíme v rozmanité a proměnlivé náboženské situaci: národy jsou v pohybu, sociální a náboženské skutečnosti, které dřív byly jasně definovány, se rozvíjejí do spleťtých situací. Myslíme přitom na některé jevy jako přílišná urbanizace, masové stěhování, uprchlictví, zesvětštění zemí se starou křesťanskou tradicí, jasně patrný vliv evangelia a jeho hodnot v zemích s nekřesťanskou většinou, šíření mesianismů a náboženských sekt. Jedná se o zvrát náboženských a sociálních situací, takže stěží lze použít určitých církevních rozlišení a kategorií, jak jsme byli zvyklí. Již před koncillem se mluvilo o některých hlavních městech nebo křesťanských zemích jako o ‘misijním území’. Situace se v následujících letech jistě nezlepšila“ (*RM*, č. 32).

201 Srov. Zprávu *Papežské rady pro kulturu* z března 2004.

202 Existuje také „... touha osvojit si nové formy koncentrace a modlitby. Nejenom v nábožensky formovaných kulturách, ale i v sekularizované společnosti se

HLAVNÍ ČINITELÉ V EVANGELIZAČNÍM A MISIJNÍM ÚSILÍ CÍRKVE

319. Základním činitelem evangelizace je Duch Svätý. Od něho vycházejí pohnutky k hlásání evangelia a on umožňuje, že v hloubi svého svědomí přijímáme a chápeme slovo spásy.²⁰³ Stejným právem však můžeme říci, že je i dovršením evangelizace.²⁰⁴ Život z víry je chápán jako postupné pronikání Ducha Svatého do všeho, co tvoří lidskou osobu. Duch Svätý proniká lidského ducha, duši, tělo i celé okolí člověka. Toto postupné pronikání Ducha do všeho, co je lidskou osobou, je v tradici ukázáno dvěma skutečnostmi: světlem a láskou. Člověk novým způsobem poznává, a to ve světle Ducha. Duch Svätý garantuje tedy skutečnou přítomnost osobní lásky Boha Otce v lidské osobě. A tato přítomnost je zdrojem nové evangelizace.

320. Nejvyšším darem Ducha je ten, na nějž ukazuje apoštol Pavel: „Boží láska je nám vlita do srdce skrze Ducha Svatého, který nám byl dán“.²⁰⁵ Proto se musíme starat o to, aby katoličtí křesťané byli nejen „sakramentalizováni“, tedy jim byly pouze poskytovány svátosti, ale také účinně v Duchu Svatém evangelizováni.

321. Evangelizace má christologický charakter: spása může přijít jedině od Ježíše Krista. „V tomto definitivním Slově svého Zjevení dal se Bůh poznat světu nejdokonalejším způsobem: sdělil lidstvu, kdo je. A toto definitivní sebezjevení Boží je nejhlubší důvod, proč je církev již svou povahou misijní. Nemůže upustit od toho, aby zvěstovala evangelium, tzn. plnou pravdu, kterou Bůh nám o sobě zjevil.“²⁰⁶

hledá duchovní dimenze života jako léčebný prostředek proti odlidštění. Tento tzv. fenomén „návratu k náboženství“ není bez dvojsmyslnosti, obsahuje však pozvání. Církev vlastní neocenitelná duchovní dobra, která může lidstvu nabídnout: je to Kristus, který sám sebe označil jako ‘cestu, pravdu a život’ (Jan 14,16). Je to křesťanská cesta k setkání s Bohem, k modlitbě, k askezi, k objevení smyslu života. I to je třeba na areopagu ohlašovat“ (RM, č. 38).

203 Srov. AG, č. 4.

204 Srov. EN, č. 75.

205 Řím 5,5.

206 RM, č. 5.

322. Ježíš svět nevykoupil nádhernými slovy, ale svým utrpením a smrtí. Jeho utrpení je nevyčerpatelným zdrojem života pro svět. Utrpení dává moc jeho slovům. Tento vzor, který vidí ve svém Pánu, mají následovat i jeho učedníci. V celých dějinách se potvrzují Tertulianova slova: „Krev mučedníků je semenem křesťanů.“²⁰⁷

323. Christologická a pneumatologická forma evangelizace je také zároveň formou ekleziologickou: Pán a Duch budují církev, komunikují skrze církev. Hlásání Krista a Božího království předpokládá naslouchat jeho hlasu a hlasu církve. Není možné mluvit pouze ze své vlastní autority, je třeba mluvit z poslání církve.

324. „Koncil opětovně obšírně zdůrazňuje úlohu církve pro spásu lidstva. I když církev uznává, že Bůh miluje všechny lidi a dává všem možnost spolupůsobit v díle spásy (srov. 1 Tim 2,4),²⁰⁸ přece věří, že Bůh poslal Krista jako jediného prostředníka a že ona sama je ustanovena jako svátost, která v sobě obsahuje všechnu spásu.²⁰⁹ K této katolické jednotě Božího lidu... jsou povoláni všichni lidé. Různým způsobem k ní patří anebo jsou k ní přiřazeni katolíci, ti věřící, ti ostatní, kteří v Krista věří, a posléze všichni, kteří jsou z milosti Boží povoláni ke spáse.²¹⁰ Je nutno mít stále na paměti obě tyto pravdy – skutečnou možnost spásy danou v Kristu všem lidem a nutnou přítomnost církve pro tuto spásu. Obě přispívají k pochopení jediného tajemství spásy. Tak si můžeme uvědomit milosrdenství Boží a svoji vlastní zodpovědnost. Spása, která je vždy Božím darem, vyžaduje spolupráci člověka, a to jak k dosažení vlastní spásy, tak k dosažení spásy druhých. Tak to Bůh chtěl, proto ustanovil církev a zasadil ji do plánu spásy.“²¹¹

207 Sv. Augustin komentuje text Jan 21,16 takto: „Pas mé ovce, to znamená trp za mé ovce. Matka nemůže dát dítěti život bez utrpení. Každý porod znamená bolest, je utrpením, a stát se křesťanem je tedy porod. Řekněme to ještě jednou Pánovými slovy: Království nebeské trpí násilím, ale násilí Boží je utrpením, to je kříž. Nemůžeme dát druhým život bez toho, že dáme své vlastní životy“.

208 Srov. *LG*, č. 14-17; *AG*, č. 3.

209 Srov. *LG*, č. 48; *GS*, č. 43; *AG*, č. 7, 21.

210 *LG*, č. 13.

211 *RM*, č. 9.

325. Svätý Augustín říká, že „my dostáváme Ducha Svätého, když milujeme církev.“ Podle něho ani nejvyšší věda, ani nejhlubší moudrost nemají pravdu, ale pravdu má jenom poslušnost a nejhlubší pokora. Pro něho platí podobně jako pro svätého Ireneje: „Kde je církev, tam je Boží Duch.“ Říká: „Člověk má Ducha Svätého v té míře, v jaké miluje Kristovu církev.“²¹² Prvním evangelizátorem v dějinách církve je Matka Boží, Panna Maria, Matka církve. Vždyť ona přijala v těle Slovo Boží skrze Ducha Svätého. Kde je uctívána a kde se k ní lidé utíkají, tam dřív nebo později rozkvetne život.

326. II. vatikánský koncil zdůraznil úlohu hierarchie tím, že prohlásil: „Kristovo přikázání hlásat evangelium všemu stvoření²¹³ se týká především a obzvláště biskupů ve spojení s Petrem a pod jeho vedením.“²¹⁴ Úloha hierarchie je odlišná od úlohy hlav jednotlivých společenství, vlád nebo jiných lidských seskupení, kde platí demokratický princip volby. Ona má především bdít nad pravostí víry a sřezit ji jako nejvzácnější poklad. A to dělá v síle Ducha Svätého.

327. Někdy se klade do protikladu hierarchický a charizmatický prvek v církvi. Jako by byl k hlásání vhodný jenom „charizmatický“ prvek a hierarchický byl v tomto ohledu jenom na okraji. Je to však oddělování, které se dá přijmout hypoteticky a existuje jenom teoreticky, ale nikoliv v praxi. Každá církevní „institute“ je totiž nevyhnutelně vybavena i charizmatickým prvkem, bez něhož by byla nepoužitelná, a na druhé straně jednoduché „charizma“ bez ukotvení v životě je nepoužitelné. Je možné jen říci, že v některých případech a okolnostech vychází více do popředí jeden ze dvou aspektů.²¹⁵

212 Srov. LUBAC DE H., *Mysterium ecclesiae*, Leipzig: St. Benno Verlag, 1979, s. 386-387; Srov. BALTHASAR VON ÜRS H., *Augustinus. Das Antlitz der Kirche*, In *Menschen der Kirche*, Einsiedeln, 1955, s. 12-13.

213 Mk 16,15.

214 AG, č. 38.

215 Tomuto tématu se věnoval papež Jan Pavel II. ve svém poselství účastníkům světového kongresu církevních hnutí: „Vícekrát jsem měl možnost zdůraznit skutečnost, že v církvi neexistuje kontrast nebo kontrapozice mezi institucionální dimenzí a dimenzí charizmatickou, jejímž důležitým výrazem jsou hnutí. Oba rozměry jsou sounopodstatné s božským původem církve, kterou založil Ježíš; oba totiž společně přispívají ke zprítomnění Kristova tajemství a jeho spásonosného díla ve světě. Oba rozměry, způsobem jim vlastním, směřují také k obnově sebevědomí církve, kterou samotnou lze v určitém slova smys-

NALÉHAVOST MISIJNÍHO POSLÁNÍ

328. Dnešní doba se vyznačuje možností hlásat evangelium současně na všech místech a všem lidem. Pro hlásání evangelia je to znamení času. Naléhavé je tak prohloubení víry věřících, jakož i nabídnutí dobré zvěsti těm, kdo ji ještě neznají.²¹⁶

329. Znamením Syna je jeho společenství s Otcem. Syn nás uvádí do společenství Trojice, do kruhu věčné lásky, jejíž osoby jsou „čisté vztahy“, čistý akt dávání se a přijetí. Trojiční tajemství, vyznařující v Synu, který plní vůli Otce, i v Duchu Svatém, který je poslán hlásat veškerou pravdu, již slyšel od Otce i Syna,²¹⁷ formuje působení i celkový ráz života nového evangelizátora. Evangelizace není jen způsob hlásání radostné zvěsti, ale je způsobem života, života v naslouchání.

330. Misijní poslání platí pro všechny křesťany, pro všechny diecéze a farnosti, pro církevní instituty a společenství. Každý člen církve má evangelizovat jemu vlastním způsobem. Bůh otvírá církvi nové horizonty lidství, snáze přístupného semenu evangelijní zvěsti. Tento úkol dostala od svého zakladatele a zůstává neměnný po celé dějiny, i když jeho formy podléhají vývoji.

331. Tím, že víru předáváme, roste i naše vlastní. Je proto zapotřebí vyslovit poděkování všem, kteří svou věrností evangeliu v každodenním životě vydávají svědectví o Kristu. V posledních letech se rozmnožila rozličná hnutí a duchovní proudy zaměřující se jak na formaci věřících, tak i na tradičně věřící a na nevěřící a poskytují

lu nazvat 'hnutím', neboť je naplněním poslání Syna v čase a prostoru, skrze Otce, v moci Ducha Svatého.“ *Poselství Jana Pavla II. účastníkům Světového kongresu církevních hnutí* (Řím, 27.–29. květen 1998), čl. 5.

216 „Poslání Krista Vykupitele, které je svěřeno církvi, zdaleka ještě není splněno. Jediný pohled na lidstvo v jeho celku na konci druhého tisíciletí nám ukazuje, že toto poslání vážne dosud v začátcích a že my se ze všech sil musíme zapojit do práce na jeho splnění. Sám Duch Svätý nás vybízí, abychom zvěštovali veliké skutky Boží: 'Že hlásám evangelium, tím se chlubit nemohu; to je mi uloženo jako povinnost, a běda, kdybych ho nehlásal!' (1 Kor 9,16)“ (*RM*, č. 1).

217 „Jakmile však přijde on, Duch pravdy, uvede vás do veškeré pravdy, neboť nebude mluvit sám ze sebe, ale bude mluvit, co uslyší. A oznámí vám, co má přijít“ (Jan 16,13).

široké možnosti všem, kteří se chtějí aktivně zúčastnit evangelizace světa.

332. Cílem evangelizace a klíčovým slovem Ježíšova hlásání je Boží království. Ale Boží království není věc, sociální nebo politická struktura, utopie. Boží království je Bůh, je to věčný život ve společenství s ním. Království Boží znamená, že Bůh existuje. Bůh je živý. Bůh je přítomný a činný ve světě, v našem – v mém životě. Je to především osoba, která má tvář a jméno Ježíše z Nazareta, obrazu neviditelného Boha.²¹⁸

333. Teocentrismus, tedy pohled na Boha a ne jenom na člověka, a pokud na člověka, pak z perspektivy Boží, je v Ježíšově hlásání základní a musí být v srdci nové evangelizace. Bůh se sklání k člověku a člověk se mu klaní. To je základní vztah. Výlučný antropocentrismus, který nahradil Boha člověkem, je neslučitelný s křesťanskou vírou.

334. Evangelium je určeno všem a ne pouze určitým kruhům, a proto musíme hledat nové cesty, jak jim ho přinášet. Všichni jsou povoláni k tomu, aby přijali Boží království. Ježíš, aby zdůraznil tento aspekt, skláněl se obzvláště k těm, kteří byli na okraji společnosti. Při hlásání radostné zvěsti jim dával přednost. Na začátku své činnosti oznamuje, že je poslán přinést dobrou zvěst chudým.²¹⁹ Církev proto v této své činnosti nezapomíná na nemocné a opuštěné, Rómy, migranty, bezdomovce, vězně a na všechny, kteří se nějakým způsobem nacházejí v nouzi.

335. Schopnost předávání víry se zdá být v současné chvíli jedním z nejtěžších úkolů. Nauka církve i zkušenost misionářů nás učí, že „kdo přijal evangelium, stává se nakonec i sám jeho hlasatelem. V tom spočívá důkaz pravdivosti, jakýsi zkušební kámen evangelizace. Je totiž nemyslitelné, že by někdo přijal Boží slovo a uvěřil v Boží království, aniž by se současně nestal též jeho svědkem a hlasatelem.“²²⁰

218 Srov. GS, č. 22.

219 Srov. Lk 4,18.

220 EN, č. 24.

336. Téma předávání víry, evangelizace a uvádění do křesťanského života ať je hlavní prioritou, která má zásadně ovlivňovat činnost celého společenství církve, naši modlitbu i teologickou reflexi. Sněmu leží na srdci, aby se hledaly nové vhodné formy různorodého zapojení sympatizantů do aktivit, které vedou k setkání s Bohem a s církví. Vhodným nástrojem mohou být všechny činnosti, kde lidé mohou projevit svou dobrou vůli; zvláštní místo mají takové iniciativy, které jsou orientovány v křesťanském duchu, jako např. společné poutě, setkávání seniorů, různé formy služby a voluntariátu či zapojení do adopce dětí na dálku. Osobní formální i neformální setkání, rodinné i společenské události a další místa setkávání mohou být pro křesťany šancí k vydání svědectví o Kristu. Mnoho našich současníků je ve věcech víry indiferentní i proto, že se ještě nesetkali se svědky!

337. Nový elán pro křesťanský život je základem pro evangelizaci, která je posláním každého křesťana. Zvěst evangelia na prvním místě přináší Bohem nabízený pravdivý a smysluplný život, který se následně utváří – s Boží pomocí – i jako morálně kvalitní.

338. K plnému životu církve a její službě společnosti nestačí výhradně sociální činnost, ale celostní misionářské nasazení jak jednotlivců, tak společenství. Zde mají své místo nejen farní obce či křesťanská sdružení laiků a hnutí, ale také řeholníci a řeholnice. Pro službu koordinace a spolupráce, plánování i programování misijních děl je důležitá role jak partikulárních církví v ČR, tak i celé místní církve.

339. Naše spojení s misijním děním ve světě i službou dovnitř církve vykonává Papežské misijní dílo. Úctu a vděčnost si zaslouží i české misionářky a misionáři ve světě (srov. čl. 75 a 80).

340. Významné jsou i zkušenosti získané v době neveřejného působení významných částí církve. Nejen působení skryté církve, ale i řeholí či hnutí a aktivity neformálních skupin věřících si zaslouží naši pozornost a poctivé tázání se, zda nám Duch Svatý neukazoval, jak evangelizačně působit a oslovovat českou společnost.

ZÁKLADNÍ PŘEDPOKLADY ÚČINNÉ EVANGELIZACE

341. Při každé evangelizaci nejde jen o předávání pravd víry, ale snad ještě více o naslouchání a vedení otevřeného dialogu v duchu křesťanské lásky. Pomocí v této činnosti je systematické shromažďování zkušeností z oblasti preevangelizace, použitelných v nejrůznějších prostředích a okolnostech, a jejich sdílení. Je nezbytné prohloubení vzdělání a provádění systematické výchovy všech dospělých křesťanů pro misionářské působení a současně také rozvíjení jejich schopnost spolupracovat při uvádění do křesťanského života. Inspirovající jsou evangelizační iniciativy, které se konají v některých velkých evropských městech.

342. Evangelizace se musí vždycky chápat jako obdarovávání. Nelze ji chápat jako činnost, kterou získávám někoho na svou stranu. Evangelizace se má stavět především na svědectví, ne jenom na přesvědčování argumenty, čímž se však nechce podceňovat a umenšovat důležitost biblického a teologického vzdělávání, které toto svědectví umocňuje. Pro mnohé vzdělané nevěřící se právě diskuse o náboženských otázkách stává nejlepší přípravou pro přijetí víry.

343. Pouze upřímné a poctivé úsilí o život podle evangelia může vést k tomu, že křesťan přesvědčivě působí na své okolí. Radikálnost se má projevovat ne přednostně vyššími požadavky vůči druhým, ale na prvním místě vůči sobě. Impulsem a inspirací může být život křesťanů ve 2. století, jak byl glosován v Listu Diogenétovi: „Stanovené zákony zachovávají, ale svým životem je převyšují.“

344. Vzájemná láska věřících je základní vlastností Božího království. Jak to stojí i v koncilním dokumentu *Gaudium et spes*: „Samotné Boží Slovo... vstoupilo do dějin jako dokonalý člověk... Ono nám zjevuje, že Bůh je láska, a zároveň nás učí, že základním úkolem lidské dokonalosti, a tedy i přetvoření světa, je nové přikázání lásky.“²²¹ A toto přikázání, jak dále pokračuje dokument, se má praktikovat nejen při velkých příležitostech, ale především v běžných

221 GS, č. 38.

okolnostech života. Při evangelizování se má dbát na prvním místě o to, aby se evangelizovalo srdce a až v souvislosti s ním i intelekt.

345. Mezi hlasateli evangelia má být jednota: „Z duchovního odkazu našeho Pána vyplývá, že jednota mezi jeho následovníky není pouze důkazem, že opravdu patříme Kristu, ale je důkazem i toho, že Ježíš byl poslán svým nebeským Otcem. Tato jednota je tedy i měřítkem věrohodnosti křesťanů a Krista samého. Jako hlasatelé evangelia bychom neměli předstupovat před věřící rozdělení a navzájem odloučení různými spory, protože tím dáváme jen špatný příklad; ale naopak jako lidé zralé víry, kteří se přes možné určité vnitřní napětí dovedou navzájem shodnout, a to právě díky tomu, že společně, upřímně a nezištně hledají pravdu. Skutečně, osudy evangelizace jsou určitě svázány se svědectvím, jež církev vydává o své jednotě. To s sebou nese vědomí odpovědnosti, ale zároveň i pocit útěchy.“²²²

346. Nutná je jistá a spolehlivá nauka. Znamením naší lásky tedy bude i snaha nepředávat jiným pochybné a nejisté názory, jež jsou plodem nedomyšlené učenosti, nýbrž naopak hlásat jim to, co je spolehlivé a jisté, protože je to zakotveno ve slově Božím a zakládá se na učení církve.²²³

347. Jedním z nejdůležitějších cílů misí je hlásat lidem radostnou zvěst, shromažďovat je k bratrskému společenství, k modlitbě a k eucharistii. Žít „bratrské společenství“ (koinonia) znamená mít jedno srdce a jednu duši,²²⁴ vybudovat všestranné společenství: lidské, duchovní a materiální. Skutečné křesťanské společenství pečuje i o dělení pozemských statků, aby v něm nikdo netrpěl nouzí a aby k nim měli přístup všichni podle potřeby.²²⁵ První společenství, v nichž panovala radost a upřímnost srdce, byla čínorodě otevřená a misijní.²²⁶

222 EN, č. 77.

223 Srov. EN, č. 79.

224 Srov. Sk 4,32.

225 Sk 2,45; 4,35; 11,27-30.

226 Sk 2,47.

348. Velikou možností, ale i výzvou hlásat evangelium v novověku je svět komunikace, který lidstvo stále více sjednocuje – a jak se říká – dělá z něho „světovou vesnici“. Často však masmédiá jsou ponechána iniciativě jednotlivců nebo malých skupin a do pastoračních plánů začínají teprve vstupovat, a to ne vždycky na významném místě. Použití masmédií nemá za cíl pouze zpřístupnit mnohým poselství evangelia. Jde o mnohem dalekosáhlejší a hlubší záležitost, protože evangelizace moderní kultury závisí z velké části na jejím vlivu. Nestačí tedy použít je pouze k šíření křesťanského poselství a církevní nauky, ale poselství samo musí být integrováno do této „nové kultury“, kterou vytvořila moderní komunikace. V dnešní době se také nesmí zapomenout na aktivní a široké využívání možností, které nabízí k hlásání evangelia internet.

349. Je potřebné studovat všechny přiměřené a mravně přijatelné metody komunikace a podle možnosti je používat. Ale slova a celé umění komunikace se nemohou omezit jenom na technické prostředky a nelze se spoléhat pouze na ně. Úměrně s nimi se musí jít stále hlouběji, neboť nic nedokáže zasáhnout lidskou osobu do takové hloubky, do jaké ji dokáže zasáhnout evangelium.

350. Evangelizace by však nebyla úplná, kdyby nebrala v úvahu i vzájemný těsný vztah mezi evangeliem a konkrétním osobním a společenským životem člověka. „Církev je povolána vydávat Kristu svědectví tím, že se staví statečně a prorocky proti korupci politické a hospodářské moci; tím, že nehledá ani slávu, ani hmotná dobra; tím, že svůj vlastní majetek dává ve prospěch nejchudším a zve k prostému životu v Kristu. Církev a misionáři musí vydávat rovněž svědectví pokory, což se vztahuje především na ně samé. Tato pokora se projevuje schopností zpytovat svědomí, jak v osobní, tak ve společenské oblasti, aby se zlepšilo osobní chování a odstranilo vše, co by bylo proti evangeliu a co by znetvořilo Kristovu tvář.“²²⁷

351. Nezbytné je tedy stálé formování svědomí: „Církev formuje svědomí, zjevuje národům Boha, jehož hledají, ale neznají, velikost člověka, kterého Bůh stvořil podle svého obrazu a kterého miluje,

227 *RM*, č. 43.

rovnost všech lidí jako Božích dětí, panství nad stvořenou přírodou jako službu lidem a povinnost zasadit se ve prospěch rozvoje jednotlivce a všech lidí.²²⁸

352. První a počáteční evangelizaci provádí církev dosti složitými a odlišnými metodami, které se někdy označují výrazem preevangelizace (tj. předběžná evangelizace). I ta je však již ve skutečnosti evangelizací, třebaže jen v počátečním a dosud neúplném stupni. Evangelizace začíná jako preevangelizace každodenním životem křesťana, když z každého jeho činu je zřejmé, že život podle evangelia Kristova může změnit k dobrému jednotlivce a tím postupně i společnost. Uplatňuje se při ní téměř nekonečná řada různých prostředků, mezi nimiž má jistě své místo též kázání, ale mimo to i umění, etická výchova, vědecká průprava, filozofický výzkum a oprávněné působení na city lidského srdce. Ačkoliv toto prvotní hlásání evangelia je určeno zvláště pro ty, kdo dosud nikdy neslyšeli o Kristově radostné zvěsti anebo dětem, je zřejmé, že tento způsob je stejně nutný hlavně proto, že dnešní svět se často odkřesťanstuje – i pro mnoho lidí, kteří sice byli pokřtěni, ale vůbec nežijí křesťansky, dále pro prosté lidi, kteří sice mají určitou víru, ale neznají dobře její základní pravdy; a konečně i pro vzdělance, kteří cítí potřebu poznat Krista jinak, než jak je tomu učili v dětství, a pro řadu dalších lidí.²²⁹

353. Ježíš celým svým skrytým životem připravoval půdu pro evangelizaci. Rozhodl se být s námi, osvojil si náš způsob myšlení, aby srozumitelně vyjádřil nevýslovná tajemství radostné zvěsti. Vytvořil pro evangelizované ve společenství svého tajemného Těla bezpečí Božího domova. Preevangelizace tedy začíná nabídkou okruhů všelidského zájmu, společného věřícím i nevěřícím, dále naší ochotou být s nimi a jejich řečí připravovat půdu pro radostnou zvěst, „kdo“ je Pravda, Dobro, Krása a především Láska. Jde o vytváření předpolí pro velikonoční zvěst přesahující pouhý horizontální rozměr lidské existence.

228 *RM*, č. 58.

229 *Srov. EN*, č. 57.

354. Evangelizace musí mířit i do vlastních řad: „Boží lid musí být stále evangelizován, aby si uchoval svěžest, nadšení a sílu potřebnou k hlásání evangelia.“²³⁰

EVANGELIZACE A SVOBODA

355. Víra vyžaduje svobodný souhlas člověka. Musí však být nabídnuta, protože všichni lidé „mají právo poznat celé bohatství Kristova tajemství, v němž podle naší víry může veškeré lidstvo najít v netušené plnosti všechno to, co se tápavě snaží vypátrat o Bohu, o člověku a jeho údělu, o životě, smrti a pravdě... Proto církev stále udržuje své misionářské nadšení a v současném dějinném období ho chce ještě zesílit.“²³¹ Je však třeba s koncilem znovu zdůraznit, že „lidé, protože jsou osoby, tzn. jsou obdařeni rozumem a svobodnou vůlí, a tím jsou také vyzdviženi k osobní zodpovědnosti, všichni – shodně se svojí důstojností – jsou nutkáni hledat pravdu, a to především pravdu, která se týká náboženství; je to jejich bytostný požadavek, ale současně též morální povinnost. Jsou také povinni držet se pevně poznané pravdy a po celý život se řídit požadavky této poznané pravdy.“²³²

356. Pod tlakem veřejnosti se někteří lidé domnívají, že hlásání evangelia působí proti svobodě člověka. Proti tomu je třeba uvést: hlásání evangelia musí požívat stejnou svobodu, jakou si nárokuje svět kultury, politiky, podnikání a každé jiné lidské činnosti.

357. Kromě hlavní překážky, kterou je u věřících vlastní lenost, pohodlnost a slabá víra a neláska k bližním a k Bohu, je zde i určitá skupina lidí, která více či méně, navenek či skrytě této evangelizaci nepřeje. S tím je třeba počítat a nenechat se odradit nebo znechutit. Církev jako celek i jednotliví křesťané musí evangelizaci plnit své prorocké poslání vůči světu. Věrnost tomuto poslání s sebou nutně nese i účast na údělu svého Zakladatele.²³³

230 *EN*, č. 15.

231 *EN*, č. 53.

232 *DH*, č. 2; srov. *RM*, č. 8.

233 Srov. Jan 15,18-20.

SPECIFIKA ČESKÉ SITUACE

358. Problémy naší společnosti jako „postkřesťanského misijního území“ pocházejí nejen z celkového oslabení křesťanství v západní společnosti, ale jsou i důsledkem řady historických důvodů jak ze středověku, tak z období komunistické nadvlády nebo dokonce až z doby po listopadu 1989. Proto je situace v českých zemích v některých důležitých aspektech specifická nejen vzhledem k tomu, v jakých podmínkách působí křesťané (a katolíci zvláště) v tradičních západních demokraciích, ale i vzhledem k našim sousedům, kteří podobně jako my vykročili před 15 lety na cestu svobody.

359. O české společnosti se donedávna běžně hovořilo jako o „nejateističtější“ společnosti v Evropě. Celá řada hodnověrných výzkumů²³⁴ ale ukazuje přece jenom jiný obraz:

- skutečných *ateistů* – tedy těch, kteří jsou přesvědčeni a mají racionální důvody k odmítání jakékoliv transcendece – není mnoho (ve výzkumech se pohybuje jejich počet mezi 8 – 30% – většinu z nich tvoří mladí, málo vzdělaní lidé, nebo naopak lidé starší než 40 let vyrostlí ve „vědeckém světovém názoru“);
- lidí identifikovaných s nějakou tradiční podobou církevního křesťanství není rovněž více než 30%
- zbylých minimálně 40% nepředstavuje nijak snadno charakterizovatelnou skupinu. Patří mezi ně lidé nejrozmanitějších postojů, kteří se nacházejí na hranici mezi ateismem a vírou (nějakou). Stávají se však často lehkou kořistí sekt. Pokud se nám podaří přiblížit jim hodnověrné křesťanství, i oni se začnou přibližovat k církvi.

360. Jednou z cest, jak zvrátit tuto situaci, je požadavek vést v naší zemi intenzivnější dialog se sympatizanty a s těmi, jejichž víra se jen málo identifikuje s křesťanskou vírou. Vést s těmito lidmi dialog znamená především odpovídat na jejich otázky, nechat je nastolovat tématu dialogu a naslouchat jim. Zde mají své důležité poslání být platfor-

234 Především srovnávací výzkum Evropských hodnot (1991 a 1999 – www.scac.cz), výzkumy doc. Petra Saka – souhrnně publikované jako *Mládež na křižovatce*, Praha 2004; pravidelné výzkumy CVVM.

mou pro dialog křesťanské kulturní a vzdělávací instituce například církevní školy, křesťanské akademie, média, nakladatelství a další.

361. V dnešní době, na rozdíl od jiných historických období, jsou paradoxně na okraji společnosti právě mladí lidé. U nich je nejvyšší nezaměstnanost,²³⁵ mají dojem, že starší generace nemyslela na jejich budoucnost. Je to nejohroženější skupina lidí, která se nejvíc obává o svou budoucnost.

362. Z toho důvodu se může tvrdit, že přednostní kategorií lidí, kterým je určena misijní aktivita místní církve, je v současné situaci mládež. Je třeba však počítat i s tím, že řada mladých lidí může na misijní pokusy církve reagovat odmítavě nebo bez zájmu a lhostejně. Aby církev navázala s touto skupinou misijní dialog, musí umět vystihnout, jaké jsou nejvnitřnější tužby mladých lidí, jaký je způsob jejich uvažování, vyjadřování a komunikace a jak je možné vychýlit je z pózy nezúčastněnosti, pasivity a nevšímavosti k duchovním skutečnostem.

363. O situaci mladých lidí lze na základě výzkumů²³⁶ a dalších pramenů²³⁷ vyslovit několik obecných charakteristik. Rozhodující roli v jejich životě hraje společenství, jehož jsou členy. Bez kvalitního společenství jsou ohroženi řadou závislostí – na rizikových partách, destruktivních aktivitách apod. Touží po blízkosti někoho, komu mohou důvěřovat. Jsou přecitlivělí a svůj život prožívají velmi emotivně, což je důsledkem potíží s osobní identitou, sociálním, profesním i duchovním zakotvením. Uvažují i cítí velmi konkrétně – nezajímá je abstraktní pravda, ale konkrétní postoje a jednání lidí, kteří se s nimi stýkají. Touží po radikalitě, chtějí opravdovost a autentičnost. Touží po ideálech, chtějí mít vzor. Překvapivě často

235 „Masivní nezaměstnanost mládeže představuje také sociální hrozbu. Pocity beznaděje, vyloučení ze společnosti a méněcennosti mohou vést k společensky destruktivnímu chování. Polovina lidí do 24 let ve světě je bez zaměstnání.“ (K tomuto zjištění dospěla studie ILO „*Globální trendy nezaměstnanosti mládeže 2004*“.)

236 Zejména výzkumy doc. Petra Saka (např. *Mládež na křižovatce*, Praha 2004), prof. Petra Macka (in *Adolescence*, Portál 2004) aj.

237 Např. závěry 9. konference o mládeži v roce 2002 pořádané Sekcí pro mládež ČBK na téma evangelizace.

hledají duchovní hodnoty, málokdy ale nalézají vhodnou nabídku. Odrazuje je formální křesťanství a nedostatek skutečného duchovního života. Mají obavy z osobní odpovědnosti, ale rádi se nasadí, když cítí, že o něco jde. Je pro ně stále těžší dlouhodobě se vázat, chybí jim dostatečná vůle a odolnost; stále širší škála výběru možností jim tuto situaci ztěžuje.

EVANGELIZACE A EKUMENA

364. Závažnou překážkou účinného misijního působení a evangelizace je nejednota křesťanů. Takové rozdělení nejenom otevírá odporuje Kristově vůli, ale je také pohoršením světu a poškozují svatou věc hlásání evangelia všemu stvoření.²³⁸ Tento nepříznivý stav se dá zmírňovat vzájemnými korektními vztahy mezi příslušníky jednotlivých křesťanských denominací a společnou aktivitou v prospěch společného dobra. Současně je třeba intenzivně pokračovat v ekumenickém dialogu na všech úrovních církevního života.

EVANGELIZACE SVĚTA

365. Bůh poslal na svět svého Syna,²³⁹ aby skrze něj byl svět uzdravován a zachráněn a také aby rozptýlené děti shromáždil v jedno.²⁴⁰ Naše misijní poslání vychází z úkolů, které dal Kristus svým apoštolům a církvi. Tak to zdůraznil i II. vatikánský koncil, aby církev byla univerzální svátostí spásy a jednoty v tomto světě.²⁴¹

366. Život křesťanů se má stát dějinnou manifestací, lidskou tvářící Krista, který chce proniknout a zůstat přítomný v rodině, ve společnosti, v kultuře, v práci, ve volném čase, v celém člověku. Když se víra stane kulturou, je schopná přetvořit život a získat mnohé nevěřící. Jan Pavel II. oprávněně řekl: „Víra, která se nestane kulturou, není vírou plně přijatou, vnitřně promyšlenou a věrně prožívanou!“²⁴²

238 UR, č. 1.

239 Srov. Jan 3,16-17.

240 Srov. Jan 11,52.

241 Srov. LG, č. 1.

242 Referát kardinála Paula Pouparda na světovém eucharistickém kongresu v Římě 5. 11. 1991.

Závěr

367. Celý průběh sněmovního procesu i vlastního sněmu byl pro nás velkým uvedením do plnější realizace synodality v naší církvi. Sněmovní text je výsledkem práce sněmovních komisí, které navázaly na práci sněmovních kroužků a prvního zasedání. Vznikal v období velkých změn. Samotný sněmovní proces nás někdy vedl k malomyslnosti, že nemáme dost sil přesně věci pojmenovat a určit směr. Vedl nás však také k větší solidaritě a důvěře, že Bůh se o nás nepřestává starat.

368. Náplní a úkolem sněmu nebylo jen setkávání a rokování. Samotný sněmovní proces byl pro nás, kteří jsme se na Plenárním sněmu jakkoliv podíleli, ale i pro ostatní věřící cennou příležitostí k důkladnější sebereflexi. S odvahou a důvěrou se díváme na přítomnost církve i do její budoucnosti. Vykročili jsme na společnou cestu a tento Plenární sněm je velkou zkušeností a obdarováním naší katolické církve. Povzbuzuje ji v pokračování započaté cesty synodality. Vybízíme laická i řeholní společenství, aby se společně se svými pastýři seznámila s podněty předestřenými sněmem a začala je podle svých podmínek, možností a sil uvádět do života.

369. Na závěr všichni společně vyznáváme svoji víru v jednoho Boha, Stvořitele nebe i země, vyznáváme víru v Ježíše Krista, Syna Božího a syna Panny Marie, a rovněž vyznáváme víru v Ducha Svatého, Pána a dárce života. „Tomu pak, který má moc vykonat na nás věci nad pomyslení nesmírně vznešenější, než my prosíme nebo chápeme, tomu buď sláva v církvi ve spojení s Kristem Ježíšem, po všechna pokolení na věčné časy. Amen“ (Ef 3,20-21).

Doslov

Duch Svätý vedl univerzální církev ke svolání ekumenického koncilu v letech 1962 až 1965. Situace církve v naší zemi v období komunismu neumožnila svolat ani diecézní, ani plenární sněm, který by začal u nás uvádět v život záměry tohoto ekumenického koncilu. Aby se i v našich zemích mohly plněji rozvinout závěry druhého vatikánského koncilu, a tak se uskutečnilo to, „co Duch praví církevním obcím“ dnes (srov. Zj 2-3), vyhlásili čeští a moravští biskupové 5. července 1997 na Velehradě Plenární sněm katolické církve v České republice.

Sněm měl několik fází: v přípravné fázi v letech 1997 až 2003 dominovala práce sněmovních kroužků. První zasedání Plenárního sněmu probíhalo na Velehradě od 6. do 12. července 2003. Vzešlo z něho osm sněmovních komisí, které po dva roky zpracovávaly stanovená témata ze života a poslání křesťanů v církvi v naší zemi i ve světě a byly v trvalém kontaktu mezi sebou i s vedením sněmu. Výsledek jejich práce byl pak po schválení biskupskou konferencí předložen k jednání na druhém zasedání Plenárního sněmu na Velehradě od 6. do 10. července 2005. Na něm plénum sněmu výsledný sněmovní text projednalo a schválilo, a tím byl vlastní Plenární sněm zakončen.

Schválený sněmovní text s názvem „Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě“ byl krátce nato zaslán Apoštolskému stolci a po jeho přezkoumání je nyní oficiálně vyhlášen.

Tím současně začíná posněmovní proces, ve kterém musíme uvést v život to, co bylo osmiletým průběhem Plenárního sněmu připraveno.

Miloslav kardinál Vlček
předseda Plenárního sněmu

Zkratky

DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995

- LG Věřoučná konstituce o církvi *Lumen gentium*
DV Věřoučná konstituce o Božím zjevení *Dei verbum*
SC Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium*
GS Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*
OT Dekret o výchově ke kněžství *Optatam totius*
AA Dekret o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem*
UR Dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio*
AG Dekret o misijní činnosti církve *Ad gentes*
IM Dekret o hromadných sdělovacích prostředcích *Inter mirifica*
GE Deklarace o křesťanské výchově *Gravissimum educationis*
NAe Deklarace o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím
Nostra aetate
DH Deklarace o náboženské svobodě *Dignitatis humanae*

PAPEŽSKÉ DOKUMENTY

- CA Jan Pavel II., enc. *Centesimus annus*, Praha: Zvon, 1991
CT Jan Pavel II., apoštol. exhortace *Catechesi tradendae*, v češtině publikováno pod názvem *Katecheze v církvi*, Řím: Křesťanská akademie, 1982
DCE Benedikt XVI., enc. *Deus caritas est*, Praha: Paulínky, 2006
DD Jan Pavel II., apoštol. list *Dies Domini*, Praha: Zvon, 1999
EDE Jan Pavel II., enc. *Ecclesia de Eucharistia*, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003
EIE Jan Pavel II., apoštol. exhortace *Ecclesia in Europa*, Praha: ČBK, 2003
EN Pavel VI., apoštol. exhortace *Evangelii nuntiandi*, Praha: Zvon, 1990
EV Jan Pavel II., enc. *Evangelium vitae*, Praha: Zvon, 1995
FC Jan Pavel II., apoštol. adhortace *Familiaris consortio*, Praha: Zvon, 1996
FR Jan Pavel II., enc. *Fides et ratio*, Praha: Zvon, 1999
ChL Jan Pavel II., apoštol. list *Christifideles laici*, Praha: Zvon 1996²
MD Jan Pavel II., apoštol. list *Mulieris dignitatem*, Praha: Zvon, 1992
MND Jan Pavel II., apoštol. list *Mane nobiscum Domine*, Praha: ČBK, 2004

-
- NMI* Jan Pavel II., apoštol. list *Novo millennio ineunte*, Praha: ČBK, 2001
- PDV* Jan Pavel II., apoštol. adhortace *Pastores dabo vobis*, Praha: Zvon, 1993
- RC* Jan Pavel II., apoštol. exhortace *Redemptoris custos*, Praha: ČBK, 2006
- RM* Jan Pavel II., enc. *Redemptoris missio*, Praha: Zvon, 1994
- SD* Jan Pavel II., apoštol. list *Salvifici doloris*, Praha: Zvon, 1995
- UUS* Jan Pavel II., enc. *Ut unum sint*, Praha: Zvon, 1995
- VC* Jan Pavel II., apoštol. adhortace *Vita consecrata*, Praha: Zvon, 1996
-
- CCEO* Codex canonum ecclesiarum orientalium, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1990
- CIC* Kodex kanonického práva, Praha: Zvon, 1994
- KKC* Katechismus katolické církve, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001²

ŽIVOT A POSLÁNÍ KŘESŤANŮ V CÍRKVI A VE SVĚTĚ

*Závěrečný dokument Plenárního sněmu
katolické církve v ČR*

Vydalo Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří
v roce 2007 jako svou 1273. publikaci
Editor a odpovědný redaktor Jiří Kašný
Text neprošel v KNA redakční ani jazykovou úpravou
Obálka, grafická úprava a sazba Anna Kubů
Výroba ERMAT Praha, s.r.o.
Tisk FINIDR, s.r.o., Český Těšín
